

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΜΠΣ: Σύγχρονες Δημοσιογραφικές Σπουδές

Διπλωματική Εργασία

«Η κοινωνική κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά
Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

Γκαρालιάκου Σταματία

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Δρ. Δέσποινα Χρονάκη

Πάτρα, Ιούνιος 2024

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

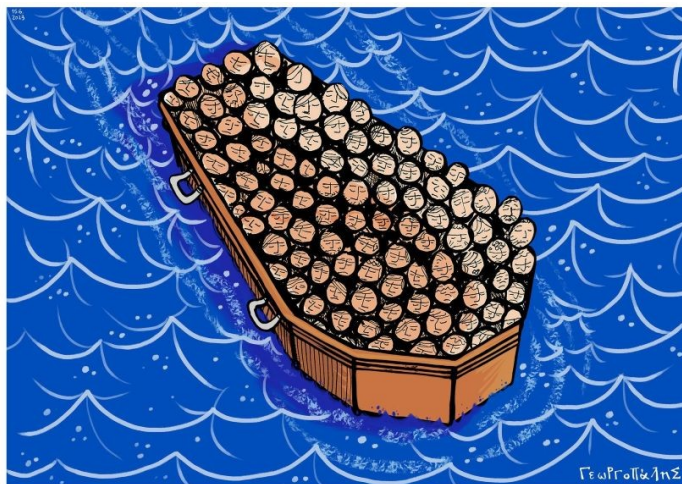
© Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας Σταματίας Γκαραλιάκου που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

Η κοινωνική κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου

Σταματία Γκαραλιάκου

Επιβλέπουσα καθηγήτρια:

Δρ. Δέσποινα Χρονάκη

ΕΑΠ

Πάτρα, Ιουνίου 2024

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

Πάλι τα ίδια και τα ίδια, θα μου πεις, φίλε.

Όμως τη σκέψη του πρόσφυγα τη σκέψη του αιχμάλωτου τη σκέψη του ανθρώπου σαν κατάντησε κι αυτόςπραμάτεια δοκίμασε να την αλλάξεις, δεν μπορείς.

*Ίσως και νά 'θελε να μείνει βασιλιάς ανθρωποφάγων
ζοδεύοντας δυνάμεις που κανείς δεν αγοράζει,
να σεργιανά μέσα σε κάμπους αγαπάνθων
ν' ακούει τα τουμπελέκια κάτω απ' το δέντρο του μπαμπού,
καθώς χορεύουν οι αυλικοί με τερατώδεις προσωπίδες.*

*Όμως ο τόπος που τον πελεκούν και που τον καίνε σαν το πεύκο, και τον βλέπεις
είτε στο σκοτεινό βαγόνι, χωρίς νερό, σπασμένα τζάμια, νύχτες και νύχτες
είτε στο πυρωμένο πλοίο που θα βουλιάξει καθώς το δείχνουν οι στατιστικές,
ετούτα ρίζωσαν μες το μυαλό και δεν αλλάζουν
ετούτα φύτεψαν εικόνες ίδιες με τα δέντρα εκείνα
που ρίχνουν τα κλωνάρια τους μες στα παρθένα δάση
κι αυτά καρφώνονται στο χώμα και ξαναφυτρώνουν·
ρίχνουν κλωνάρια και ξαναφυτρώνουν δρασκελώντας
λεύγες και λεύγες·
ένα παρθένο δάσος σκοτωμένων φίλων το μυαλό μας.*

Γιώργος Σεφέρης, «Ο τελευταίος σταθμός».

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

Στους γονείς μου και στον Βαγγέλη

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ την επιβλέπουσα της παρούσας Διπλωματικής εργασίας Δρ. Δέσποινα Χρονάκη, που με την επιστημονική της κατάρτιση, την αμέριστη συμπαράσταση της και τις διαφωτιστικές της επισημάνσεις καθ' όλη τη διάρκεια της ερευνητικής μου προσπάθειας, συνέβαλε ουσιαστικά ώστε να ολοκληρωθεί η διπλωματική μου εργασία.

Επίσης, ευχαριστώ όλους τους καθηγητές στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών, που είχα τη χαρά να παρακολουθήσω, για τις επιστημονικές γνώσεις που μου παρείχαν και της ενθάρρυνση και εμπύχωση να συνεχίσω.

Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για την υποστήριξη, αλλά και τη κατανόηση που έδειξαν σε αυτό το συναρπαστικό ταξίδι.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η διερεύνηση του ναυαγίου της Πύλου σε δύο βασικούς τομείς α) στις αναπαράστασης του πρόσφυγα στα Μέσα και β) στη κατασκευή του. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για το υπό μελέτη θέμα είναι η ποιοτική ανάλυση της θεματικής ανάλυσης για την επεξεργασία των σαρανταπέντε (45) ειδησεογραφικών άρθρων από τρεις (3) διαδικτυακές ελληνικές εφημερίδες και μία (1) ιστοσελίδα, και η visual analysis για την ερμηνεία των φωτογραφιών που περιείχαν τα δημοσιεύματα. Τα ευρήματα της έρευνας επιβεβαιώνουν τη διεθνή βιβλιογραφία, που χρησιμοποιήθηκε στη παρούσα εργασία, καθώς εντοπίστηκαν οι αναπαραστάσεις των προσφύγων ως θύματα, απειλή και μέσα από το αφήγημα της ετερότητας.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Ναυάγιο της Πύλου, πρόσφυγες, αναπαραστάσεις, θύματα, απειλή, Άλλοι

«Σταματία Γκαρალიάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

The social construction of the refugee in the news media: The case of the shipwreck of Pylos

Stamatia Garaliakou

Abstract

The purpose of this thesis is to investigate the shipwreck of Pylos in two main areas a) in the representation of the refugee in the Media and b) in its construction. The methods used for the subject under study are the qualitative analysis of the thematic analysis for the processing of the forty-five (45) news articles from three (3) online Greek newspapers and one (1) website, and the visual analysis for the interpretation of the photos contained in the publications. The findings of the research confirm the international literature, used in this work, as the representations of refugees as victims, threat and otherness were identified.

Keywords

shipwreck of Pylos, refugees, representations, victims, threat, Others

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αφιέρωση- Ευχαριστίες

Περίληψη

Abstract

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ ΣΤΑ ΜΕΣΑ.....	10
1.1 Εισαγωγή.....	10
1.2 Οι πρόσφυγες ως διφορούμενες φιγούρες.....	11
1.2.1 Η θυματοποίηση των προσφύγων.....	12
1.2.2 Οι πρόσφυγες ως απειλή.....	14
1.3 Οι πρόσφυγες ως «Άλλοι».....	16
1.4 Η στερεοτυπική αναπαράσταση των προσφύγων.....	18
1.4.1 Στερεοτυπικές οπτικές αναπαραστάσεις προσφύγων.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ.....	23
2.1 Θεωρητικές προσεγγίσεις για την κατασκευή του πρόσφυγα.....	23
2.2 Προς μία πολυπολιτισμική κοινωνία στην Ελλάδα.....	24
α) Εθνοτικοί Έλληνες.....	25
β) Πρόσφυγες από τη Μέση Ανατολή και την Αίγυπτο.....	27
2.3 Θρησκευτικός πλουραλισμός στην Ελλάδα.....	28
2.4 Στερεοτυπικές αναπαραστάσεις των προσφυγικών ροών.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ.....	38
Οι λεκτικές κατασκευές των προσφύγων.....	38
Η απεικόνιση των προσφύγων ως θυμάτων.....	40
Η απεικόνιση των προσφύγων ως απειλή στα Μέσα.....	47
Οι πρόσφυγες ως οι διαφορετικοί άλλοι.....	52
Οι στερεοτυπικές αναπαραστάσεις των προσφύγων.....	56

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	58
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	60

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1- Πρώτο Θέμα

Εικόνα 2- Πρώτο Θέμα

Εικόνα 3- Η Καθημερινή

Εικόνα 4- Η εφημερίδα των Συντακτών

Εικόνα 5- Η Καθημερινή

Εικόνα 6- iEidiseis

Εικόνα 7-Πρώτο Θέμα

Εικόνα 8-iEidiseis

Εικόνα 9-iEidiseis

Εικόνα 10- Η Καθημερινή

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ/ ΑΚΡΟΝΥΜΙΑ

ΠΜΣ: Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

ΜΜΕ: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι πόλεμοι, τα βίαια περιστατικά, οι φυσικές καταστροφές και η φτώχεια αποτελούν τις κύριες αιτίες μετανάστευσης των προσφύγων ακόμα και σήμερα. Στα τέλη του 2019, η Ελλάδα φιλοξένησε συνολικά 186.000 πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο, με πάνω από 5.000 να είναι ασυνόδευτα παιδιά (‘The UN Refugee Agency’). Παρατηρείται λοιπόν ότι η Ελλάδα συνεχίζει να αποτελεί χώρα υποδοχής προσφύγων, οι οποίοι εισέρχονταν είτε από τα θαλάσσια σύνορά της είτε από τα βορειοανατολικά χερσαία σύνορά της με τη Τουρκία και αναζητούν προστασία και καλύτερες συνθήκες ζωής στην ελληνική κοινωνία (Hatziprokopiou, 2005). Η πολιτισμική ποικιλομορφία στην Ελλάδα άρχισε να διαφαίνεται τόσο από την άφιξη ομοεθνών προσφύγων, όπως για παράδειγμα ήταν οι Έλληνες του Πόντου και της Αλβανίας (Βορειοηπειρώτες), όσο και από την εισροή μεγάλων προσφυγικών ομάδων από τα Βαλκάνια, την Αφρική και τη Μέση Ανατολή (Triandafyllidou, 2013).

Κατά τη δεκαετία του 1990, πολλοί ερευνητές άρχισαν να μελετούν τη πολιτισμική ποικιλομορφία που άρχισε να σημειώνεται εκείνη τη περίοδο σε πολλές πόλεις της Ελλάδας, με τη πιο φημισμένη να αποτελεί η Αθήνα, καθώς είχε χαρακτηριστεί ως «η γη της Επαγγελίας» από τους πρόσφυγες, λόγω των ευκαιριών για εργασία αλλά και λόγω ότι υπήρχαν εκεί και διέμεναν ήδη και άλλες προσφυγικές ομάδες από το παρελθόν (Triandafyllidou and Veikou, 2002). Όπως παρατηρεί η Triandafyllidou (2003), η ύπαρξη της ποικιλομορφίας ή με άλλα λόγια η παρουσία των «σημαντικών Άλλων» είναι εκείνη που ορίζει την ταυτότητα ενός έθνους. Συγκεκριμένα, το κάθε έθνος αποτελείται από τα ενοποιητικά του χαρακτηριστικά (π.χ. γλώσσα, θρησκεία, παράδοση, κοινές μνήμες), που συγκροτούν την ταυτότητά του αλλά και από εθνικό

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» δεσμό που ενώνει τους συμπολίτες μεταξύ τους. Ωστόσο, η ύπαρξη αλλοεθνών ή όπως χαρακτηριστικά ορίζεται στη διεθνή βιβλιογραφία διαφορετικά Άλλων, μπορεί να συμβάλει στη συγκρότηση του έθνους, καθώς για να οριστεί ένα έθνος απαιτεί την ύπαρξη και άλλων εθνών των οποίων οι κοινότητες αναζητούν να ανεξαρτητοποιηθούν και να διαφοροποιηθούν.

Εντούτοις, αυτή η ύπαρξη και άλλων λαών στον ελλαδικό χώρο προκάλεσε ποικίλα συναισθήματα στην ελληνική κοινωνία, με αποτέλεσμα η κοινωνία να αντιμετωπίζει τους πρόσφυγες είτε ως θύματα που βρίσκονται σε έκτακτη ανάγκη και αναζητούν προστασία, είτε ως απειλή και ετερότητα εξαιτίας της διαφορετικότητάς τους (εθνοτικά, πολιτισμικά και φυλετικά διαφορετικοί) (Orgad, 2014). Επομένως, αυτό που παρατηρείται είναι ότι η ελληνική κοινωνία εξέφρασε σε κάποια βαθμό την ανεκτικότητα της απέναντι στο διαφορετικό, αλλά σε μεγαλύτερο βαθμό εκδήλωσε το φόβο και την ανησυχία της. Το τελευταίο συνέβη εξαιτίας της διαφορετικότητας του 'Άλλου', διότι ο Άλλος συντίθεται από διαφορετική καταγωγή, πίστη και παράδοση αλλά και εξαιτίας της μαζικότητας που τον χαρακτηρίζει - δηλαδή η μετακίνηση προσφυγικών ροών μαζικά, σα μία ομάδα (Dobbernack & Modood, 2013).

Στο πλαίσιο αυτό, σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να ερευνήσει το ναυάγιο της Πύλου μέσα από δύο κύριους τομείς α) την αναπαράσταση του πρόσφυγα στα Μέσα και β) τη κατασκευή του. Το ναυάγιο συνέβη στις δεκατέσσερις (14) Ιουνίου 2023 στα διεθνή ύδατα ανοιχτά της Πύλου. Ειδικότερα, πάνω από 600 πρόσφυγες με καταγωγή από τη Συρία, το Πακιστάν, την Αίγυπτο, το Αφγανιστάν και τη Παλαιστίνη επέβαιναν στο αλιευτικό σκάφος. Το γεγονός αυτό- δηλαδή η άφιξη προσφύγων από διαφορετικές χώρες και επομένως διαφορετικά φυλετικά χαρακτηριστικά και κουλτούρα εγείρει την περιέργεια ώστε να διερευνηθεί το πώς αναπαρίστανται αυτοί οι άνθρωποι στα ελληνικά Μέσα.

Για τη διερεύνηση των παραπάνω ερωτημάτων κωδικοποιήθηκαν και αναλύθηκαν με τη ποιοτική μέθοδο της θεματικής ανάλυσης, σαρανταπέντε (45) άρθρα από τέσσερις (4) ελληνικές εφημερίδες με δεξιόστροφη και αριστερόστροφη πολιτική ιδεολογία. Συγκεκριμένα, επιλέχθηκαν οι διαδικτυακές εφημερίδες: «Η Καθημερινή», το «Πρώτο Θέμα» και «Η Εφημερίδα των Συντακτών» και η διαδικτυακή ιστοσελίδα «ieidiseis». Τα ερωτήματα που επιχείρησε να απαντήσει η παρούσα έρευνα είναι πώς αναπαρίσταται οι πρόσφυγες ως θύματα και ως απειλή σε μέρος του ελληνικού Τύπου. Πώς αναπαρίστανται ως Άλλοι. Για ποιους λόγους αναπαρίστανται οι στερεοτυπικοί λόγοι των προσφύγων. Επιπλέον, αναλύθηκαν και ερμηνεύτηκαν διαδικτυακές φωτογραφίες προσφύγων με τη χρήση της visual analysis. Μέσα από την ανάλυση και την ερμηνεία δημοσιογραφικών άρθρων και φωτογραφικού υλικού, δόθηκαν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα.

Όσον αφορά τη δομή της εργασίας, σε πρώτο επίπεδο θα αναφερθώ στη διεθνή βιβλιογραφία και στο πώς αναπαρίστανται ο πρόσφυγας ως θύμα, απειλή και μέσα από το αφήγημα του Άλλου, και στη συνέχεια θα ολοκληρώσω το θεωρητικό μέρος της διπλωματικής εργασίας, παρουσιάζοντας τη κατασκευή του πρόσφυγα, όπως αυτή διαμορφώνεται έπειτα από την άφιξή του στην Ελλάδα. Στο ερευνητικό μέρος της

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» εργασίας, θα παρουσιάσω την μεθοδολογία της έρευνας, την ανάλυση και τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα. Τέλος, το κεφάλαιο πέμπτο περιλαμβάνει τα συμπεράσματα και τις μελλοντικές προτάσεις για έρευνα.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ ΣΤΑ ΜΕΣΑ

1.1 Εισαγωγή

Η σπουδές Μέσων σε συνεργασία με τις σπουδές μετανάστευσης (migration studies) είναι εστιασμένες στο πώς αναπαρίστανται οι πρόσφυγες στη δημόσια σφαίρα και στη δημοφιλή κουλτούρα (Χρονάκη, 2018). Η οπτική αυτή αρχίζει από τη δεκαετία του 1990 όπου μαζικές ροές προσφύγων εισέρχονται και ενσωματώνονται στον ελλαδικό χώρο (Bojadžijev & Mezzadra, 2015). Σήμερα προσφυγικές ροές, που έχουν βίαια εκτοπιστεί από τη χώρα τους, συνεχίζουν να εισέρχονται στην Ελλάδα, εξαιτίας του πολέμου, των βίαιων γεγονότων και των φυσικών καταστροφών που σημειώνονται εκεί (Porta, 2018). Η μετακίνηση των προσφύγων, σήμερα, επιβεβαιώνεται και μέσα από το ενημερωτικό σημείωμα του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου (2024), όπου τον Ιανουάριο του 2024 πραγματοποιήθηκαν 3.283 αφίξεις προσφύγων. Οι πρόσφυγες προέρχονται από χώρες της Εγγύς και Μέσης Ανατολής και των Βαλκανίων. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ηλικιών καταγράφεται στην ηλικιακή ομάδα 18-34 έτη, η οποία περιλαμβάνει πρόσφυγες που αναζητούν προστασία και μία καλύτερη τύχη. *Ταυτόχρονα, τέτοια κινήματα και εποικισμοί παρέχουν σημεία ανάφλεξης για κοινωνική σύγκρουση και υπεράσπιση των συνόρων τόσο στην πραγματική πολιτική των εθνών-κρατών όσο και στη μεσολάβηση και εντός των εθνών-κρατών* (Silverstone, 2005:435).

Την ίδια περίοδο, σύμφωνα με την Triandafyllidou (2019), το προσφυγικό ζήτημα ελκύει την προσοχή των Μέσων, με τους πρόσφυγες να παρουσιάζονται είτε ως «θύματα», ως άνθρωποι, για παράδειγμα, που έχουν πνιγεί στις τρεις διαδρομές της Μεσογείου, όπως καταγράφεται στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» (‘ΟΗΕ: Στο υψηλότερο επίπεδο από το 2017 οι θάνατοι προσφύγων και μεταναστών στη Μεσόγειο, 2023’). Είτε ως «απειλή», για παράδειγμα όπως αποτυπώνετε σε κάποια Μέσα «οι νησιώτες θεωρούν απειλή τους μετανάστες» και τους αντιμετωπίζουν ως μία πηγή μεγάλων δεινών (Γεωργιοπούλου, 2020). Είτε ως εθνικά και πολιτισμικά

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» «Άλλοι» όπως για παράδειγμα η περίπτωση της Σούλερ-Οτσάκ η οποία βίωσε τα επικριτικά βλέμματα δύο κυριών εξαιτίας των σκούρων μαλλιών της και της τουρκικής καταγωγής της (Βέργκιν, 2024), και σε πολλές περιπτώσεις τους αποδίδονται χαρακτηρισμοί ή κατασκευές που παραπέμπουν σε άτομα εγκληματικής δραστηριότητας, για παράδειγμα όπως αποτυπώνεται σε κάποια Μέσα, δεκατρείς μετανάστες κατηγορήθηκαν λανθασμένα για εμπρησμό σε δασική περιοχή (‘Αλεξανδρούπολη: Αθώοι για τις κατηγορίες εμπρησμού οι 13 μετανάστες – θύματα των “αυτόκλητων σερίφηδων”, 2024).

Στο σημείο αυτό, κρίνεται σημαντικό να αποσαφηνιστεί η έννοια του πρόσφυγα, διότι αρκετές φορές αντικαθίσταται λανθασμένα από τον όρο «μετανάστη». Αυτό παρατηρείται περισσότερο στα μέσα ενημέρωσης που προβαίνουν σε αυτό το λανθασμένο χαρακτηρισμό. Τρανταχτά παραδείγματα αποτελούν οι εξής τίτλοι των εφημερίδων: «Έβρος: Στοίβαξε σε αυτή την πλαστική βάρκα 10 μετανάστες και ξεκίνησαν από την Τουρκία για την Ελλάδα» (‘Έβρος: Στοίβαξε σε αυτή την πλαστική βάρκα 10 μετανάστες και ξεκίνησαν από την Τουρκία για την Ελλάδα’, 2024). «Γιατί οι 13 μετανάστες κατηγορούνται για «κατοχή και κατασκευή εκρηκτικών υλών» (Σόμπολος, 2023). «Ελλάδα: Νέα τραγωδία με μετανάστες – Πνίγηκαν παιδιά και ηλικιωμένοι» (‘Ελλάδα: Νέα τραγωδία με μετανάστες – Πνίγηκαν παιδιά και ηλικιωμένοι’, 2015). Επιπρόσθετα, η διευκρίνηση του όρου πραγματοποιείται διότι στην παρούσα εργασία χρησιμοποιείται η έννοια του πρόσφυγα, με σκοπό να καταγράψει τις αναπαραστάσεις των ανθρώπων που επιδέχονται διάκριση και οι οποίοι αναζητούν προστασία.

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, πρόσφυγας ορίζεται το άτομο που εγκαταλείπει αναγκαστικά τον τόπο κατοικίας του εξαιτίας μίας φυσικής καταστροφής, ενός εμφύλιου πολέμου ή ενός βίαιου περιστατικού, μετακινείται σε κάποια άλλη χώρα (Τριανταφυλλίδου, 2019) και χρειάζεται προστασία από τη χώρα υποδοχής (Kalfeli et al., 2022). Αποτελεί ένα είδος που δεν παρουσιάζεται ως άτομο ή ομάδα ατόμων στη δημόσια συζήτηση αλλά εμφανίζεται με τον όρο πρόσφυγας (Moen-Larsen, 2020). Αντίθετα, ως μετανάστες, χαρακτηρίζονται οι άνθρωποι που δε διατρέχουν κάποιο κίνδυνο (Kalfeli et al., 2022) και μετακινούνται με σκοπό να καλυτερεύσουν τη ζωή τους ή να ενωθούν με την οικογένειά τους που ήδη βρίσκεται σε μία άλλη χώρα (‘The UN Refugee Agency, 2016’).

1.2 Οι πρόσφυγες ως διφορούμενες φιγούρες

Η συζήτηση γύρω από τις οπτικές αναπαραστάσεις των προσφύγων στα Μέσα θεμελιώνει ότι οι πρόσφυγες συχνά προβάλλονται μέσα από συγκρουσιακές αναπαραστάσεις (Moen-Larsen, 2020). Από τη μία πλευρά, ο πρόσφυγας παρουσιάζεται ως «θύμα» μιας γεωπολιτικής σύγκρουσης που χρειάζεται προστασία, ενώ από την άλλη πλευρά εμφανίζεται ως «απειλή» για την κοινωνία υποδοχής, η οποία δεν τον περικλείει (Chouliaraki και Stolic, 2017). Για παράδειγμα, όπως αποτυπώνεται σε κάποια Μέσα, η διπλή έρευνα της διαNEΟσις για το μεταναστευτικό αποκάλυψε ότι ένας σημαντικός αριθμός Ελλήνων πιστεύει ότι οι πρόσφυγες αυξάνουν την εγκληματικότητα και απειλούν την εθνική μας ταυτότητα

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» με αλλοίωση, ενώ την ίδια στιγμή οι πρόσφυγες υποστηρίζουν ότι επιδέχονται διακρίσεις και ψυχολογικές επιβαρύνσεις (‘Το 58% των Ελλήνων θεωρεί τους μετανάστες “απειλή για την εθνική μας ταυτότητα”, 2020). Όπως προσθέτουν οι Alia and Bull (2005:3), *«Τέτοιες απεικονίσεις προέρχονται από αιώνες καταπίεσης, παραποιήσεων, παρεξηγήσεων και φιλοσοφικών συζητήσεων»*.

Σύμφωνα με την Moen-Larsen (2020), οι συγκρουσιακές φιγούρες των προσφύγων παρουσιάζονται ως ασταθή σημαίνοντα στις συζητήσεις για την ασφάλεια, την ενσωμάτωση και τον εθνικισμό. Ειδικότερα, οι πρόσφυγες παρουσιάζονται με διαφορετικές λεκτικές κατασκευές (π.χ. πρόσφυγες, μετανάστες, αιτούντες άσυλο) και με παρομοιώσεις (ασθένειες, ζώα) στο λόγο κάθε φορά από τα Μέσα (Fotopoulos και Kaimaklioti, 2016; Blinder & Allen, 2016; Balibar, 2000). Όπως για παράδειγμα αποτυπώνεται στα μέσα ενημέρωσης, οι πρόσφυγες χαρακτηρίστηκαν ως ζώα και όχι ως άνθρωποι από τον Τράμπ (‘Ο Τραμπ αποκάλυψε τους μετανάστες, «ζώα»’, 2024) αλλά και αλλού χαρακτηρίστηκαν ως «παράνομοι μετανάστες σε παράνομο κράτος» (Κυριάκου, 2024). Εγκλωβισμένοι ανάμεσα σε αυτές τις ρευστές ταυτότητες, οι αμφίθυμες αναπαραστάσεις των προσφύγων, διατηρούν μία ετερότητα και μία αποικιακή εικόνα σύμφωνα με την «οριενταλιστική» θεωρία. Ωστόσο, οι δύο έννοιες «θύμα» και «απειλή» συναντώνται μαζί και δεν αποτελούν αντίθετες κατηγορίες (Chouliaraki και Zaborowski, 2017: 616).

1.2.1 Η θυματοποίηση των προσφύγων

Αρχικά, η «θυματοποίηση» των προσφύγων, όπως συζητάται στη διεθνή βιβλιογραφία, οπτικοποιείται από δύο κυρίως στρατηγικές: την «παθητικοποίηση» (passivisation) και την «συλλογικότητα» (massification) (Chouliaraki και Stolic, 2017). Όσον αφορά την πρώτη έννοια, η παθητικοποίηση των προσφύγων και η αναπαράστασή τους στο πλαίσιο μιας τέτοιας συνθήκης, πηγάζει από τη δραματική κατάσταση την οποία καλούνται να αντιμετωπίσουν, όπως για παράδειγμα εμφύλιους πολέμους, περιστατικά βίας και φυσικές καταστροφές (Triandafyllidou, 2019· Kalfeli et al., 2022). Σε αυτή τη περίπτωση χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι Ουκρανοί πρόσφυγες στην Ελλάδα λόγω του Ρωσο-ουκρανικού πολέμου (2022) και οι Σύριοι πρόσφυγες στην Τουρκία λόγω του σεισμού (2023). Δεδομένου ότι κατά τη διάρκεια των δύο περιστατικών, οι πρόσφυγες αναπαρίστανται ως θύματα και ως άνθρωποι σε κίνδυνο, θέματα όπως η έλλειψη τροφής, στέγασης και ασφάλειας αποτελούν βασικό άξονα πάνω στον οποίο χτίζεται η θυματοποίηση (Ostrand, 2015). Οι πρόσφυγες αποτελούν ανθρώπους που έχασαν την περιουσία τους και αναζητούν άσυλο και επομένως προστασία σε χώρες εκτός της περιοχής τους (Blinder και Allen, 2016). Σε αυτές τις περιπτώσεις αναφορές κάποιων προοδευτικών Μέσων όπως το «Euronews» και «Η Καθημερινή», εστιάζουν περισσότερο στην ανθρωπιστική βοήθεια και στα καταλύματα για φιλοξενία που χρειάζονται οι άνθρωποι (Γεωργιοπούλου, 2022 · Αϊβαλιώτης, 2023).

Αυτό που μπορεί κανείς να παρατηρήσει παρακολουθώντας τη συζήτηση γύρω από τις ποικίλες προσφυγικές ροές είναι η διαφορετική αντιμετώπισή τους από τη μεριά της ελληνικής κοινωνίας λόγω του εθνοτικού, φυλετικού και πολιτισμικού προφίλ

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» των συγκεκριμένων πληθυσμών προσφύγων (Morokvasic, 2022). Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της Ουκρανίας, οι άνθρωποι που εισέρχονταν στην Ελλάδα δεν έτυχαν ρατσιστικών συμπεριφορών και αντιμετωπίστηκαν με μεγάλη συμπάθεια. Στην περίπτωση των Σύρων προσφύγων παρατηρήθηκε μία μικρή-συμπάθεια λόγω των ελληνοτουρκικών σχέσεων που είναι φύσει και θέσει συγκρουσιακές, άρα αυτό εξυπηρετεί το αφήγημα του «κακού» Τούρκου. Παραταύτα, δε συμβαίνει το ίδιο με όλες τις εθνοτικές ομάδες σε προσφυγικό καθεστώς. Για παράδειγμα, όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφία, πρόσφυγες που είναι άλλου πολιτισμικού προφίλ και φυλετικής καταγωγής (π.χ. Σομαλοί, Πακιστανοί, ή Αφγανοί) σπανίως αντιμετωπίζονται μέσα από το πρίσμα της θυματοποίησης (Blinder & Allen, 2016). Αντίθετα, εμπίπτουν περισσότερο στη διαλογική πλαισίωση της απειλής όπως καταγράφεται και σε κάποια Μέσα, για παράδειγμα «*Η έκθεση πεπραγμένων της ΕΥΠ, κατατάσσει την «παράνομη μετανάστευση» τέταρτη σε αριθμό εθνική απειλή*» (‘Καμπάνια για το Άσυλο: Η ΕΥΠ δαιμονοποιεί τη μετανάστευση, στοχοποιεί τις οργανώσεις’, 2023).

Η θυματοποίηση των προσφύγων στηρίζεται και σε μία ακόμα πτυχή: στις αναπαραστάσεις των προσφύγων ως εν ζωή σώματα που διασώζονται από τη θάλασσα ή από τη στεριά- δηλαδή σώματα που βρίσκονται σε έκτακτη ανάγκη και αναζητούν την ανθρωπιστική παρέμβαση (Triandafyllidou, 2019 ; Ostrand, 2015). Όπως αποτυπώνεται σε κάποια Μέσα, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η διάσωση ενός μωρού και δεκάδων μεταναστών από ένα μισοβυθισμένο σκάφος (‘Χάος στη Μυτιλήνη: Φωτιές και μπλόκα από μετανάστες’, 2015). Λόγω του ότι οι πρόσφυγες διαιωνίζονται ως σώματα που πονάνε καθώς έχουν βιώσει βίαια περιστατικά στη χώρα τους, βρίσκονται σε μία επείγουσα κατάσταση όχι μόνο επειδή επιδιώκουν να σωθούν μέσα στις λέμβους, αλλά επειδή αναζητούν καταφύγιο και ανθρωπιστική βοήθεια στην χώρα υποδοχής και έρχονται αντιμέτωποι με τους φόβους τους, τις ανησυχίες τους και το άγχος τους στην κοινωνία υποδοχής (Chouliaraki & Zaborowski, 2017 ; Moen-Larsen, 2020 ; KhosraviNik, 2009). Μάλιστα, για να καταλάβει κάποιος τη θυματοποίηση των προσφύγων ως ανθρώπων που χρήζουν προστασίας και βοήθειας, πρέπει να αναλογισθεί τα στοιχεία που δημοσιοποίησε το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (2024) τον Ιανουάριο του 2024, με βάσει τα οποία καταγράφηκαν 6.563 αιτήσεις ασύλου στην Ελλάδα.

Οι αιτούντες άσυλο προέρχονται από χώρες της Μέσης Ανατολής εξαιτίας του πολέμου μεταξύ της Χαμάς και του Ισραήλ (2023), οι οποίοι εγκατέλειψαν τον τόπο διαμονής και τις δουλειές τους και μετακινούνται σε άλλες χώρες με σκοπό την εύρεση προστασίας (Kalfeli et al, 2022). Στην Ελλάδα, οι πρόσφυγες προωθήθηκαν στα νησιά και στην ενδοχώρα μέσω του προγράμματος «ΗΛΙΟΣ». Όπως αποτυπώνεται και στα Μέσα, δημιουργήθηκαν δομές φιλοξενίας λόγω της μεγάλης αύξησης των προσφύγων (‘Ετοιμάζουν δύο δομές μεταναστών στην Κρήτη’, 2024). Η αλληλεγγύη της ελληνικής κοινωνίας στους πρόσφυγες- δηλαδή τα συναισθήματα τρυφερότητας σε ανθρώπους που βιώνουν δύσκολες καταστάσεις (π.χ. πόλεμο, απώλεια του τρόπου ζωής τους, καινούριο έδαφος) και η προσφορά στους ευάλωτους πρόσφυγες ανάγουν την ελληνική κοινωνία, σύμφωνα με την Chouliaraki (2013:20),

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» ως τον «ευεργέτη» στο πρόσωπο που μετριάξει τις δυσκολίες. Όπως αναφέρει η ίδια στη δουλειά της, το θέαμα της ανθρωπιστικής κρίσης εγείρει συναισθήματα συμπόνιας και αλληλεγγύης, επομένως οδηγεί τον θεατή στη θέση του πάσχοντος με αποτέλεσμα ο θεατής να δρα επιτόπου.

Σημασία σε μία τέτοια συζήτηση, όπως είναι η θυματοποίηση των προσφύγων, έχει η κουλτούρα της εκάστοτε κοινωνίας υποδοχής, από την οποία προκύπτει το ερώτημα: Πώς η κοινωνία αντιλαμβάνεται τη μαζική άφιξη των προσφύγων; Η απάντηση ανάγεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχει ομοφωνία, διότι ένα μέρος της κοινωνίας προτιμάει οι πρόσφυγες να παραμένουν στη χώρα τους και να τους αποστέλλετε ανθρωπιστική βοήθεια, ενώ κάποιοι άλλοι επιλέγουν να τους παρέχουν καταφύγιο στην Ελλάδα (Triandafyllidou, 2019). Σε αυτό το πλαίσιο επαναπροσδιορίζονται οι τρόποι που αντιλαμβανόμαστε τη θυματοποίηση των προσφύγων.

Σύμφωνα με τον Hegde (2016), το κοινό εκτίθεται συχνά σε εικόνες ανδρών, γυναικών και παιδιών να κινούνται μαζικά στα Μέσα. Παρατηρεί λοιπόν κανείς ότι τα μέσα ενημέρωσης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, καθώς κατασκευάζουν εικόνες και υιοθετούν τεχνικές για να αποτυπώσουν την «μαζικοποίηση» των προσφύγων (Batziou, 2011). Όπως για παράδειγμα, η λήψη από μακριά απεικονίζει μία ομάδα ανθρώπων σε λέμβους ή εν κινήσει και τους τοποθετεί σε ένα «οπτικό πλαίσιο βιολογικής ζωής»- δηλαδή ως ένα ζωντανό σώμα που χρειάζεται την ανθρώπινη βοήθεια και προστασία για να ζήσει (Chouliaraki και Stolic, 2017:1167; Kalfeli et al, 2022). Μάλιστα, όπως συζητούν οι Chouliaraki και Zaborowski (2017), η αναπαράσταση των προσφύγων ως μία μαζική ροή διακατέχεται και από ανωνυμία. Η απεικόνισή τους ως μία μάζα ατόμων και όχι ως ένα άτομο, δεν φανερώνει την ταυτότητα και την ιστορία τους, επομένως τους καθιστά ως μία ετερότητα η οποία δεν διακατέχεται από τις ίδιες αξίες και από τα ίδια χαρακτηριστικά με την κοινωνία υποδοχής (Hegde, 2016). Χαρακτηριστικό παράδειγμα στις παραπάνω περιπτώσεις, αποτελεί το ναυάγιο της Πύλου. Συγκεκριμένα, η είδηση για το ναυάγιο της Πύλου έγινε γνωστή μέσα από μία εικόνα, η οποία απεικόνιζε ένα πλοίο με μία μάζα επιβαίνοντες (‘Ναυάγιο στην Πύλο: «Ένα από τα χειρότερα στην Ευρώπη» - Τι γράφουν τα διεθνή ΜΜΕ’, 2023).

1.2.2 Οι πρόσφυγες ως απειλή

Σε οποιαδήποτε περίπτωση, όταν οι εικόνες των προσφύγων από ανθρώπους σε έκτακτη κατάσταση αντικαθίστανται από αναπαραστάσεις προσφύγων που περιγράφονται ως «σμήνη» ή «κοπάδια» τυγχάνουν μιας διαφορετικής συζήτησης στη δημόσια σφαίρα (Wood & King, 2013 ; Chouliaraki & Stolic, 2017:1169). Όπως συζητούν αρκετοί ερευνητές, τόσο η μαζική αναπαράσταση των προσφύγων, όσο και τα διαφορετικά φυλετικά και εθνικά χαρακτηριστικά, εγείρουν συναισθήματα φόβου και απειλής στην κοινωνία υποδοχής (Triandafyllidou, 2018). Τα κριτήρια αυτά σε συνδυασμό με τα σύνορα της χώρας, στα οποία εστιάζουν όλο και περισσότερο τα Μέσα, εντείνουν τα συναισθήματα ανησυχίας. Σύμφωνα με τον Hegde (2016), τα σύνορα εμφανίζονται ανέτοιμα να υποδεχθούν νέες ζωές. Ειδικότερα, τα σύνορα και τα όρια καθορίζουν τις γεωγραφικές περιοχές της χώρας,

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» ορίζουν τους πολίτες του έθνους και εμποδίζουν τους «διαφορετικούς». Η συμβολική δύναμη του συνόρου λειτουργεί ώστε να διαχωρίσει ποιος είναι αποδεκτός στην κοινωνία και ανήκει στο «Εμείς» και στο ποιος ανήκει στο «Αυτοί». Όπως χαρακτηριστικά συμπληρώνει η Moen-Larsen (2020), η έννοια του «ορίου» εξετάζει λεπτομερώς το είδος της ταυτότητα μιας ομάδας και κατασκευάζει αντιλήψεις για την εθνική ομάδα. Αυτό γίνεται περισσότερο έντονο όταν οι ομάδες προσφύγων αναπαρίστανται μέσα στην κοινωνία που είναι και ο χώρος του ομοιόμορφου έθνους. Όπως καταγράφεται και στα Μέσα, οι μαζικές προσφυγικές ροές εντοπίζονται στα σύνορα της Ελλάδας από της αρχές του κράτους (Έβρος: 13 μετανάστες εντοπίστηκαν σε ρυμουλκά φορτηγών – 3 συλλήψεις, 2024).

Ένα ακόμη κρίσιμο πεδίο που προβάλλεται μέσα από τη δουλειά του Khosravinik (2009), είναι η έννοια της εξουσίας που αποδίδεται στους πρόσφυγες και η οποία ενισχύει το πλαίσιο της απειλής. Συγκεκριμένα, η διασπορά των προσφύγων παγκοσμίως έχει δημιουργήσει ομάδες προσφύγων που σχετίζονται με τον πολιτισμό, την εθνικότητα, τη γλώσσα και τη θρησκεία, στοιχεία που φέρουν μαζί τους οι πρόσφυγες και με τα οποία αλληλεπιδρούν και με άλλες ομάδες σε διακρατικό επίπεδο (Tsagarousianou, 2013). Τα στοιχεία αυτά μαζί με την κουλτούρα της κοινωνίας- δηλαδή η αντιμετώπιση των προσφύγων ως σώματα γεμάτα ελπίδα για μία νέα ζωή που εισέρχονται στην ελληνική κοινωνία και ‘καταλαμβάνουν’ το έδαφος, ανάγουν τους πρόσφυγες σε δυναμικά άτομα που σκοπό έχουν να αναστατώσουν το ομοιογενές έθνος (Ostrand, 2015). Το θέμα της εξουσίας που αναλύεται εδώ προκύπτει μέσα από το διανοητικό τρόπο της ελληνικής κοινωνίας. *Δηλαδή, στις σύγχρονες κοινωνίες η εξουσία έχει μια πιο λογική φύση – αποκτάται και συσσωρεύεται μέσω κάποιας μορφής συλλογικής συναίνεσης (πραγματικής ή κατασκευασμένης) η οποία μπορεί να είναι ή να μην είναι το αποτέλεσμα μιας αληθινής συζήτησης με μια χαμπερμασιανή έννοια (Khosravinik, 2009:478).*

Τα ενοποιητικά στοιχεία που φέρνουν μαζί τους οι προσφυγικές ομάδες συνθέτουν το δίπολο ‘Εμείς’ vs οι ‘Άλλοι’, με αποτέλεσμα οι πρόσφυγες να θεωρούνται ως ένα πρόβλημα που εισέρχεται στην ελληνική κοινωνία με σκοπό να βλάψει λόγω της διαφορετικότητάς τους. Παρατηρεί λοιπόν κανείς ότι η Ελλάδα από χώρα αποστολής μεταναστών μεταμορφώνεται σε χώρα υποδοχής και αντιμετωπίζει τους πρόσφυγες με μία «διαφορική ένταξη»- δηλαδή από τη μία πλευρά προσφέρει ανθρωπιστική βοήθεια στους ευάλωτους πρόσφυγες ενώ από την άλλη πλευρά τους αντιμετωπίζει με ξеноφοβία (Bojadžijev & Mezzadra, 2015). Η ξеноφοβία απέναντι στη διαφορετική κουλτούρα, αποτελεί την αιτία κατά την οποία οι τοπικοί κάτοικοι δεν έχουν καμία φιλική, εργασιακή ή άλλη σχέση με τις μειονότητες. Δεν δημιουργούν εμπειρίες και δεν γνωρίζουν σημαντικά στοιχεία για αυτούς (Batzlou, 2011).

Με αφορμή τα προηγούμενα λοιπόν, οι Chouliaraki και Zaborowski (2017), εμφανίζονται αντίθετοι ως προς τον επιβλαβή χαρακτήρα των προσφύγων. Ειδικότερα, όπως οι ίδιοι αναφέρουν στο έργο τους, η εξουσία και η ζημιογόνα φύση των προσφύγων δεν είναι αποδεκτές έννοιες, οι οποίες συνθέτουν το πλαίσιο στο οποίο αναπτύσσονται οι προσφυγικές ροές, διότι οι πρόσφυγες πρώτον, βρίσκονται

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» σε μία χώρα που δεν μπορούν να αποφασίσουν πολλά για τη ζωή τους και δεύτερον δεν έχουν τη δύναμη να βλάψουν την κοινωνία, εξαιτίας του εξασθενημένου και αδύναμου σώματός τους. Η κοινωνία μεριμνά για αυτούς, αναζητώντας χώρους φιλοξενίας και προσφέροντας προσωπικά αντικείμενα (π.χ. ρούχα, κουβέρτες) για να τους βοηθήσει (Fotopoulos & Kaimaklioti, 2016).

Οι διαφορούμενες αναπαραστάσεις οδηγούν στην «αποκτήνωση» (dehumanizing) των προσφύγων, διότι οι πρόσφυγες παρουσιάζονται είτε ως «θύματα» είτε ως «απειλή» αλλά τότε ως άνθρωποι (Chouliaraki and Stolic, 2017). Αυτό αποτυπώνεται και σε κάποια Μέσα, όπως για παράδειγμα στην εναλλαγή συναισθημάτων μεταξύ λύπης για το θάνατο του Άλαν Κούρντι (‘Αμπντουλά Κουρντί: Ο γιος μου πέθανε για το τίποτα – Τον έλεγαν Άλαν, όχι Αϊλάν...', 2016) και φόβου απέναντι στις μαζικές συγκεντρώσεις των προσφύγων (‘Αυξάνονται οι ροές μεταναστών στην Ειδομένη’, 2021). Στο έργο της, η Papailia (2019:1053) υπογραμμίζει την αποκτήνωση των προσφύγων και αναφέρεται στους πρόσφυγες ως *υποκείμενα που λόγω των συνθηκών ύπαρξής τους –για παράδειγμα, οι πρόσφυγες που δεν έχουν ιθαγένεια– στερούνται την ανθρώπινη φύση και αποκτούν την ιδιότητα του ζωντανού νεκρού ή, σύμφωνα με τη γνωστή διατύπωση του Giorgio Agamben (1998), της «γυμνής ζωής» που μπορεί να σκοτωθεί χωρίς αυτός ο θάνατος να θεωρείται φόνος.*

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό των προσφύγων που συμβάλει στην αποκτήνωσή τους αποτελεί το γεγονός ότι οι πρόσφυγες προβάλλονται συχνά μέσα από το αφήγημα των μαζικών ροών- δηλαδή μεγάλων μαζών ανθρώπων χωρίς τα ιδιαίτερα πολιτισμικά, δημογραφικά, κοινωνικά ή γεωπολιτικά τους χαρακτηριστικά (Triandafyllidou, 2018). Έτσι αποκρύπτονται οι ιστορίες τους και δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στους κινδύνους για την ευημερία της χώρας υποδοχής, παρά στο δράμα, τους αγώνες και τις προκλήσεις επιβίωσης των ανθρώπων που φτάνουν στη χώρα (Kalfeli et al, 2022). Επομένως, στη δημόσια συζήτηση γίνεται σχεδόν λόγος για συνθήκες ‘ομαδικών εισροών’ κάποιων απροσδιόριστα «άτυχων μαζών» μέσα σε λέμβους και «εν κινήσει» που ναι μεν έχουν ανάγκη ανθρωπιστικής βοήθειας για αν επιβιώσουν, αλλά ταυτόχρονα στερούνται φωνής και βούλησης (Fotopoulos and Kaimaklioti, 2016). Αυτό επιβεβαιώνεται και μέσα από έρευνες, όπως για παράδειγμα στην έρευνα που διεξήγαγαν οι Kalfeli et al. (2022) στην οποία επιβεβαιώνεται η απουσία της φωνής των προσφύγων, καθώς το ποσοστό της φωνής των προσφύγων στα Μέσα εμφανίζεται μόνο στο 6,5% των ειδήσεων. Αντίθετα, οι απόψεις των πολιτών, ΜΚΟ και των διεθνών οργανισμών συγκεντρώνονται στο ποσοστό 18,3% των ειδήσεων. Αυτό που διαπιστώνεται είναι ότι οι πρόσφυγες κατέχουν τη θέση του άφωνου ηθοποιού, του οποίου η φωνή δεν ακούγεται αλλά εκπροσωπείται συχνά από εθελοντές και εκπροσώπους οργανισμών (Fotopoulos and Kaimaklioti, 2016).

1.3 Οι πρόσφυγες ως «Άλλοι»

Προτού ξεκινήσει κάποιος μία συζήτηση για τη ποικιλομορφία, θα πρέπει να αναγνωρίσει ότι ο τρόπος που κατανοούμε την έννοια του «Άλλου» είναι σε σχέση με το τι δεν είναι. Με άλλα λόγια, *ο όρος ποικιλομορφία γίνεται αντιληπτός ως το διαφορετικό του ‘κανονικού’, του ‘εδραιωμένου’ και του ‘τοπικού/εθνικού’.* Γίνεται ως

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» *εκ τούτου αντιληπτό στο πλαίσιο της διαφοράς ανάμεσα στο 'εμείς' και το 'Άλλοι' και προσδιορίζεται με χαρακτηριστικά και όρους πολιτισμικούς ή κοινωνικούς, τέτοιους που να μας επιτρέπουν να εκλογικεύσουμε, να κατανοήσουμε και να δεχτούμε (τελικά) το διαφορετικό από εμάς, από τη νόρμα* (Χρονάκη, 2018: 93-94). Ο Khosravini (2009), χαρακτηρίζει την ποικιλομορφία ως μία «εξωομάδα», η οποία είναι διαφορετική ως προς την κουλτούρα και τη νοοτροπία, στρέφοντας τη συζήτηση στο πολιτισμό και όχι στη φυλή. Αντίθετος εμφανίζεται ο Van Dijk (1987), ο οποίος υποστηρίζει ότι οι «Άλλοι» χαρακτηρίζονται ως ένα πρόβλημα φυλής, το οποίο επιφέρει τον διαχωρισμό ανάμεσα στη κοινωνία υποδοχής και στους πρόσφυγες, κρατώντας τους έξω από το ομοιόμορφο έθνος. Επιπρόσθετα, όπως υπογραμμίζει Orgad (2012), η διάκριση σε «Εμείς» και οι «Άλλοι» οφείλεται στις δυαδικές αντιθέσεις. Σύμφωνα με τον ίδιο, οι «δυαδικές αντιθέσεις» ορίζουν τους πρόσφυγες ως διαφορετικούς από εμάς, διότι ως πρακτική κατασκευάζει αντίθετα νοήματα. Ο ορισμός μια λέξης συχνά σχηματίζεται με το αντίθετό της, επομένως ο χαρακτηρισμός «Άλλοι» προκύπτει από τη σύγκριση με το «Εμείς». Αυτό που παρατηρείται, είναι ότι υπάρχει κάποια ένταση στη βιβλιογραφία, η οποία μπορεί να αποδοθεί στις διάφορες απόψεις για την ιθαγένεια, με κάποιους συγγραφείς να εστιάζουν στην επίσημη απόκτηση ή απώλεια της ιδιότητας του πολίτη των προσφύγων και κάποιους άλλους να τονίζουν την έννοια αυτής της ιδιότητας (Calavita, 2005).

Κατά τη τυπολογία των Wood and King (2013), ο χαρακτηρισμός των προσφύγων ως «Άλλοι» προκύπτει από τα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά. Ειδικότερα, οι πρόσφυγες απεικονίζονται ως άνθρωποι με διαφορετικά ενδύματα (μπούργκα) και είδη στο κεφάλι (χιτζάμπ, νικάμπ, πέπλο), οι οποίοι εισέρχονται στη χώρα υποδοχής (Orgad, 2014), όπως για παράδειγμα καταγράφεται σε κάποια Μέσα, «*γυναίκες με μαντήλες στην Ειδομένη*» (Γραμμή Βικτώρια - Πειραιάς – Ειδομένη, 2016). Όπως σχολιάζει ο Hegde (2016), οι γυναίκες με νικάμπ ή πλήρες πέπλο αποτελούν εμπόδιο για την αφομοίωση και αντικείμενο διαχωρισμού, διότι η ενδυμασία των προσφύγων διαφέρει από εκείνη του ομοιόμορφου έθνους. Αυτό επιφέρει την απομόνωση των μουσουλμάνων γυναικών και των στιγματισμό τους ως φιγούρες που δεν ανήκουν στη σύγχρονη κοινωνία. Όπως παρατηρούν οι Alia and Bull (2005), τα ενδύματα των προσφύγων μπορούν να επιφέρουν, επίσης, επιθετικότητα, παρενόχληση και εχθρότητα από τα άτομα της κοινωνίας υποδοχής, διότι κάποιοι άνθρωποι μέσα στη κοινωνία υποδοχής δεν δέχονται την ποικιλομορφία και δεν ατενίζουν προς ένα πολιτισμικό πλουραλισμό, αλλά είναι προσκολλημένοι στο δίπολο Εμείς vs Αυτοί (Calavita, 2005). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι φαντάροι στον Έβρο, οι οποίοι υπό τις προσταγές των ανωτέρων τους, αφαιρούν ρούχα, παπούτσια, κινητά και χαρτιά των προσφύγων με σκοπό την επαναπροώθησή τους (Καβησός Έβρου: Σοβαρές καταγγελίες φαντάρων – «Κυνηγούν πρόσφυγες και τους αφαιρούν παπούτσια, κινητά και ρούχα», 2023).

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό των προσφύγων που συμβάλει στη δημιουργία σκέψεων ετερότητας είναι η θρησκεία, διότι οι πρόσφυγες πιστεύουν σε μία διαφορετική θρησκεία και ακολουθούν μία διαφορετική παράδοση, με αποτέλεσμα οι πρόσφυγες

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» να αντιμετωπίζονται ως μη αφομοιωτικοί «Άλλοι», διαφορετικοί και αντίθετοι με το κοινωνικό πλαίσιο του ομοιόμορφου έθνους (Ostrand, 2015). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που αποτυπώνεται στα μέσα ενημέρωσης αποτελούν τα λόγια ενός Έλληνα πολίτη ο οποίος αναφέρει ότι: *«έρχονται να αλλοιώσουν τον πολιτισμό μας... οι μουσουλμάνοι είναι φανατικοί θρησκόληπτοι, δεν ταιριάζουν με τις δικές μας αξίες, οπότε θα φέρουν τα δικά τους και θα αλλοιώσουν τον πολιτισμό μας»* (Γεωργιοπούλου, 2020). Η εμφάνισή των μουσουλμάνων προσφύγων στα Μέσα προκαλεί μία πολιτισμική σύγκρουση και το «έμφυλο σώμα» του πρόσφυγα εμφανίζεται είτε ως μία εικόνα που προκαλεί συναισθηματικές αντιδράσεις είτε ως σώματα που χρειάζονται διάσωση (Hegde, 2016:54). Όπως καταγράφεται και στα Μέσα για παράδειγμα, *«Μέσα σε μία... σκηνή, στον άτυπο καταυλισμό της [Ειδομένης](#) ξεκίνησε η νέα ζωή για δύο [πρόσφυγες](#) από τη [Συρία](#)»* (‘Συγκίνηση για τον γάμο προσφύγων στην Ειδομένη – ΦΩΤΟ – BİNTEO’, 2016).

Όσον αφορά τα φυλετικά χαρακτηριστικά των προσφύγων οι άνθρωποι της κοινωνίας υποδοχής αντιλαμβάνονται το χρώμα του δέρματος ως σημάδια της κακής «ετερότητας». Όπως και στο παρελθόν, οι λευκοί πρόσφυγες ήταν προτιμότεροι από τους σκουρόχρωμους (π.χ. θεωρούνταν απειλή ο μελαχρινός Αλβανός που φτάνει στην Ελλάδα) (Siaper, 2010:31). Αυτό αποτυπώνεται και στα Μέσα, για παράδειγμα, *«το να είσαι μαύρος στην χώρα μας είναι πρόβλημα και η ένταξη αυτών των ανθρώπων είναι μία χαμένη μάχη»* (‘Μετανάστες καταγγέλλουν σοβαρά περιστατικά βίας – Ρεπορτάζ σε γαλλική ιστοσελίδα’, 2023). Όπως σημειώνουν οι Alia and Bull (2005), η φυλετική διάκριση που παρατηρείται ανάμεσα στην κοινωνία υποδοχής και στους πρόσφυγες οφείλεται στα ανατομικά χαρακτηριστικά των προσφύγων, τα οποία οφείλονται για τη μη απόκτηση δικαιωμάτων στην χώρα υποδοχής. Όπως για παράδειγμα καταγράφεται στα μέσα ενημέρωσης, *«εδώ δεν σε σέβονται εάν έχεις σκούρο δέρμα»* (‘Χιλιάδες μετανάστες συγκεντρώνονται στο Καλαί’, 2021). Η ανησυχία για την άφιξη μιας «φυλετικής σύνθεσης», δεν είναι καινούρια καθώς έχει παρατηρηθεί πολλές φορές κατά την ιστορία. Συγκριτικά, οι λευκοί λαοί δεν αποτελούν σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού του κόσμου, όμως από άποψη δύναμης και προνομίων είναι το κυρίαρχο χρώμα. Επομένως, γίνονται εύκολα αποδεκτοί σε σχέση με τους σκουρόχρωμους πρόσφυγες (Hegde, 2016). Εδώ μπορεί να υπογραμμιστεί η περίπτωση των Ουκρανών προσφύγων, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι οποίοι αφομοιώθηκαν από την ελληνική κοινωνία σε αντίθεση με τους Σύριους πρόσφυγες. Η αναπαράσταση λοιπόν του «Άλλου» κατασκευάζεται μέσα από τις εικόνες και από τα σημεία στα οποία περιλαμβάνονται οι πρόσφυγες (Fabian, 1991).

1.4 Η στερεοτυπική αναπαράσταση των προσφύγων

Ένας αυξανόμενος όγκος έρευνας άρχισε να αναδύεται, έπειτα από την συγκέντρωση των προσφύγων στην Ελλάδα, και να εστιάζει στη στάση της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους πρόσφυγες και στη μετανάστευση (Figgou et al., 2011). Σύμφωνα με την Κουντούρη (2008), η αναπαράσταση των προσφυγικών ροών στα Μέσα όσο και η επιλογή των ειδήσεων για τους πρόσφυγες αναπαρήγαγαν στερεοτυπικούς χαρακτηρισμούς. Όπως αποτυπώνεται και στα Μέσα, *«Εργάστηκαν τα πρώτα χρόνια*

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» σε καθεστώς ημιπαρανομίας και κατόπιν υφιστάμενοι συστηματικά διακρίσεις» (Δανέζη κ.α, 2023). Σύμφωνα με το έργο των Krzyzanowski et al., (2018:1), οι στερεοτυπικοί χαρακτηρισμοί των προσφύγων προκλήθηκαν από τις διάφορες έννοιες της κινητοποίησης και πολιτικοποίησης — συμπεριλαμβανομένου του ανθρωπισμού, της ασφάλειας, της διαφορετικότητας, του προστατευτισμού — χρησιμοποιήθηκαν στις δημόσιες συζητήσεις για να νομιμοποιήσουν τους συνεχώς νέους περιορισμούς των πολιτικών μετανάστευσης και ασύλου και ποικίλων εκφράσεων αλληλεγγύης ή έλλειψης αυτών. Ωστόσο, γενικά υπήρξε τεράστιος βαθμός αλλαγής στη στάση απέναντι στη διαφάνεια και την ένταξη με αυξημένη εχθρότητα και στην καλύτερη περίπτωση διάφορες επιφυλάξεις προς τους εισερχόμενους αιτούντες άσυλο.

Πολλές μελέτες των σπουδών Μέσων και των σπουδών μετανάστευσης (migration studies) επικεντρώθηκαν στις στερεοτυπικές αναπαραστάσεις των προσφύγων. Ωστόσο, πριν παρουσιασθούν αυτοί οι στερεοτυπικοί χαρακτηρισμοί, κρίνεται σημαντικό να αποδοθεί ο ορισμός της έννοιας «στερεότυπο». Τα στερεότυπα είναι απλοποιημένες αναπαραστάσεις μιας κοινωνικής ομάδας, η οποία συγκρινόμενη με άλλες κοινωνικές ομάδες καθορίζει ποιος ανήκει στο «Εμείς» και ποιος στο «Αυτοί» (Wood and King, 2013 ; Batziou, 2011).

Αρχικά, οι προσφυγικές ροές συχνά αναπαρίστανται ως εγκληματίες (Figgou et al, 2011). Όπως υπογραμμίζει ο Καρύδης (2004), οι στερεοτυπικές αναπαραστάσεις των προσφύγων ως εγκληματίες είναι διάχυτες στη δημόσια σφαίρα, σαν η εγκληματικότητα να απαρτίζει την πολιτισμική τους ταυτότητα. Σημαντικό ρόλο σε αυτό διαδραματίζουν τα Μέσα, που προβάλλουν εγκλήματα λεγόμενα ότι έχουν διαπραχθεί από τους πρόσφυγες, όπως για παράδειγμα αποτυπώνεται σε κάποια μέσα ενημέρωσης, «δεν κρυβόταν μετανάστες πίσω από τη διάρρηξη των 9.000 ευρώ στην Μυτιλήνη» αλλά και αλλού όπως για παράδειγμα η λανθασμένη επίρριψη ευθυνών σε πρόσφυγες για εμπρησμό σε δασική περιοχή στον Έβρο (‘Μυτιλήνη: Δεν κρύβονταν μετανάστες πίσω από την διάρρηξη των 9.000 ευρώ – Η αλήθεια στο φως!’, 2019 · ‘Έβρος: Πρόταση εισαγγελία για ρατσιστικό έγκλημα «σερίφηδων» και απαλλαγή μεταναστών’, 2023).

Οι στερεοτυπικές αναπαραστάσεις των προσφύγων καταγράφονται και στην έρευνα των Figgou et al., (2011), η οποία διακινήθηκε με σκοπό την καταγραφή των αλλαγών που συνέβησαν στην Ελλάδα τις τελευταίες δύο δεκαετίες. Συγκεκριμένα, στην έρευνα τους ανέδειξαν ότι κάποιοι Έλληνες πολίτες εξαιτίας των εικόνων διαβίωσης των προσφύγων ως άτομα που υπολείπονται τους βασικούς πόρους και εισήλθαν σε μία χώρα χωρίς χαρτιά, εγείρουν σκέψεις ότι οι πρόσφυγες είναι επιρρεπείς σε άνομες πράξεις. Αντίθετη με αυτή την άποψη εμφανίζεται μία από τις συμμετέχουσες στην ίδια έρευνα, η οποία υποστήριξε ότι οι πρόσφυγες δεν ευθύνονται για όλες τις κακοτυχίες που συμβαίνουν στην Ελλάδα. Συμπληρώνοντας, ότι υπάρχουν άνθρωποι άνεργοι και φτωχοί στην Ελλάδα, οι οποίοι θα μπορούσαν να διαπράξουν παράνομες πράξεις, όπως κλοπή και έγκλημα. Η συμμετέχουσα, επίσης, επιρρίπτει ευθύνες στα ελληνικά Μέσα για προβολή εγκληματικών πράξεων και καταλογισμό ευθυνών στους πρόσφυγες.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
Όπως παρατηρεί ο Γαρδικιώτης, (2003) τα Μέσα συνδέουν κάθε παράνομη πράξη με το οργανωμένο έγκλημα χρησιμοποιώντας έννοιες όπως «δράστες» και «συμμορία» ακόμα και σε περιπτώσεις κλοπής. Για παράδειγμα, όπως αποτυπώνεται σε κάποια μέσα, «δράστες μετανάστες έκλεψαν κρέας» (‘Fake News: Κατηγόρησαν μετανάστες για κλοπή κρέατος που αγόρασαν από μετανάστες’, 2018). Επίσης, και ο Van Dijk (2000) στη δουλειά του, έχει υποστηρίξει ότι τα Μέσα συντείνουν στην αναπαραγωγή στερεοτύπων, προκαταλήψεων και ρατσιστικών σχολίων με τη χρήση λεκτικών αναπαραστάσεων των προσφύγων. Για παράδειγμα όπως καταγράφεται στην διαδικτυακή εφημερίδα «Πρώτο Θέμα», «Λέσβος και Σάμος «οι πρώτες επιλογές» των λαθρομεταναστών» (Λιμενικό: Λέσβος και Σάμος «οι πρώτες επιλογές» των λαθρομεταναστών - Διασώθηκαν 463 το τελευταίο 24ωρο, 2023). Ένα ακόμη τρανταχτό παράδειγμα που παρατηρείται στην ελληνική κοινωνία αλλά και μνημονεύεται και στο έργο της Roza Tsagarousianou (2013), είναι οι τσιγγάνοι οι οποίοι αποτελούν μία ομάδα που επιδέχεται τις περισσότερες διακρίσεις. Ειδικότερα, οι τσιγγάνοι θεωρούνται επικίνδυνοι και επιρρεπείς σε κλοπές και έγκλημα εξαιτίας της ιστορικής κληρονομικής προκατάληψης που υπάρχει στην ελληνική κοινωνία.

Μία ακόμη στερεοτυπική αναπαράσταση που διακινείται είναι εκείνη των προσφύγων χωρίς χαρτιά. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι πρόσφυγες αναπαρίστανται ως εισβολείς που εισέρχονται παράνομα σε ένα κράτος και που παραβαίνουν τους νόμους του κράτους (Bojadžijev and Mezzadra, 2015). Όπως συμπληρώνει ο Ostrand (2015), οι απεικονίσεις των προσφύγων να περνούν τα σύνορα, να δημιουργούν επεισόδια και να αναστατώνουν το ομοιόμορφο έθνος, προκαλούν συναισθήματα φόβου και ανησυχίας στους πολίτες της χώρας υποδοχής (Wood & King, 2013). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την θωράκιση των συνόρων με την τοποθέτηση φράχτη και την επιτήρηση από ένοπλες δυνάμεις τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες χώρες της Ευρώπης, οδηγώντας έτσι σε μία *ετερογενής «γεωγραφία»* και μία *«μεταβλητή γεωμετρία της ΕΕ»* (Bojadžijev and Mezzadra, 2015).

Η έλευση και η είσοδος των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία απεικονίσθηκαν και ως μία οικονομική απειλή (Batziou, 2011). Η ελληνική κοινωνία συχνά κατηγορούσε τους πρόσφυγες για τα υψηλά ποσοστά ανεργίας αλλά και για τα επιδόματα που οι ίδιοι λάμβαναν. Σε αυτό σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν και τα ΜΜΕ, διότι πρόβαλαν συχνά το θέμα της οικονομικής βοήθειας που χρειαζόταν η Ελλάδα ώστε να διαχειριστεί τις μαζικές προσφυγικές ροές (Ostrand, 2015; Hatziprokopiou, 2005). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, όπως καταγράφεται στα μέσα ενημέρωσης, αποτελεί η στήριξη της Γερμανίας με το διπλασιασμό της οικονομικής ενίσχυσης ώστε να αντιμετωπίσει η Ελλάδα τους πρόσφυγες (‘Διπλασιάζει την οικονομική ενίσχυση προς της Ελλάδα για τους πρόσφυγες το Βερολίνο’, 2015). Όπως αναφέρει ο Yoosun Park (2008:772), «η κοινωνική εργασία είναι καθιερωμένος συμμετέχων στις λεκτικές αψιμαχίες που καθορίζουν τα αποτελέσματα των προσφύγων». Ειδικότερα, οι πρόσφυγες προκειμένου να εργασθούν, συχνά αναζητούν και τελικά ασχολούνται με οποιαδήποτε εργασία. Είναι γεγονός, ότι οι πρόσφυγες εργάζονται ταυτόχρονα σε διάφορες θέσεις, με αυτό να αποτελεί αιτία για τις στερεοτυπικές αναπαραστάσεις τους που η κοινωνία τους

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» αποδίδει, καθώς πιστεύει ότι οι πρόσφυγες ‘κλέβουν’ τις θέσεις εργασίας από τους ντόπιους.

Αυτό που διαπιστώνεται, επίσης, είναι ότι οι στερεοτυπικές απόψεις της κοινωνίας εντείνουν το πλαίσιο στιγματισμού των προσφύγων, διότι η κοινωνία διακατέχεται από πατριωτικές και εθνικές απόψεις. Ειδικότερα, η ταύτιση με το έθνος και η προσκόλληση στο έθνος επιτρέπουν την αναπαραγωγή στερεοτυπικών αφηγήσεων, καθώς κάποιοι πολίτες της ελληνικής κοινωνίας δεν δέχονται την πολυπολιτισμικότητα (Κουντούρη, 2008). Ακόμη, εστιάζουν συχνά στο ζήτημα της σημαίας, την οποία ταυτίζουν με το έθνος και προβάλλουν για ακόμη μία φορά τον πατριωτικό τρόπο με τον οποίο συμπεριφέρονται στις μαζικές εισροές των προσφύγων (Triandafyllidou, 2013).

1.4.1 Στερεοτυπικές οπτικές αναπαραστάσεις προσφύγων

Η ακαδημαϊκή συζήτηση γύρω από τις στερεοτυπικές οπτικές αναπαραστάσεις των προσφύγων εμπλουτίζεται συνεχώς με νέα ερευνητικά δεδομένα. Το ενδιαφέρον εστιάζεται περισσότερο στο πώς οι φωτογραφίες αναπαράγουν στερεότυπα (Archakis and Tsakona, 2019 ; Chouliaraki, 2013). Συγκεκριμένα, η αποτελεσματικότητα των εικόνων οφείλεται στο γεγονός ότι εκφράζουν με απλοϊκότητα τα μηνύματά τους και επηρεάζουν τα συναισθήματα των θεατών σε μεγαλύτερο βαθμό από τις λέξεις. Ωστόσο, αυτές οι απεικονίσεις συχνά περιλαμβάνουν μία αμφισβήτηση ως προς το εάν είναι πιστές και χρήσιμες ή εάν όντως ανήκουν σε εκείνους που απεικονίζουν (Silverstone, 2005), διότι οι εικόνες που χρησιμοποιούνται σε μία εφημερίδα μπορούν να θεωρηθούν πιο εύκολα πραγματικές σε σχέση με την απεικόνισή τους σε ένα βιβλίο (Batzou, 2011).

Στη πλειοψηφία τους, οι φωτογραφίες των στερεοτύπων λειτουργούν όπως τα κατασκευασμένα κείμενα- δηλαδή στοχεύουν στη προώθηση μιας συγκεκριμένης ερμηνείας και βασίζονται σε αυτό που αποκαλεί η Chouliaraki (2013:58) «ιδανικά θύματα», καθώς μέσα από τις φωτογραφίες με τα αδυνατισμένα σώματά τους αναπαρίστανται ως σώματα εν κινήσει που χρειάζονται βοήθεια και όχι ως ανθρώπινα σώματα με ιστορίες ζωής. Σύμφωνα με τον Hedge (2016), η απεικόνιση μιας συλλογικής σύνθεσης ανθρώπων, των οποία τα χαρακτηριστικά δεν διακρίνονται, δίνουν την αίσθηση ότι όλοι είναι όμοιοι, με αποτέλεσμα η ομαδική απεικόνιση των προσφύγων να τους κατατάσσει σε μία κοινωνική ομάδα και να επικρατεί έναντι του ατομικισμού. Ωστόσο, οι φωτογραφίες μπορεί να φαίνονται γνήσιες και αληθινές, όμως ο πραγματικός τους σκοπός είναι να εξαπατήσουν τον θεατή και να διαχωρίσουν το «διαφορετικό», επιλέγοντας στοχευμένα στερεοτυπικές απεικονίσεις των προσφύγων (Batzou, 2011). Όπως υποστηρίζει η Papailias (2019:1052), οι φωτογραφίες τόσο των νεκρών σωμάτων των προσφύγων όσο και των προσφύγων εν ζωή διακατέχονται από μία «φασματική διάσταση». Και στις δύο απεικονίσεις ενυπάρχει «η μεταθανάτια φύση της παρούσας ζωής και η δυνατότητα φασματικής επιστροφής», αναπαριστώντας στερεοτυπικά με αυτό τον τρόπο τους πρόσφυγες ως ‘φαντάσματα’, που κάποιος μπορεί να συναντήσει μπροστά του, κάποια στιγμή στη

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
ζωή του. Ωστόσο, αυτός ο στερεοτυπικός χαρακτηρισμός χρησιμοποιείται για να εκφραστεί η ξενοφοβία των πολιτών ως προς τους διαφορετικούς «Άλλους».

Όπως παρατηρούν η Kalfeli et al. (2022) στην έρευνά τους για τα «τρέχουσα Μέσα κάλυψης της μετανάστευσης και αναζήτησης ασύλου στην Ελλάδα», οι οπτικές αναπαραστάσεις των προσφύγων ως μάζα ανθρώπων με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά είναι πιο συχνές (72,2%), ενώ οι απεικονίσεις ως άτομα είναι σπάνιες (14,9%). Σύμφωνα με τον Hegde (2016:47), η χρήση των οπτικών μαζικών απεικονίσεων παρέχει στους θεατές τη δυνατότητα να συμπεράνουν διάφορα στοιχεία για τους πρόσφυγες είτε βιολογικά- φύλο και ηλικία είτε κοινωνικά χαρακτηριστικά όπως για παράδειγμα το ντύσιμό τους ή «το χρώμα των μαλλιών». Όπως προσθέτει η Chouliaraki (2013:59), μέσα από την ομαδική αναπαράσταση των προσφύγων, ο θεατής μπορεί να διακρίνει την ταλαιπωρία και την πείνα που έχουν υποστεί τα σώματα τους θέτοντας το ζήτημα της «επιτελεστικότητας» που δημιουργείται στη δημόσια σφαίρα. *Η επιτελεστικότητα προκαλείται κυρίως από την έντονη αντίθεση μεταξύ της γυμνής ζωής αυτών των πασχόντων και της πραγματικότητας της άνετης ζωής των θεατών – μια αντίθεση ανάμεσα σε αυτό που ο Agamben αποκαλεί, παραμορφωμένα σώματα σε κατάσταση ζωώδους φύσης.* Συμπεραίνεται λοιπόν, ότι η οπτική είναι στραμμένη στο 'θύμα' δηλαδή στο ' μακρινό πάσχοντα' ως αντικείμενο της σκέψης μας, καθώς η δύναμη της εικόνας εγείρει συναισθήματα συμπόνιας.

Εικόνα 1

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

Εικόνα 2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ

2.1 Θεωρητικές προσεγγίσεις για την κατασκευή του πρόσφυγα

Ενώ οι αρχικές θεωρίες και προσεγγίσεις για την μετανάστευση θεωρούσαν ότι η μετανάστευση ήταν γραμμική και μονής κατεύθυνσης, και οι έρευνες εστίαζαν στη μετανάστευση εργατικού δυναμικού, μεταγενέστεροι ερευνητές διατύπωσαν έννοιες και πλαίσια στα οποία αναπτύσσονται οι μη γραμμικές, κυκλικές και προσωρινές ροές και εμπεριέχουν διάφορους τύπους πρόσφυγες, αιτήσεις ασύλου και επαναπροωθήσεις (Ο' Reilly, 2023).

Η οπτική αυτή παρατηρείται κατά το 19^ο αιώνα, όπου η ακαδημαϊκή μελέτη για την μετανάστευση παραμένει σε μεγάλο βαθμό εστιασμένη στην Ελλάδα καθώς αποτελούσε χώρα αποστολής Ελλήνων μεταναστών για εργασία, εξαιτίας του πολέμου και των πολιτικών και οικονομικών συνθηκών που προκάλεσε (π.χ. πείνα, διώξεις)(Καρύδης και Χουλιάρης, 2015). Η κατάσταση αυτή αρχίζει να αλλάζει όταν μαζικές ροές προσφύγων εισέρχονται στον ελλαδικό χώρο. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, η Ελλάδα αναδεικνύεται σε χώρα υποδοχής μεταναστών έπειτα από την κατάρρευση του Σιδηρού Παραπετάσματος (1945) και ειδικά μετά τις εξελίξεις

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» του 1989 (π.χ. πτώση του σοσιαλιστικού καθεστώτος, αποσύνθεση της Σοβιετικής ένωσης) (Hatziprokorou, 2005).

Η Ελλάδα γνώρισε νέες προσφυγικές ροές από χώρες των Βαλκανίων, της Εγγύς και Μέσης Ανατολής που εισέρχονταν μέσω των θαλάσσιων συνόρων της και των βορειοανατολικών χερσαίων συνόρων της με την Τουρκία. Εξαρχής στο επίκεντρο του έθνους βρέθηκε το φαινόμενο της πολυπολιτισμικότητας- δηλαδή η συνύπαρξη πολλών εθνικοτήτων και ανθρώπων διαφορετικών πολιτισμών (Dobbernack & Modood, 2013). Οι προσφυγικές ροές που εισέρχονταν στην Ελλάδα, αποτελούσαν κυρίως παράτυπους πρόσφυγες που αναζητούσαν άδεια διαμονής, άσυλο και εργασία. Όπως περιγράφεται στη θεωρία της μετανάστευσης για την κινητικότητα, *οι μετανάστες κάνουν επιλογές, αλλά όχι σε συνθήκες της επιλογής τους και, έχοντας μεταναστεύσει, αλλάζουν κοινωνίες με ακούσιους τρόπους που στη συνέχεια δημιουργούν νέες συνθήκες για τους μελλοντικούς μετανάστες* (O' Reilly, 2023:7).

Την ίδια εποχή (1989) η Ελλάδα εφάρμοσε προγράμματα νομιμοποίησης με σκοπό να νομιμοποιήσει τους πρόσφυγες χωρίς χαρτιά (Triandafyllidou, 2018). Στο έργο του ο Hatziprokorou (2005), αναφέρει ότι μέχρι το 2004, 672.584 πρόσφυγες είχαν αποκτήσει άδεια διαμονής στην Ελλάδα. Ωστόσο ο αριθμός αυτός μπορεί να είναι μεγαλύτερος λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των προσφύγων που δεν έχουν έγγραφα ή υπόκεινται σε διαφορετικό καθεστώς, όπως πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και εθνικοί Έλληνες (κυρίως από την πρώην Σοβιετική Ένωση και την Αλβανία). Οι Έλληνες πολίτες εκδήλωσαν συμπεριφορές, οι οποίες ήταν αντίθετες στην αποδοχή της πολυπολιτισμικότητας, ειδικά όσον αφορά του μουσουλμάνους πρόσφυγες (Beyer, 2013)

2.2 Προς μία πολυπολιτισμική κοινωνία στην Ελλάδα

Η μετανάστευση άρχισε να αναδεικνύεται ως μία ξεχωριστή προσέγγιση, όταν έρευνες της διεθνής βιβλιογραφίας εστίασαν τόσο στην άφιξη και ενσωμάτωση των ποικίλων προσφυγικών ροών όσο και στον αποκλεισμό τους που είχε ως αποτέλεσμα το στιγματισμό των προσφύγων (Hatziprokorou, 2005). Ο αποκλεισμός των προσφύγων παρατηρείται και στην άφιξή τους στα σύνορα, όπου αστυνομικές αρχές που περιπολούσαν τα σύνορα είχαν την ευχέρεια να αποφασίζουν ποιος θα λάβει άδεια εισόδου και ποιος όχι (Triandafyllidou and Veikou, 2002). Επιπρόσθετα, βασικό αντικείμενο μελέτης των ερευνών ήταν οι αντιδράσεις της κοινωνίας υποδοχής απέναντι στις προσφυγικές ροές (π.χ. ξеноφοβία) και η στάση ολόκληρης της χώρας, καθώς θεωρούσαν τους πρόσφυγες απειλή για την οικονομία και την ευημερία της Ελλάδας. Αλλά επίσης και οι συνθήκες διαβίωσης που αντιμετώπισαν οι πρόσφυγες (Triandafyllidou, 2001). Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το φαινόμενο της μετανάστευσης που αναδύεται τα τελευταία χρόνια λόγω της όλο και αυξημένης κινητικότητας των προσφύγων από χώρες που επικρατεί πόλεμος και βία, έχει ασκήσει ιδιαίτερη επιρροή στο έθνος καθώς επιφέρει αλλαγές στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό καθεστώς της χώρας (Krzyzanowski et al., 2018). Η μετανάστευση στην Ελλάδα περιλάμβανε ποικίλες προσφυγικές ροές (Calavita, 2005), οι οποίες θα αναλυθούν παρακάτω:

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

α) Εθνοτικοί Έλληνες

Κατά τα τη δεκαετία του 1970 παρατηρούνται μετακινήσεις εθνοτικών Ελλήνων-δηλαδή Ελλήνων πολιτών από την Αλβανία και τον Πόντο προς την Ελλάδα, όπου και διεκδικούσαν την ελληνική εθνότητα, με σκοπό να τύχουν καλύτερης υποδοχής και ενσωμάτωσης από την ελληνική κοινωνία (Hatziprokopiou, 2005). Όπως σημειώνουν οι Triandafyllidou and Kokkali (2010), οι συγκεκριμένοι λαοί επέλεξαν την Ελλάδα ως χώρα προορισμού, παρακινημένοι από τη γεωγραφική και πολιτισμική εγγύτητα. Σε αυτή τη διαδικασία οι φιλικοί δεσμοί (για παράδειγμα η καλή σχέση της Ελλάδας με τη Δύση) και τα κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά-δηλαδή ίδια θρησκεία και γλώσσα, αποτέλεσαν καθοριστικούς παράγοντες. Στη δουλειά τους η Triandafyllidou (2003), αναφέρουν πως η μετακίνηση αυτών των δύο ομάδων πραγματοποιείται εξαιτίας του γεγονότος ότι η ελληνική ταυτότητα έχει δύο πρόσωπα, διότι από τη μία μεριά κοιτάζει προς την Ανατολή από την οποία κληρονόμησε τη θρησκεία και τη Βυζαντινή παράδοση, αλλά και με την οποία συγκρούστηκε, αφού η Ανατολή εκπροσωπεί την Τουρκία. Από την άλλη κοιτάζει τη Δύση, η οποία ήταν πηγή εθνικιστικής έμπνευσης και σύμμαχος της Ελλάδας.

Η ενσωμάτωση και η αναγνώριση αυτών των λαών στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε με το «σχέδιο Μεγάλη Ιδέα», το οποίο αντικατόπτριζε το ελληνικό έθνος με τα ενοποιητικά του στοιχεία. Συγκεκριμένα, οι Έλληνες του Πόντου, ήταν Έλληνες που μετανάστευσαν από την Τουρκία είτε στην πρώην Σοβιετική Ένωση είτε στην Ελλάδα. Παρά του ότι οι Έλληνες του Πόντου απέκτησαν ελληνική υπηκοότητα κατά την άφιξή τους στην Ελλάδα, αντιμετώπισαν προβλήματα ως προς την εύρεση εργασίας, λόγω του ότι δεν μιλούσαν την ελληνική γλώσσα σε καλό επίπεδο αλλά και επειδή το κράτος δεν αναγνώριζε τα πτυχία τους (Triandafyllidou & Veikou, 2002: 193 ; Triandafyllidou & Kokkali, 2010).

Οι Έλληνες της Αλβανίας ή οι Βορειοηπειρώτες, όπως συχνά αναφέρονται στην καθομιλουμένη, ήταν Αλβανοί πολίτες, ελληνικής καταγωγής και χριστιανικής ορθόδοξης θρησκείας, οι οποίοι βίωσαν διώξεις και διακρίσεις, λόγω του ότι αποτελούν μία ελληνική εθνική μειονότητα στην νότια Αλβανία, αλλά ήρθαν αντιμέτωποι και με την αμφισβήτησή τους ως Έλληνες στην Ελλάδα (Triandafyllidou, 2003:137). Ωστόσο, η ένταξη των Ελλήνων της Αλβανίας πραγματοποιήθηκε με πιο ομαλό τρόπο, εξαιτίας κάποιων κοινών ενοποιητικών στοιχείων, όπως για παράδειγμα η ορθόδοξη θρησκεία και τα ελληνικά ονόματα που είχαν, σε σχέση με τους Αλβανούς πολίτες που εισέρχονταν στην Ελλάδα την ίδια χρονική περίοδο (1970). Οι Αλβανοί πολίτες αντιμετώπισαν την ξενοφοβία και το ρατσισμό από την ελληνική κοινωνία, ενώ χαρακτηρίστηκαν και ως απειλή τόσο για την ασφάλεια της χώρας όσο και για την οικονομία της. Σε αυτό συνέβαλαν το χρώμα του δέρματός, η μουσουλμανική θρησκεία και ο τρόπος ζωής τους (π.χ. συχνά οι Αλβανοί πολίτες κοιμόταν σε εξωτερικούς χώρους όπως για παράδειγμα πλατείες και αυλές σπιτιών) (Modood et al., 2006).

Απεναντίας, οι Έλληνες της Αλβανίας (Βορειοηπειρώτες) επιδέχτηκαν διακρίσεις, διότι ο πραγματικός τους διαχωρισμός από τους Αλβανούς δεν ήταν πάντοτε εύκολος,

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» παρόλο που ο νόμος προέβλεπε την προνομιακή τους μεταχείριση. Αυτό διαπιστώθηκε και κατά τη μαζική άφιξη τόσο Αλβανών πολιτών όσο και Ελλήνων της Αλβανία στα ελληνοαλβανικά σύνορα, με αποτέλεσμα να εκτοπιστούν και Έλληνες της Αλβανίας. Επίσης, συχνά αμφισβητούνταν η γνησιότητα των εγγράφων τους που προσκόμιζαν για να αποδείξουν την ελληνική καταγωγή τους. Τέλος, η γλώσσα αποτελούσε ένα σημαντικό κριτήριο, διότι πολλοί Βορειοηπειρώτες μιλούσαν σπαστά και σε άσχημο επίπεδο ελληνικά. Ενώ κάποιοι άλλοι έμαθαν άπταιστα ελληνικά από την παραμονή τους χωρίς έγγραφα στην χώρα (Triandafyllidou & Kokkali, 2010).

Αυτό που παρατηρείται είναι ότι και οι δύο εθνοτικοί λαοί μιλούσαν την ελληνική γλώσσα, η οποία μαζί με τη θρησκεία αποτελούν στοιχεία που ευνοούσαν την ένταξη των δύο λαών στην Ελλάδα. Ωστόσο, με το προεδρικό διάταγμα του 1983 και με το μεταναστευτικό νόμο 1975/1991, οι Έλληνες της Αλβανίας δεν ανήκουν εξ ολοκλήρου στο Ελληνικό έθνος παρά την ελληνική τους καταγωγή, διότι είναι κάτοικοι άλλης χώρας, ενώ οι Έλληνες του Πόντου έχουν αναγνωρισθεί εξ ολοκλήρου Έλληνες που τους χορηγήθηκε η ελληνική υπηκοότητα με την άφιξή τους στην χώρα (Triandafyllidou & Veikou, 2002:193). Επιπρόσθετα, οι δύο αυτοί λαοί δέχτηκαν διακρίσεις, καθώς στους Έλληνες του Πόντου δόθηκαν δικαιώματα και ελληνικά διαβατήρια, ενώ οι Έλληνες της Αλβανίας γινόταν περισσότερο αντιληπτοί ως φιλοξενούμενοι ή ως άνθρωποι που ήρθαν στην Ελλάδα για να εργαστούν (Hatziprokoriou, 2005).

Παράλληλα και ο τύπος υιοθέτησε ευνοϊκή στάση απέναντι στους Έλληνες τους Πόντου (Triandafyllidou, 2019), με αναφορές και χαρακτηριστικούς τίτλους στα Μέσα όπως για παράδειγμα, «*Το σχολείο που αγκάλιασε τα ελληνόπουλα του Πόντου, μετράει πληγές από την πυρκαγιά*» (Κατεχάκη, 2023), «*Ποντιακός Ελληνισμός, ο Πόντος της καρδιάς μας*» (Λυκούδης, 2023), «*Πλήθος κόσμου συνόδευσε την αρχόντισσα του Πόντου στην τελευταία της κατοικία*» (Καλτσίδα, 2023). Τονίστηκε επίσης η ελληνική ταυτότητα και η διατήρηση των ελληνικών συνηθειών, της εθνικής συνείδησης και η χριστιανική ορθόδοξη θρησκεία ((Triandafyllidou & Veikou, 2002).

Στο σημείο αυτό κρίνεται σημαντικό να αναφερθεί ότι για να ανήκει κάποιος στο Ελληνικό έθνος, θα πρέπει να έχει εθνική ελληνική συνείδηση. Η περίπτωση των Ελλήνων του Πόντου και της Αλβανίας που αποτελούσαν κοινά εθνοτικές ομάδες με τους πολίτες της Ελλάδας συνέβαλε στο πλαίσιο επαναπροσδιορισμού της εθνικής ταυτότητας (Modood et al., 2006). Όπως υπογραμμίζουν οι Triandafyllidou and Veikou (2002), *η εθνική ταυτότητα υπόκειται σε πιέσεις και στην ανάγκη προσαρμογής σε νέες απαιτήσεις και συνθήκες, τόσο εσωτερικές όσο και εξωτερικές του εθνικού κράτους, αν όχι για οποιονδήποτε άλλο λόγο από το να διατηρήσει τη ζωτικότητα, τη θετική αξία και την απήχυσή της*. Απεναντίας, ο Veit Bader (2013), παρατηρεί τον επαναπροσδιορισμό της ταυτότητας, λόγω της διαφορετικότητας και του τρόπου ζωής και όχι εξαιτίας εθνοθρησκευτικών χαρακτηριστικών.

Σύμφωνα με την Triandafyllidou (2013), η εθνική ταυτότητα είναι εκείνη που ορίζει ποιος αποτελεί πολίτης τους έθνους και ποιος όχι. Ένα χαρακτηριστικό της εθνικής

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» ταυτότητα είναι και το χρώμα το οποίο διαχωρίζει τους έσω από τους ξένους (π.χ. Αλβανοί, Πακιστανοί, Έλληνες) (Gale, 2004). Επίσης, η ύπαρξη της εθνικής ταυτότητας μιας χώρας προϋποθέτει και την ύπαρξη άλλων ταυτοτήτων. Με άλλα λόγια, για να οριστεί ένα έθνος απαιτεί την ύπαρξη και άλλων εθνών των οποίων οι κοινότητες αναζητούν να ανεξαρτητοποιηθούν και να διαφοροποιηθούν, διότι το κάθε έθνος διακρίνεται από τα δικά του ενοποιητικά στοιχεία (π.χ. κοινές μνήμες, μύθους, παραδόσεις αλλά και θρησκεία, γλώσσα). Στους Έλληνες του Πόντου και της Αλβανίας αυτό που παρατηρείται είναι η κοινή γλώσσα και η θρησκεία, όμως δεν ανήκουν εξ ολοκλήρου στο ελληνικό έθνος διότι είναι πολίτες άλλου κράτους (Triandafyllidou, 2003). Αντίθετος σε αυτό το επιχείρημα εμφανίζεται ο Connop (1978), ο οποίος υποστηρίζει ότι η πίστη στην κοινή καταγωγή αποτελεί το στοιχείο που φέρνει κοντά τους ομοεθνείς. Η συνεισφορά του έχει μεγάλη αξία καθώς υποστηρίζει ότι η εθνική ταυτότητα επιφέρει μία χαρακτηριστική διχοτόμηση του κόσμου. Συγκεκριμένα, μία ομάδα ατόμων θα πρέπει αρχικά να συνειδητοποιήσει ποιοι δεν είναι εθνοτικά, για να συνειδητοποιήσει έπειτα ποιοι είναι στην πραγματικότητα. Οι μουσουλμάνοι πρόσφυγες αποτελούν ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, καθώς ακολουθούν διαφορετική θρησκεία και παράδοση (π.χ. Ραμαζάνι) στην Ελλάδα ενώ ως φυλή διακρίνεται από το σκουρόχρωμο δέρμα της (Dobbernack and Modood, 2013).

β) Πρόσφυγες από τη Μέση Ανατολή και την Αίγυπτο

Η δεύτερη κατηγορία προσφύγων που εισέρχονταν στην Ελλάδα ήταν εκείνη των προσφυγικών ροών που προερχόταν από χώρες της Μέσης Ανατολής και την Αίγυπτο, όπως το Πακιστάν, το Αφγανιστάν και το Μπαγκλαντές, και εισήλθαν στην Ελλάδα εξαιτίας του πολέμου και της φτώχειας, αντιμετωπίζοντας ρατσιστικά φαινόμενα και μισαλλοδοξία τόσο από την ελληνική κοινωνία όσο και από πολιτικά κόμματα (Archakis & Tsakona, 2019). Η Ελληνική κοινωνία ήταν αντίθετη με την ενσωμάτωση της πολυπολιτισμικότητας, επιφυλακτική με τους νέους πολιτισμούς και συχνά κατηγορούσε την κυβέρνηση για την ανετοιμότητά της και για τα ακατάλληλα μέτρα σχετικά με τη διαχείριση του φαινομένου (Beyer, 2013).

Αυτό που παρατηρείται, είναι ότι η οπτική της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους προσφυγικούς λαούς χαρακτηρίζεται από μία απροθυμία να αποδεχθεί τους πρόσφυγες πολιτισμικά, η οποία σχετίζεται κατά κάποιον τρόπο με το νεωτερισμό και το χαρακτήρα του φαινομένου. Οι πρόσφυγες που εισέρχονταν στην Ελλάδα διακρινόταν από τα διαφορετικά πολιτισμικά, εθνοτικά και φυλετικά χαρακτηριστικά, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζονται με καχυποψία από την κοινωνία υποδοχής (Modood et al., 2006).

Ωστόσο, όπως και σε άλλες χώρες της ΕΕ, στην Ελλάδα υπήρχαν προγράμματα νομιμοποίησης και προεδρικά διατάγματα τα οποία αφορούσαν του πρόσφυγες που προερχόταν από χώρες της Μέσης Ανατολής και προέβλεπαν τη νομιμοποίηση και την ενσωμάτωση τους στο ελληνικό κράτος (Siapera, 2010). Επιπρόσθετα, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η ενσωμάτωση στο ελληνικό κράτος και επομένως η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας, σημαίνει και άσκηση των δικαιωμάτων της

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
ιθαγένειας, το οποίο δεν παρατηρείται, διότι μπορεί κάποιος να κατέχει την ιδιότητα του μέλους ενός κράτους, αλλά να έχει περιορισμένα αστικά, πολιτικά ή κοινωνικά δικαιώματα, εξαιτίας των φυλετικών του χαρακτηριστικών, όπως για παράδειγμα συμβαίνει και με τους πρόσφυγες της Μέσης Ανατολής. Με άλλα λόγια, η μη λευκότητα αυτών των ανθρώπων αποτελεί το κύριο εμπόδιο για την απόκτηση δικαιωμάτων, ώστε να ενεργούν ως πολίτες της χώρας (Calavita, 2005).

Σύμφωνα με τον Hatziprokopiou (2005), η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας (συντηρητική) εισήγαγε τη νέα μεταναστευτική πολιτική με τον Νόμο 1975/1991, ο οποίος καθόριζε όλα τα θέματα εισόδου, εργασίας και διαμονής των μεταναστών στην Ελλάδα σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας. Επομένως, οι πρόσφυγες έχοντας το δικαίωμα για εργασία, απασχολήθηκαν είτε σε χειρωνακτικές θέσεις στις κατασκευές και τη μεταποιητική βιομηχανία, είτε σε θέσεις στα χαμηλότερα κλιμάκια του τομέα υπηρεσιών (π.χ. λιανικό εμπόριο, καφετέριες, εστιατόρια). Η φύση της εργασίας τους ακολουθούσε το μοτίβο της δουλοπρεπούς εργασίας (εργασία σωματικά απαιτητική) και την εργασία σε θέσεις χαμηλής ειδίκευσης (Calavita, 2005).

Οι πρόσφυγες μπορούν να απασχοληθούν σε διαφορετικές θέσεις κατά περιόδους και μάλιστα αυτό λόγω της φθηνής εργασίας που προσφέρουν. Αυτό που παρατηρείται είναι ότι συχνά η κοινωνική εργασία αναπτύσσεται και μέσα στο πλαίσιο της εκμετάλλευσης με πολλούς πρόσφυγες να δουλεύουν πάνω από οκτώ ώρες και πολλούς εργοδότες να μην τους εξασφαλίζουν ασφάλιση (Park, 2008). Ωστόσο, ο νόμος θεωρούσε εγκληματική ενέργεια την παραμονή των προσφύγων χωρίς χαρτιά και άδεια διαμονής στη χώρα, επηρεάζοντας με αυτόν τον τρόπο και την κοινωνική εργασία. Συγκεκριμένα, οι προϋποθέσεις για την αναγνώριση των προσφύγων αυστηροποιήθηκαν και επιβλήθηκαν κυρώσεις σε εργοδότες, οι οποίοι απασχολούσαν αλλοδαπούς εργάτες χωρίς άδεια ή τους βοηθούσαν να περάσουν τα σύνορα. Οι πρόσφυγες προκειμένου να αποκτήσουν άδεια παραμονής και εργασίας στη χώρα, θα έπρεπε να αποδείξουν μέσα σε ένα μήνα από την άφιξή τους ότι έχουν σύμβαση εργασίας με συγκεκριμένο εργοδότη και να διευκρινίσουν ότι η κενή θέση δεν μπορεί να καλυφθεί από Έλληνες πολίτες ή πολίτες της ΕΕ, επομένως το Υπουργείο Εργασίας θα τους χορηγούσε άδεια εργασίας για τη συγκεκριμένη θέση (Triandafyllidou & Veikou, 2002 ; Park, 2008).

2.3 Θρησκευτικός πλουραλισμός στην Ελλάδα

Ένα ακόμη σημαντικό ζήτημα που εμφανίστηκε στην ελληνική κοινωνία είναι η θρησκευτική πίστη των προσφύγων. Ως επί των πλείστων οι περισσότεροι πρόσφυγες διακατέχονται από τη μουσουλμανική πίστη (Bader, 2013). Οι διάφορες θρησκευτικές πίστεις, παραδόσεις και κινήματα παρουσιάζονται στην Ευρώπη και επομένως και στην Ελλάδα με τα μεταναστευτικά κύματα, συντελώντας στη δημιουργία «τόπων θρησκευτικής καινοτομίας» οι οποίοι μπορούν να εξελιχθούν σε μια «θρησκευτική αγορά». Με αυτόν τον τρόπο, η θρησκευτική αγορά γίνεται πιο ανοιχτή, παραγκωνίζονται οι μονοπωλιακές εκκλησίες και δίνεται χώρος για να εκφραστούν και άλλες θρησκείες. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα εκτός από τις

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
ορθόδοξες χριστιανικές εκκλησίες, υπάρχουν καθολικοί ναοί και τζαμιά (Beyer, 2013:158).

Όπως προσθέτουν η Thalia Dragonas (2013), η νεωτερικότητα εισάγει το ζήτημα της εκκοσμίκευσης ως εκ τούτου η Ελλάδα να ξεκινήσει μία διαδικασία εκσυγχρονισμού στο θέμα της θρησκείας (π.χ. η διαγραφή της θρησκευτικής πίστης από την ελληνική ταυτότητα, η επιλογή εξαίρεσης από το μάθημα των θρησκευτικών και η επιλογή ενός διαφορετικού όρκου- δηλαδή, στα δικαστήρια ζητάνε από τους μάρτυρες να δίνουν ένα Ορθόδοξο Χριστιανικό όρκο σε μία βίβλο, τα άτομα πλέον έχουν το δικαίωμα να επιλέξουν ένα διαφορετικό όρκο ή μία άλλη θρησκεία). Ωστόσο, αυτό που διαπιστώνεται είναι ότι η ελληνική κοινωνία μπορεί να δηλώνει με κάθε τρόπο την ορθόδοξη θρησκεία της, όμως κάποιοι πολίτες δεν είναι τόσο βαθιά θρησκευόμενοι και δεν παρακολουθούν την τέλεση της λειτουργίας συχνά, αντίθετα διαπιστώνεται η εθνοθρησκευτική φύση της ελληνικής ορθόδοξης εκκλησίας- δηλαδή ο ανύπαρκτος διαχωρισμός μεταξύ της θρησκείας και του έθνους. Αυτή η σύνδεση ευνοεί τη δημιουργία τόσο φυλετικών όσο και πολιτιστικών διακρίσεων.

Μετά το τέλος του δεύτερου Παγκοσμίου πολέμου, οι μεταναστευτικές ροές που έφταναν στην Ελλάδα αντιμετώπισαν μία ομοιογενής και μονοπολιτισμική κοινωνία με εξαίρεση τη μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, τοποθετώντας την πολυπολιτισμικότητα στη δημόσια σφαίρα και εγείροντας συζητήσεις για την ετερότητα (Beyer, 2013). Η πολυπολιτισμικότητα στην Ελλάδα έφτανε με τα διακριτά χαρακτηριστικά της και γινόταν ανεκτή ακόμη και σε περιπτώσεις που θα μπορούσε να κατασταλεί (Modood et al., 2006). Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να διευκρινιστεί η έννοια της ανεκτικότητας, η οποία αναφέρετε στην επιλογή του ατόμου να *φύγει μόνος ή να ανεχτεί αυτό που αντιπαθεί ή αποδοκιμάζει όταν έχει τη δύναμη να ενεργήσει διαφορετικά*. Ο ελληνικός όρος ανοχή δεν χρησιμοποιείται για να περιγράψει την ισότητα μεταξύ ιθαγενών και μεταναστών, ιδίως με την έννοια της αποδοχής και τους σεβασμούς απέναντι σε αυτή την πολιτισμική ετερότητα. Αντίθετα, χρησιμοποιείται για να προβάλλει το δημοκρατικό άτομο που “ανέχεται” τον Άλλο, ακόμη και σε περιπτώσεις που του επιτρέπεται να μην το κάνει, και του επιτρέπει να ασκεί τη θρησκεία και τις θρησκευτικές του εκδηλώσεις (Parekh, 2013:223).

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, σε αυτή την περίπτωση αποτελούν οι μουσουλμάνες πρόσφυγες και το ζήτημα της μαντήλας. Όσον αφορά την υπόθεση της μαντήλας, η οποία αποτελεί χαρακτηριστικό της εθνικής ιστορίας, της καταγωγής και της θέσης της θρησκείας των προσφύγων, αυτό που παρατηρείτε είναι ότι στα ελληνικά σχολεία, μουσουλμάνες κορίτσια με μαντήλες συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν με τα ελληνόπουλα (Dragonas, 2013). Ωστόσο, το ζήτημα που τίθεται είναι η φαινομενική αποδοχή της θρησκευτικής διαφορετικότητας, και συγκεκριμένα τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της μουσουλμανικής κοινότητας. Η μαντήλα των γυναικών και η ανέγερση τζαμιών αποτελούν δύο ζητήματα που συζητούνται συχνά από μελετητές των σπουδών Μετανάστευσης. Αυτό που παρατηρείται είναι η ανησυχία της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στο ισλαμικό πέπλο των γυναικών καθώς είναι συνυφασμένο με την τρομοκρατία και το έγκλημα. Το ίδιο παρατηρείται και με

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» τα τζαμιά στην Ελλάδα. Με άλλα λόγια, η ελληνική κοινωνία αποδέχεται το διαφορετικό, ενσωματώνει τους πρόσφυγες και τα προσφυγόπουλα στην κοινωνία και στα σχολεία, ωστόσο αυτή η αποδεκτικότητα δεν κυμαίνεται στο πλαίσιο της αλήθειας, διότι η ισλαμική παρουσία φαίνεται να ενοχλεί τη δημόσια σφαίρα (Triandafyllidou & Kokkali, 2010 ; Bader, 2013). Από την άλλη μεριά, οι πρόσφυγες συχνά κάνουν λόγο για την ανυπαρξία του θρησκευτικού πλουραλισμού, καθώς με την άφιξή τους αντιμετωπίζουν κοινωνίες που χαρακτηρίζονται ως μονοπολιτισμικές και μονοθρησκευτικές. Επομένως, θέτουν το ζήτημα της εκκοσμίκευσης και καλούν τους πολιτικούς και τους διανοούμενους να αναλογιστούν αν οι σύγχρονες ευρωπαϊκές κοινωνίες, πραγματικά, χαρακτηρίζονται από την εκκοσμίκευση (Modood et al., 2006: 9 ; Krzyzanowski et al., 2018).

Σύμφωνα με τον Stavro Zoumboulaki (2013), η ελληνική κοινωνία έχει αλλάξει με τα κύματα μεταναστών που έχουν εισέλθει στην Ελλάδα από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Οι πρώτοι μουσουλμάνοι μετανάστες που εισήλθαν μαζικά στην Ελλάδα ήταν Αλβανοί, που δεν είχαν καμία απολύτως θρησκευτική πεποίθηση ή ταυτότητα, και επομένως δεν είχαν θρησκευτικές απαιτήσεις. Ωστόσο, η οπτική αυτή αλλάζει με την άφιξη μαζικών προσφυγικών ροών από το Ιράκ, το Πακιστάν και το Αφγανιστάν, δημιουργώντας καινούρια διλήμματα στην ελληνική κοινωνία. Οι πρόσφυγες έρχονται αντιμέτωποι με την έλλειψη κατάλληλου χώρου για προσευχές με αποτέλεσμα να πραγματοποιούνται μέχρι και σήμερα, κοινοτικές προσευχές σε υπόγειους χώρους σπιτιών ή σε άλλα μέρη, εκτός του νομού που οι ίδιοι διαμένουν.

2.4 Στερεοτυπικές αναπαραστάσεις των προσφυγικών ροών

Στη διεθνή βιβλιογραφία χρησιμοποιείται συχνά ο όρος Άλλος για να περιγράψει το διττό χαρακτήρα των προσφύγων που περιλαμβάνει, αφενός, τον κοινωνικό και πολιτικό περιορισμό τους από την κοινωνία και, αφετέρου, την κατασκευή μιας εικόνας η οποία είναι ετερόκλητη προς την εσωτερική ομάδα (Triandafyllidou, 2001). Κατά τον κοινωνιολόγο Georg Simmel (1950, όπ. αναφ. στο Calavita, 2005), ο πρόσφυγας περιγράφεται ως ο διαφορετικά Άλλος, ο οποίος είναι παρών σωματικά αλλά δεν αποτελεί μέλος της κοινωνίας. Χρησιμοποιώντας την περιγραφή αυτή, ο Georg Simmel προβάλλει τις διακρίσεις που υπάρχουν μεταξύ των πολιτών- μελών και των προσφύγων, εξαιτίας του φόβο. Όπως προσθέτουν οι Krzyzanowski et al. (2018), γενικά υπήρχε μία επιφυλακτικότητα απέναντι στους εισερχόμενους πρόσφυγες που εμπόδιζε την ένταξή τους, καθώς θεωρούσαν ότι οι διαφορετικά Άλλοι θα επιφέρουν αλλαγές και θα δημιουργήσουν προβλήματα σε οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, στιγματίζοντας με αυτόν τον τρόπο τις προσφυγικές ροές.

Σε αυτό, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν και τα Μέσα, καθώς η μετανάστευση συζητήθηκε και προβλήθηκε περισσότερο σε σχέση με το παρελθόν, καθώς έγινε ένα από τα πιο συζητημένα και πολιτικοποιημένα θέματα, με αποτέλεσμα όχι μόνο η κοινωνία αλλά και κάποια ελληνικά κόμματα να εκφράσουν ρατσιστικές απόψεις και να προβούν σε βίαιες πράξεις εναντίον των προσφύγων. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις Triandafyllidou and Kouki (2014), η μισαλλόδοξη στάση και τα ρατσιστικά σχόλια για τους πρόσφυγες παρατηρούνται και σήμερα, όπου κάποια από τα κόμματα

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» της ελληνικής Βουλής εξέφρασαν την άρνησή τους για την ενσωμάτωση των προσφυγικών ροών. Ειδικότερα, το ακροδεξιό κόμμα ΛΑΟΣ (Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός), ένα εθνικιστικό και ξενοφοβικό κόμμα με χριστιανό-ορθόδοξη εστίαση, συσχέτισε την ανεργία και την εγκληματικότητα με τη μετανάστευση και ζήτησε την απέλαση των λαθρομεταναστών. Την ίδια στιγμή, το νεοναζιστικό κόμμα Χρυσή Αυγή που εντάχθηκε στη Βουλή το 2010 και είχε την υποστήριξη ενός μέρους της κοινωνίας, εξέφρασε τις απόψεις τους ενάντια στους πρόσφυγες τόσο μέσα από την καθιέρωση ενός δικού του συνθήματος “ας ξεφορτώσουμε τη γη από τη βρωμιά” όσο και μέσα από βίαια περιστατικά και φόνους εναντίον των προσφύγων, όπως για παράδειγμα ο ξυλοδαρμός προσφύγων από μέλη της Χρυσής Αυγής στην πολυκατοικία όπου διέμεναν αλλά και η δολοφονία προσφύγων λόγω διαφορετικού χρώματος και θρησκείας (Μπασκάκης, 2020). Όλα τα κόμματα καταδίκασαν τον φόνο και την ρατσιστική βία ενώ το ΛΑΟΣ υποστήριξε ότι πρέπει να απαλλαγούμε από τους μετανάστες και την εγκληματικότητα (Triandafyllidou & Kouki, 2014).

Αυτό που διαπιστώνεται είναι ότι η παρουσία του Άλλου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη τόσο με ξενοφοβικές και ρατσιστικές συμπεριφορές, πεποιθήσεις και στάσεις όσο και με εθνοτικές προκαταλήψεις. Μερικές από τις πιο σημαντικές προκαταλήψεις για τους πρόσφυγες σημειώνονται παρακάτω:

Συγκεκριμένα, στο έργο του ο van Dijk (1991), υποστηρίζει ότι οι εθνοτικές μειονότητες κατηγοριοποιούνται με βάση τα φυλετικά, πολιτιστικά και εθνικά χαρακτηριστικά τους, με τα οποία διακρίνονται καθώς προέρχονται από διαφορετική καταγωγή, σωματική εμφάνιση και χρώμα δέρματος. Για παράδειγμα, στη Ευρώπη γενικότερα, αλλά και στην Ελλάδα ειδικότερα, ο σκουρόχρωμος, χωρίς οικογένεια Αλβανός που εισέρχεται, θεωρείται απειλή για τη χώρα εξαιτίας του φυλετικού χαρακτηριστικού του. Αντίθετα, όπως παρατηρείται και στη Βρετανία, οι λευκοί πρόσφυγες ήταν προτιμότεροι εξαιτίας του λευκού χρώματος καθώς το ίδιο χρώμα χαρακτηρίζει τόσο τους Βρετανούς όσο και τους Έλληνες (Siapera, 2010). Η Calavita (2005: 410), στο έργο της αναφέρει ότι *η φυλή δεν είναι μόνο κοινωνικά κατασκευασμένη αλλά ακριβέστερα οικονομική και υλική. Το κοινωνικό νόημα που αποδίδεται τόσο στη σωματική διαφορά όσο και στην πολιτισμική ετερότητα βασίζεται σε υλικές συνθήκες, που αποτελούν ό,τι θα μπορούσαμε να ονομάσουμε τα οικονομικά τους.* Με άλλα λόγια οι πρόσφυγες παρουσιάζονται ως προβληματικά διακριτοί εξαιτίας του ότι ανήκουν σε διαφορετική οικονομική κατάσταση. Αυτή η οπτική εξηγεί τις ρατσιστικές απόψεις της κοινωνίας ενάντια στους φτωχούς πρόσφυγες. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η ίδια, *όποιος δεν έχει άλλα πλούτη εκτός από την εθνική και πολιτισμική του διαφορά, παραδίδεται στην ταπείνωση και σε κάθε μορφή ρατσισμού.*

Επιπρόσθετα, οι νεοφερμένοι πρόσφυγες που εισέρχονταν στην Ελλάδα, αντιμετώπιζονταν από την ελληνική κοινωνία και τους πολιτικούς ως απειλή για την ασφάλεια, την ευημερία και την παράδοση της χώρας (Modood et al., 2006). Τα υψηλά ποσοστά της ανεργίας και της εγκληματικότητας στην Ελλάδα κατά τη περίοδο του 1970 ήταν οι εναρκτήριοι αιτίες τις οποίες χρησιμοποίησε η ελληνική

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» κοινωνία και εξέφρασε τις ρατσιστικές της απόψεις. Σε αυτές συνέβαλαν και οι επιλεκτικές εικόνες που πρόβαλαν τα Μέσα, με ειδικό λεξιλόγιο, αναδεικνύοντας τον πρόσφυγα ως εγκληματία αλλά και τα χιουμοριστικά κείμενα που διακινήθηκαν στα κοινωνικά μέσα (Archakis & Tsakona, 2019). Να σημειωθεί εδώ, ότι τα μέσα ενημέρωσης χρησιμοποιούν διάφορες τακτικές για να στιγματίσουν τους πρόσφυγες. Ειδικότερα, τα Μέσα κατασκευάζουν αρνητικές εικόνες με τέσσερις τρόπους: α) είναι επιλεκτικά ως προς τις πληροφορίες που μεταδίδουν, β) παρουσιάζουν γεγονότα του παρελθόντος σαν επίκαιρα, γ) υιοθετούν ένα στυλ ρεπορτάζ που μοιάζει με τις αστυνομικές αναφορές και δ) εστιάζουν στην εθνικότητα του δράστη (Hatziprokorou, 2005).

Όσον αφορά την κατασκευή αστείων status με ρατσιστικό περιεχόμενο, δημιουργήθηκαν από την παγκοσμιοποίηση και τα μαζικά κινήματα των προσφύγων και κυριάρχησαν στα σύγχρονα έθνη του δυτικού κόσμου. Μέσα από την κατασκευή του χιούμορ για τους πρόσφυγες αναδύονται ρατσιστικές απόψεις και πρακτικές, ενώ παρατηρούνται οι κοινωνικές ανισότητες που μπορεί να επιφέρει το χιούμορ (Archakis & Tsakona, 2019). Συγκεκριμένα, στην Εικόνα 1 αποτυπώνεται η ρατσιστική αναπαράσταση του πρόσφυγα, διότι ο πρόσφυγας προβάλλεται ταυτόχρονα ως ανεπιθύμητος εισβολέας και ως ‘ανόητος’, καθώς έχοντας κερδίσει το τζόκερ, εκείνος προτιμάει να αγοράσει μία περιοχή που αποτελεί καταυλισμό προσφύγων, παρά ένα ωραίο και πολυτελές σπίτι κάπου στην Ελλάδα. Το συγκεκριμένο status κατασκευάστηκε με σκοπό να χλευάσει του πρόσφυγες και να προβάλλει την αποστροφή της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στις προσφυγικές ροές. Όσον αφορά την Εικόνα 2, εκείνη αναπαριστά την πολιτισμική εισβολή που αντιμετωπίζει η Ελλάδα. Η εικόνα απεικονίζει πρόσφυγες να παρελαύνουν στην εθνική γιορτή της 25^{ης} Μαρτίου, το οποίο αποτυπώνει το φόβο της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στη πολυπολιτισμικότητα. Ο φόβος αυτός αναπαράγει στερεοτυπικές ιδέες σχετικά με την αντικατάσταση των Ελλήνων από τους πρόσφυγες στο μέλλον.

Εικόνα 3

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

Εικόνα 4

Τέλος, τα κοινωνικά δίκτυα που υπάρχουν σήμερα, χρησιμοποιούνται από τους πολιτικούς ηγέτες ως κύριο κανάλι πολιτικής επικοινωνίας. Η δωρεάν χρήση και η εύκολη προσέγγιση των χρηστών ευνοεί τους πολιτικούς, ώστε να μεταδώσουν τα μηνύματά τους. Αυτό που παρατηρείται κυρίως είναι η χρήση των κοινωνικών δικτύων από τα ριζοσπαστικά δεξιά κόμματα, εξαιτίας του αποκλεισμού τους από τα υπόλοιπα Μέσα. Τα ριζοσπαστικά δεξιά κόμματα συχνά προβαίνουν σε αντιμεταναστευτικές δηλώσεις και εκφράζουν τη σκληρή στάση τους απέναντι στο άνοιγμα των συνόρων για τους πρόσφυγες. Επομένως, η «ψηφιακή πολιτική» που χρησιμοποιείται εδώ, έχει γίνει το μέσω που μεταφέρει το φόβο και την ανησυχία και συνεπώς τις ρατσιστικές πεποιθήσεις στην κοινωνία (Krzyzanowski et al., 2018:7).

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η απεικόνιση των προσφύγων στα Μέσα, ως θύματα και απειλή, και η κατασκευή του πρόσφυγα με βάση την κουλτούρα και τα φυλετικά χαρακτηριστικά του στην ελληνική κοινωνία, αποτελούν τα κίνητρα για μία αποτύπωση της πανσπερμίας από προσφυγικές ροές στην Ελλάδα. Από τη βιβλιογραφική επισκόπηση που προηγήθηκε προκύπτουν τα εξής ερωτήματα:

- Το πώς οι πρόσφυγες αναπαρίστανται ως θύματα και ως απειλή σε μέρος του ελληνικού Τύπου.
- Το πώς οι πρόσφυγες αναπαρίστανται ως οι ‘Άλλοι’.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

- Για ποιους λόγους αναπαρίστανται οι στερεοτυπικοί λόγοι των προσφύγων.

Όσον αφορά, τη διεξαγωγή της έρευνας για την παρούσα διπλωματική εργασία επιλέχθηκαν οι διαδικτυακές εφημερίδες «Πρώτο θέμα», «Η Καθημερινή» και «Η εφημερίδα των συντακτών», και η διαδικτυακή ιστοσελίδα «i-eidiseis». Η επιλογή των παραπάνω πραγματοποιήθηκε βασισμένη στην ιδεολογική κατεύθυνση του Μέσου. Συγκεκριμένα, το «Πρώτο Θέμα» είναι μία διαδικτυακή εφημερίδα ποικίλης ύλης με δεξιόστροφη πολιτική ιδεολογία. Η «Καθημερινή» αποτελεί μία πολιτική και οικονομική εφημερίδα που κατά καιρούς έχει χαρακτηριστεί ως μία φιλοκυβερνητική (δεξιά) εφημερίδα. Η «Εφημερίδα των συντακτών» «Efsyn» είναι μία ενημερωτική καθημερινή εφημερίδα με αριστερόστροφη πολιτική ιδεολογία. Τέλος, η διαδικτυακή ιστοσελίδα «i-eidiseis» είναι ένα ενημερωτικό site αριστερής πολιτικής ιδεολογίας. Οι συγκεκριμένες διαδικτυακές εφημερίδες και η διαδικτυακή ιστοσελίδα (δηλαδή δύο αριστερόστροφα και δύο δεξιόστροφα Μέσα), επιλέχθηκαν για να διερευνηθεί πώς παρουσιάστηκε το ναυάγιο της Πύλου από Μέσα με διαφορετική ιδεολογική κατεύθυνση (Fine & Sandstrom, 1993). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Braun & Clarke (2019), τα δημοσιεύματα γύρω από ένα κοινό θέμα, και όχι ένα κοινό νόημα, έχουν ως στόχο να προβάλλουν τη ποικιλομορφία του νοήματος που υπάρχει για μία περιοχή εστίασης.

Κωδικοποιήθηκαν και αναλύθηκαν σαράντα πέντε (45) άρθρα, με κυρίαρχο μήνα δημοσίευσης τον Ιούνιο, όπου αποτελεί κρίσιμο μήνα για το ναυάγιο της Πύλου. Τα περισσότερα δημοσιεύματα τοποθετούνται με ημερομηνία τις δεκατέσσερις (14) Ιουνίου και δεκαπέντε (15) Ιουνίου, καθώς ήταν οι πρώτες μέρες του ναυαγίου. Στις συγκεκριμένες ημερομηνίες συγκεντρώνονται τα περισσότερα άρθρα, τα οποία παρέχουν στοιχεία για το ναυάγιο, για τις συνθήκες που επικρατούσαν μέσα στη λέμβο, για τους ανθρώπους που πνίγηκαν αλλά επίσης εστιάζουν και στην άμεση κινητοποίηση της ελληνικής κοινωνίας με σκοπό να τους παραχθεί ανθρωπιστική βοήθεια. Σε αυτό το διάστημα, οι φωτογραφίες των δημοσιευμάτων απεικονίζουν την ασφυκτικά γεμάτη λέμβο με τους πρόσφυγες, νεκρά σώματα που διακομίζονται και ανθρώπους με κουβέρτες και νερά στα χέρια να διασώζονται από τη λέμβο. Τα δημοσιεύματα που εντοπίζονται τις ημερομηνίες 19 έως 20 Ιουνίου, αποτελούν μαρτυρίες ανθρώπων που περιγράφουν το δράμα που βίωσαν, αλλά και πολλά δημοσιεύματα συγκροτούνται με τη μορφή κειμένου συνέντευξης από συγγενικά πρόσωπα των προσφύγων που τους αναζητούν. Στις συγκεκριμένες ημερομηνίες οι φωτογραφίες αναπαριστούν πρόσφυγες συγκεντρωμένους στα κέντρα φιλοξενίας, αλλά είναι και περισσότερο συγκινητικές, καθώς κάποιοι πρόσφυγες συναντιούνται με τα συγγενικά τους πρόσωπα. Τέλος, τα δημοσιεύματα που εντοπίστηκαν από τα τέλη Ιουνίου έως και τα μέσα Ιουλίου, παρέχουν απτές πληροφορίες, έπειτα από έρευνα που διεξάχθηκε αυτό το διάστημα, και έχουν περισσότερο το χαρακτήρα της ενημέρωσης προς την ελληνική κοινωνία. Η αναζήτηση των άρθρων, αρχικά πραγματοποιήθηκε με βάση τις παρακάτω ημερομηνίες: «Ναυάγιο της Πύλου- 14 Ιουνίου 2023, 15 Ιουνίου 2023, 20 Ιουνίου 2023», «Ναυάγιο της Πύλου- Ιούλιος 2023», «Ναυάγιο της Πύλου-Αύγουστος 2023, Σεπτέμβριος 2023, Οκτώβριος 2023, Νοέμβριος 2023 και Δεκέμβριος 2023», με σκοπό να εμφανιστούν τα περισσότερα

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
άρθρα των συγκεκριμένων διαδικτυακών πηγών και έπειτα να γίνει η σύγκριση και η επιλογή αυτολεξεί αποσπασμάτων τα οποία θα επιβεβαιώσουν τα όσα έχουν καταγραφεί έως τώρα στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας.

Τα άρθρα που συμπεριλήφθηκαν περιλάμβαναν και φωτογραφικό υλικό, το οποίο χρησιμοποιήθηκε στην ανάλυση. Η ερμηνεία των εικόνων πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της visual analysis. Οι εικόνες αποτελούν το πιο επιδραστικό μέσο αναπαράστασης, παρέχοντας την ευκαιρία στο θεατή να ερμηνεύει μία πληθώρα σημείων. Οι εικόνες δεν αποτελούνται από κείμενο, ωστόσο, η δύναμή τους μπορεί να εξηγήσει και να ερμηνεύσει μία αναπαράσταση (Lacey, 2018). Συγκεκριμένα, οι φωτογραφίες παρείχαν πληροφορίες τόσο για τις καταστάσεις που βίωσαν οι πρόσφυγες όσο και στοιχεία για τους ίδιους- δηλαδή φυλετικά, εθνοτικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά. Για την απεικόνιση των προσφύγων μέσα από το αφήγημα της ετερότητας, χρησιμοποιήθηκαν περισσότερο οι φωτογραφίες που περιείχαν τα δημοσιεύματα, καθώς δεν υπήρχαν ειδησεογραφικά άρθρα που να παρέχουν στοιχεία για τη διαφορετικότητα των προσφύγων.

Για τη διερεύνηση των ερωτημάτων χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική μέθοδος της θεματικής ανάλυσης. Σύμφωνα με τις Braun & Clark (2019), η ποιοτική έρευνα αποτελεί μία δημιουργική, αντανakλαστική και υποκειμενική διαδικασία, θεωρώντας την υποκειμενική πλευρά του μελετητή ως την κύρια πηγή άντλησης πληροφοριών. Με άλλα λόγια, η ποιοτική έρευνα χρησιμοποιείται με σκοπό τη δημιουργία νοήματος το οποίο συντίθεται και είναι συνδεδεμένο με ένα συγκεκριμένο πλαίσιο. Ένα από τα εργαλεία της ποιοτικής έρευνας είναι η θεματική ανάλυση δεδομένων που περιλαμβάνει την αφήγηση ιστοριών, την ερμηνεία και τη δημιουργία των γεγονότων, και όχι τη διακίνηση έρευνας με σκοπό την εύρεση της αλήθειας. Επίσης, οργανώνει και περιγράφει το εύρος των δεδομένων και συχνά επεξηγεί τις διάφορες πλευρές του ερευνητικού θέματος (Braun & Clark, 2006). Όπως προσθέτουν οι Scharp & Sanders (2018), οι ερευνητές θα πρέπει να εγείρουν ερωτήματα στον εαυτό τους σχετικά με το «Τι είναι ένα θέμα;» υποστηρίζοντας ότι ένα θέμα αποτυπώνει μία σημαντική πλευρά των δεδομένων με διαμορφωμένο τρόπο. Σύμφωνα με τους ίδιους, η θεματική ανάλυση είναι μία επαναληπτική διαδικασία που αποτελείται από τα εξής έξι βήματα: 1. Εξοικείωση με τα δεδομένα 2. Δημιουργία κατηγοριών κωδίκων 3. Δημιουργία θεμάτων 4. Ανασκόπηση θεμάτων 5. Καθορισμός και ονομασία θεμάτων 6. Εντοπισμός δεδομένων όπου μπορεί να περιλαμβάνει μεταγραφή ή (επανα)διάβασμα των δεδομένων.

Το πλεονέκτημα μιας τέτοιας μεθόδου συνίστανται κυρίως από την ευελιξία όπου οι ποιοτικές αναλύσεις μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη περιλαμβάνει τα δεδομένα εκείνα που συνδέονται ή προέρχονται από μία συγκεκριμένη θεωρητική ή γνωσιολογική θέση, όπως για παράδειγμα η ανάλυση συνομιλίας. Ενώ στη δεύτερη, υπάρχουν μέθοδοι που είναι ανεξάρτητες από τη θεωρία και την επιστημολογία και μπορούν να εφαρμοστούν σε θεωρητικές και γνωσιολογικές προσεγγίσεις, οι οποίες συχνά πλαισιώνονται σε ρεαλιστικές

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» προσεγγίσεις. Η θεματική ανάλυση ανήκει στη δεύτερη κατηγορία (Braun & Clark, 2006).

Τα παραπάνω δεν σημαίνουν βέβαια ότι η επιλογή της θεματικής ανάλυσης ως μέθοδος έρευνας δεν έχει μειονεκτήματα– όπως για παράδειγμα το γεγονός ότι η θεματική ανάλυση αποτελεί μία μέθοδο που δεν έχει οροθετηθεί με σαφήνεια και σε πολλές περιπτώσεις δεν αναγνωρίζεται η επιστημολογική και αναλυτική της αξίας και ως εκ τούτου υπάρχουν περιορισμοί και ασάφειες στον τρόπο που εφαρμόζεται και κατανοείται (Braun & Clark, 2019).

Έχοντας πλέον ολοκληρώσει το θεωρητικό και μεθοδολογικό μέρος του κεφαλαίου αυτού, συνεχίζω με την επόμενη ενότητα, όπου συζητάω τα αποτελέσματα της έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Οι λεκτικές κατασκευές των προσφύγων

Ένα από τα πολλά προβλήματα που καλούνται οι πρόσφυγες να αντιμετωπίσουν στη δημόσια συζήτηση είναι οι τρόποι που γίνονται αντιληπτοί/ες μέσα από κοινωνικές κατασκευές. Όπως καταγράφεται και παρακάτω, οι πρόσφυγες χαρακτηρίζονται με

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» διαφορετικές έννοιες και παρομοιώσεις κάθε φορά, και όχι ως άνθρωποι με τα δικά τους ονόματα, οι οποίες υιοθετούνται και από την κοινωνία υποδοχής και είναι υπαίτιες για τη δημιουργία ποικίλων συναισθημάτων (Fotopoulos και Kaimaklioti ; 2016· Blinder & Allen, 2016). Για παράδειγμα όπως εντοπίστηκε στα άρθρα τύπου:

«Οι επιζώντες», «εκατοντάδες άνθρωποι», «Αιγύπτιους», «μάρτυρες», «άνδρες», «Αφγανών», «μηνυτές», «Ιρανούς», «οι σοροί», «μετανάστες», «650 μετανάστες», «750 ανθρώπους», «πρόσφυγες», «θύματα», «θύμα», «διασωθέντες», «αγνοούμενοι», «άτυχοι», «23χρονος Σύρος», «αθώες ζωές».

Όπως παρατηρήθηκε, πιο συχνά, χρησιμοποιήθηκαν οι χαρακτηρισμοί «επιζώντες», «αθώες ζωές», «μετανάστες», «πρόσφυγες» και «άτυχοι», καθώς τα άρθρα εστίαζαν περισσότερο στις βίαιες καταστάσεις που έζησαν οι πρόσφυγες μέσα στη λέμβο και στους ανθρώπους που πνίγηκαν στη θάλασσα. Ωστόσο αυτό που κρίνεται αναγκαίο να αποσαφηνιστεί είναι η ιδεολογική χρήση των όρων «μετανάστης» και «πρόσφυγας». Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, τα μέσα ενημέρωσης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση πολιτικών ιδεολογιών. Η ιδεολογική τοποθέτηση του Μέσου διαφαίνεται από τον τρόπο που απευθύνεται στους πρόσφυγες. Συγκεκριμένα, τα δεξιά συντηρητικά και ακροδεξιά Μέσα χρησιμοποιούν τους όρους μετανάστης, παράνομος μετανάστης και λαθρομετανάστης. Απεναντίας, τον όρο πρόσφυγας υιοθετούν τα αριστερά και προοδευτικά Μέσα. Εστιάζοντας, λοιπόν, στους λεκτικούς μηχανισμούς αναπαράστασης των Άλλων, τα μέσα ενημέρωσης αναπαράγουν στερεότυπα και προκαταλήψεις (Fotopoulos & Kaimaklioti, 2016). Όπως παρατηρεί ο KhosraviNik (2009), οι λόγοι που μεταδίδονται από τα μέσα ενημέρωσης αποτελούν σημαντικό ενδιάμεσο ρόλο στη δημιουργία δημόσιων αντιλήψεων των εξωτερικών ομάδων και συντείνουν στις περισσότερες συζητήσεις και απόψεις των πολιτών για την ελληνική κοινωνία. Επιπρόσθετα, όπως διαπιστώνεται, είναι εμφανές η λανθασμένη αντικατάσταση του όρου πρόσφυγας από τον όρο μετανάστης, καθώς αντιπροσωπεύουν δύο εντελώς διαφορετικές ομάδες ανθρώπων. Οι πρόσφυγες αναγκάζονται να μετακινηθούν από τη χώρα διαμονής τους λόγω έκρυθμων καταστάσεων προς άλλες χώρες αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής. Αντίθετα, οι μετανάστες μετακινούνται με σκοπό να βρουν καλύτερες συνθήκες εργασίας ή να συναντηθούν με τα μέλη της οικογένειάς του ('The UN Refugee Agency', 2016). Αυτό το φαινόμενο είναι σύνηθες στα άρθρα τύπου που αναφέρονται στους πρόσφυγες, διότι ίσως δεν γνωρίζουν την πραγματική διάκριση των δύο όρων.

Όσον αφορά τους χαρακτηρισμούς «οι σοροί», «θύματα», «θύμα», «διασωθέντες», «αγνοούμενοι», «άτυχοι», «αθώες ζωές», χρησιμοποιούνται σκόπιμα για να συνθέσουν αυτό που αποκαλεί η Chouliaraki (2013) «συναισθηματική απόδοση», όπου η γλώσσα και οι εικόνες του πόνου χρησιμοποιούνται για να προκαλέσουν συναισθήματα πόνου και να εντείνουν τη δράση της κοινωνίας προς την ταλαιπωρία. Δύο κριτικές εντοπίζονται σχετικά με τις λεκτικές αναπαραστάσεις των προσφύγων: η κριτική των συναισθημάτων της ενοχής και της αγανάκτησης, και η κριτική των συναισθημάτων της ευγνωμοσύνης και της ενσυναίσθησης. Η πρώτη κριτική

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» παρουσιάζει τους πρόσφυγες απομακρυσμένους από το ομοιόμορφο έθνος, ενώ η κριτική της θετικής εικόνας τους παρουσιάζει σαν εμάς. Και οι δύο κριτικές επικεντρώνονται στη δύναμη της ταλαιπωρίας, με σκοπό να καθιερώσουν την αυθεντικότητα και να εγείρουν τη δράση της κοινωνίας.

Όπως συμπληρώνει η Κυριακίδου (2015:5), το κοινό παρακολουθεί καθημερινά εικόνες τραγωδίας και καταστροφής με αποτέλεσμα να συμμετάσχει εικονικά στα προβλήματα των Άλλων. Αυτό που διαπιστώνεται είναι ότι τα Μέσα και ειδικότερα οι δημοσιογράφοι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη μετάδοση του πόνου του μακρινού πάσχοντα, καθώς καθίστανται ως μάρτυρες που πρώτοι αντιμετωπίζουν τις εικόνες των θυμάτων προσφύγων, που ακούνε τις μαρτυρίες τους από την τραγωδία που βίωσαν και πρώτοι μεταδίδουν πληροφορίες για αυτούς. Επομένως, *το κοινό βρίσκεται καθημερινά αντιμέτωπο με μακρινά γεγονότα που είτε πλαισιώνονται σε αναγνωρίσιμα και οικεία μοτίβα, με αποτέλεσμα να τους αρνούνται ιδιαιτερότητα και «ετερότητα», ή στερούνται επεξηγηματικού πλαισίου και επομένως καθίστανται υπερβολικοί στη διαφορετικότητά τους και στερεότυποι ως ακατανόητοι και ξένοι.* Η δημοσιογραφία είναι μία επιτελεστική πρακτική- δηλαδή οι εικόνες που αναπαράγει για τον μακρινό πάσχοντα, παρέχουν τις συμβολικές συνθήκες υπό τις οποίες κατανοούμε τη δύσκολη θέση των προσφύγων και με βάση αυτών νιώθουμε και ενεργούμε απέναντί τους (Chouliaraki & Zaborowski, 2017).

Ωστόσο, κάποια άρθρα τύπου από τις συγκεκριμένες διαδικτυακές πηγές έκαναν συγκεκριμένη αναφορά σε ονόματα προσφύγων που επέβαιναν στη λέμβο και που κατέθεσαν τις μαρτυρίες τους. Όπως για παράδειγμα:

36χρονος Μοχάμεντ Φαϊσάλ Χεγκάζι (Παπαδόπουλος, 2023), Καρίμ Ταμέρ Γκούντα (Παπαδόπουλος, 2023), Ο Hassan (Σουλιώτης και Βλαχουτσάκης, 2023).

Η δυνατότητα να μιλάς σε περιβάλλοντα (π.χ. ειδήσεις) όπου η φωνή σου θα αποκτήσει αξία, μπορεί να ορίσει ποιοι είναι οι πρόσφυγες ως κοινωνικά υποκείμενα και που ανήκουν. Η σημασία της φωνής ως «δικαίωμα να μιλάει κανείς για τα δικά του θέματα και τις ανησυχίες» έχει καθιερωθεί ως ένα θεμελιώδες δικαίωμα και καλεί τους παγκόσμιους θεσμούς, όπως και τη δημοσιογραφία να δώσει το βήμα ώστε να ακουστούν άφωνοι ομιλητές, όπως για παράδειγμα οι πρόσφυγες. Ωστόσο όπως επιβεβαιώνεται και μέσα από την έρευνα των Kalfeli et al. (2022), η φωνή των προσφύγων συγκεντρώνεται σε ένα μικρό ποσοστό, όπως παρατηρείται και στην παρούσα έρευνα, καθώς δεν εντοπίστηκαν πολλές μαρτυρίες προσφύγων, απεναντίας, πολιτικοί, ΜΚΟ και οργανώσεις είναι εκείνοι που μιλάνε περισσότερο για τους πρόσφυγες. Επιπρόσθετα η «φωνή» χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής ασφάλειας για να αντισταθμίσουν τις συγκρουσιακές αναπαραστάσεις των προσφύγων (θύματα και απειλή) και να παράσχουν μία διαφορετική οπτική για την αναπαράσταση των προσφύγων ως ανθρώπων. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η περισσότερες μαρτυρίες αναφερόταν στο ταξίδι τους στην Ιταλία και στη καινούρια ζωή που θα ξεκινούσαν από εκεί, δηλαδή παρουσιάζονται σαν και Εμάς, με άλλα λόγια ως άνθρωποι που κάνουν όνειρα και σχέδια για τη ζωή τους.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

Η απεικόνιση των προσφύγων ως θυμάτων

Στη πλειονότητά τους τα άρθρα που αναλύθηκαν σχετικά με τη θυματοποίηση των προσφύγων, περιέχουν πληροφορίες για τις δραματικές καταστάσεις που βίωσαν οι πρόσφυγες από την αρχή του ταξιδιού, για τις συνθήκες που επικρατούσαν στο πλοίο αλλά σε μεγαλύτερο βαθμό για τις προσπάθειες διάσωσης και κινητοποίησης της ελληνικής κοινωνίας με σκοπό να τους παράσχει ανθρωπιστική βοήθεια. Αυτό που πρέπει να αναφερθεί είναι ότι η προβολή τέτοιου είδους ειδήσεων αποτελεί ενδογενές στοιχείο των Μέσων, καθώς ‘φέρνουν’ το ναυάγιο της Πύλου στη δημόσια συζήτηση (Kalfeli et al., 2022). Σύμφωνα με τους Chouliaraki & Stolic (2017:1166), *το μοτίβο της ενσυναίσθησης ή διαφορετικά η «πολιτική του οίκτου» φέρνουν τον άνθρωπο που υποφέρει κοντά στη καρδιά μας*. Αυτό συμβαίνει, διότι η κοινωνία παρακολουθεί εικόνες με ανθρώπους μέσα σε λέμβους, οι οποίοι βρίσκονται σε έκτακτη ανάγκη και χρήζουν ανθρωπιστικής βοήθειας για να επιβιώσουν, με αποτέλεσμα οι πρόσφυγες να υπόκειται στην ανθρώπινη καλοσύνη και η ελληνική κοινωνία να δρα για να σώσει σώματα που αγωνίζονται μέσα στο πλαίσιο της βιολογικής ζωής. Όπως προσθέτει η Batziou (2011), τα μέσα ενημέρωσης παρέχουν πλαίσια, εικόνες και κείμενο για να γίνει κατανοητή η έννοια του Άλλου. Οι πληροφορίες αυτές που παρέχουν τα Μέσα, κινούνται στοχευμένα, ώστε οι αποδέκτες να κατανοήσουν και να αποκωδικοποιήσουν με ένα συγκεκριμένο τρόπο τα στοιχεία αυτά (π.χ. εικόνες, κείμενο). Επιπρόσθετα, σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι η πλειονότητα των άρθρων για το ναυάγιο στη Πύλο, έχουν αναρτηθεί τις ημερομηνίες 14 και 15 Ιουνίου, όπου είναι και οι πιο κρίσιμες μέρες του ναυαγίου. Επίσης, τα δημοσιεύματα των συγκεκριμένων διαδικτυακών πηγών περιλαμβάνουν μικρής και μεγάλης έκτασης άρθρα, τα οποία συνοδεύονται από φωτογραφίες και βίντεο. Η γλώσσα των κειμένων είναι περιληπτική, καθώς παρουσιάζει τα γεγονότα μέσα από τα σχόλια των αρθρογράφων. Τέλος, στα άρθρα χρησιμοποιούνται λέξεις με συναισθηματικό φορτίο για να περιγράψουν το ναυάγιο. Όλα τα παραπάνω εντοπίζονται στα εξής Μέσα:

Η Εφημερίδα των Συντακτών 14/06/2023

«Γινόμαστε μάρτυρες μιας από τις μεγαλύτερες τραγωδίες στη Μεσόγειο και οι αριθμοί που ανακοινώνουν οι αρχές είναι συνταρακτικοί. Αυτή η κατάσταση ενισχύει την επείγουσα ανάγκη για ολοκληρωμένη και συντονισμένη δράση από τα κράτη για να σωθούν ζωές στη θάλασσα και να μειωθούν τα επικίνδυνα ταξίδια, με ενίσχυση των ασφαλών και τακτικών μεταναστευτικών διαδρομών» (Φόβοι για εκατοντάδες ακόμα θύματα απ' το πολύνεκρο ναυάγιο ανοιχτά της Πύλου, 2023)

Πρώτο Θέμα 15/06/2023

Παράλληλα στα κινητά κέντρα που έχουν στηθεί όλη τη μέρα οι διασωθέντες μετανάστες υποβάλλονται διαρκώς σε εξετάσεις, ενώ τους παρέχεται και ψυχολογική υποστήριξη από τους εθελοντές και τις οργανώσεις που από χθες κατέφτασαν στο λιμάνι. Αμεση ήταν η κινητοποίηση των τοπικών αρχών στην Καλαμάτα, όπως δήλωσε ο δήμαρχος Καλαμάτας, Θανάσης Βασιλόπουλος (Ναυάγιο στην Πύλο: Συγκλονιστικά

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» ηχητικά πριν την τραγωδία - «Μην πηγαίνετε δεξιά - αριστερά θα τουμπάρει το πλοίο», 2023).

Καθημερινή 15/06/2023

Σε μια παλιά αποθήκη, στο λιμάνι της Καλαμάτας, διανυκτέρευσαν χθες οι περίπου 80 από τους συνολικά 104 μετανάστες που διασώθηκαν από το πλέον πολύνεκρο ναυάγιο μεταναστών στη χώρα. Ήταν όλοι τους άνδρες νεαρής ηλικίας, με εμφανή εγκαύματα στο πρόσωπο από την πολυήμερη έκθεσή τους στον ήλιο. [...] κάτοικοι της Καλαμάτας συνέχιζαν μέχρι αργά τη νύχτα να μεταφέρουν στην αποθήκη είδη πρώτης ανάγκης, ρούχα και τρόφιμα για τους διασωθέντες (Σουλιώτης, 2023).

Πρώτο Θέμα 15/06/2023

«Ήμουν κοντά στους διασωθέντες από την πρώτη στιγμή. Έβλεπα πρόσωπα σοκαρισμένα, παγωμένα, οι άνθρωποι σώθηκαν από βέβαιο πνιγμό. Είδαν τις οικογένειές τους, τα παιδιά τους να πνίγονται στη θάλασσα και είναι ερείπια. Μεγάλες οι απώλειες, έβλεπα μόνο άνδρες και καμία γυναίκα. Άνδρες από 15 ετών μέχρι 50 ετών που προσπαθούσαν να συνέλθουν από το σοκ που είχαν υποστεί. Τα γυναικόπαιδα ήταν κλειδωμένα στα αμπάρια και όπως καταλαβαίνετε όσο περνούν οι ώρες μειώνονται οι ελπίδες να βρεθούν ζωντανοί. Είναι δραματική η κατάσταση» είπε χαρακτηριστικά στο protothema.gr (Κεκέση, 2023)

i-eidiseis 19/06/2023

«Πήδηξα στη θάλασσα όμως επειδή δεν ήξερα κολύμπι καθόμουν ανάσκελα και περίμενα να με σώσουν» περιγράφει ο άτυχος πατέρας για το ναυάγιο στην Πύλο» (Καλαφάτης, 2023).

Η ιδεολογική τοποθέτηση των Μέσων είναι εμφανής στα παραπάνω αυτολεξεί αποσπάσματα. Αρχικά «Η Εφημερίδα των Συντακτών»- μία αριστερόστροφη εφημερίδα, τοποθετείται απέναντι στο θέμα μέσα από μία πολιτική κριτική στα κράτη που δεν έχουν λάβει τις απαραίτητες πρωτοβουλίες ώστε να μειωθεί ο αριθμός των ναυαγίων στην ΕΕ. Αυτό συγκεκριμένα εντοπίζεται στις προτάσεις «*μάρτυρες μιας από τις μεγαλύτερες τραγωδίες στη Μεσόγειο, επείγουσα ανάγκη για ολοκληρωμένη και συντονισμένη δράση από τα κράτη για να σωθούν ζωές στη θάλασσα και να μειωθούν τα επικίνδυνα ταξίδια*». Απεναντίας, «Η Καθημερινή» και το «Πρώτο θέμα», δύο δηλαδή δεξιόστροφα Μέσα, με ίδιες ημερομηνίες δημοσίευσης, εστιάζουν περισσότερο στην άμεση κινητοποίηση για βοήθεια τόσο από την ελληνική κοινωνία όσο και από τις αρχές, και στη διάσωση των προσφύγων, με τα άρθρα να διαμορφώνονται ως εξής: «*στα κινητά κέντρα που έχουν στηθεί όλη τη μέρα οι διασωθέντες μετανάστες υποβάλλονται διαρκώς σε εξετάσεις, κινητοποίηση των τοπικών αρχών στην Καλαμάτα, σώθηκαν από βέβαιο πνιγμό*». Ωστόσο, τα δεξιόστροφα Μέσα χρησιμοποιούν τη συγκεκριμένη τοποθέτηση, διότι θέλουν να υποστηρίξουν και να αναδείξουν τις κινήσεις της Κυβέρνησης, την οποία και υποστηρίζουν, και για αυτό το λόγο δεν αναφέρονται και δεν επιρρίπτουν ευθύνες για έλλειψη πρωτοβουλιών.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

Τέλος, παρατηρείται ένα από τα χαρακτηριστικά της παθητικοποίησης- δηλαδή η αναπαράσταση των προσφύγων ως εν ζωή σώματα που διασώζονται από τη θάλασσα και αναζητούν ανθρωπιστική βοήθεια. Αυτό εντοπίζεται και στις τέσσερις πηγές που χρησιμοποιούνται στη παρούσα εργασία, διότι είναι ένα από τα καίρια ζητήματα που συζητάται. Οι αναφορές όπως: «*οι αριθμοί που ανακοινώνουν οι αρχές είναι συνταρακτικοί, ψυχολογική υποστήριξη, πρόσωπα σοκαρισμένα, παγωμένα, οι άνθρωποι σώθηκαν από βέβαιο πνιγμό, Είδαν τις οικογένειές τους, τα παιδιά τους να πνίγονται στη θάλασσα και είναι ερείπια, καθόμουν ανάσκελα και περίμενα να με σώσουν*», επιβεβαιώνουν τη σοβαρότητα του περιστατικού και τη θυματοποίηση των προσφύγων, διότι η αναπαράσταση των προσφύγων στις δύο αυτές περιπτώσεις απεικονίζουν την τραγική κατάσταση που βίωσαν είτε ως θεατές στον πνιγμό των συγγενών τους, είτε ως σώματα που βίωσαν μια τραγική κατάσταση μέσα στη λέμβο (Moen-Larsen,2020).

Πρώτο Θέμα 18/06/2023

στο πλοίο επικρατούσε «στρατιωτικός νόμος», τους φέρονταν σκληρά, ενώ οι διασωθέντες λένε ότι ένας εκ των διακινητών κυκλοφορούσε με ένα ξύλο και χτυπούσε τους μετανάστες που αντιδρούσαν για τις απάνθρωπες συνθήκες. Όπως είπαν, ακόμη και για λίγο νερό, έπρεπε να πληρώσουν (Τσαμώπουλος, 2023)

Καθημερινή 15/06/2023

λίγο μετά τον απόπλου και λόγω του υπέρβαρου η μηχανή του σκάφους παρουσίασε προβλήματα. Αρκετοί, ανησυχώντας για την έκβαση του ταξιδιού, ζήτησαν να γυρίσουν πίσω στη Λιβύη. Δεν εισακούστηκαν, με τους διακινητές να αποφασίζουν να συνεχίζουν το δρομολόγιο προς Ιταλία προκειμένου προφανώς να εξασφαλίσουν τα έσοδα από τη διακίνηση. Ορισμένες πληροφορίες, μάλιστα, αναφέρουν ότι χτύπησαν με σχοινιά όσους αντέδρασαν (Σουλιώτης, 2023).

Η έννοια της θυματοποίησης σε αυτή τη περίπτωση συντίθεται τόσο από την έλλειψη τροφής και ασφάλειας όσο και από τον κίνδυνο που καλούνται οι πρόσφυγες να αντιμετωπίσουν (Ostrand, 2015). Η δραματική κατάσταση που βιώνουν μέσα στη λέμβο («*τους φέρονταν σκληρά, κυκλοφορούσε με ένα ξύλο και χτυπούσε τους μετανάστες που αντιδρούσαν για τις απάνθρωπες συνθήκες*») αλλά και ο αγώνας επιβίωσης μέσα στη θάλασσα («*για λίγο νερό, έπρεπε να πληρώσουν*») ανάγει τους πρόσφυγες σε θύματα, με την κοινωνία να τοποθετεί τους εαυτούς της στη θέση των προσφύγων (Hegde, 2016). Επιπλέον, το δράμα που βίωσαν, τους ανάγει και σε παθητικούς αποδέκτες βοήθειας, διότι αποζητούσαν τροφή και νερό για μέρες. Τα παραπάνω αποσπάσματα των άρθρων εστιάζουν στη στρατηγική του οίκτου, καθώς παρουσιάζουν με λεπτομερή τρόπο την κατάσταση κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Ωστόσο, τόσο «Η Καθημερινή» όσο και το «Πρώτο Θέμα», μία μέρα και τέσσερις μέρες αντίστοιχα, μετά το ναυάγιο συνεχίζουν να στρέφουν τη προσοχή τους στις συνθήκες που επικρατούσαν στη λέμβο, χωρίς να δίνουν περαιτέρω πληροφορίες για τους πρόσφυγες.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
Ένα ακόμη χαρακτηριστικό των προσφυγικών αναπαραστάσεων είναι τα νεκρά σώματα. Αρκετά δημοσιεύματα έχουν αναφερθεί εκτενώς στους νεκρούς από το ναυάγιο της Πύλου, τόσο μέσα από το κείμενο όσο και με τη χρήση φωτογραφιών. Ωστόσο, στα κείμενα των άρθρων γίνεται συχνή αναφορά στο αμπάρι της λέμβου όπου πιθανόν να υπάρχουν οι περισσότεροι νεκροί, ενώ οι φωτογραφίες παρουσιάζουν ανθρώπους μέσα σε σακούλες, να μεταφέρονται σε φορητά ψυγεία. Όπως για παράδειγμα, καταγράφηκε σε κάποια Μέσα:

Πρώτο Θέμα 14/06/2023

«Ηδη έχουν ανασυρθεί 79 νεκροί, ενώ εκφράζονται φόβοι ότι ο αριθμός μπορεί να ανέβει κατά πολύ. Την ίδια ώρα, 104 άνθρωποι έχουν διασωθεί» (Ναυάγιο στην Πύλο: Το χρονικό της τραγωδίας λεπτό προς λεπτό - Αρνήθηκαν επανειλημμένα βοήθεια οι διακινητές, 2023)

Εικόνα 5

ιEidiseis 16/06/2023

μέχρι στιγμής οι πληροφορίες κάνουν λόγο για 79 νεκρούς. Οι Αρχές εκφράζουν φόβους ότι ο αριθμός αυτός θα ανέλθει δραματικά, κάνοντας λόγο για μια ανθρώπινη τραγωδία, αφού από βίντεο στα κινητά των πάνω από 100 διασωθέντων, έχουν δει ότι επέβαιναν στο σκάφος πάρα πολλοί μετανάστες (Ναυάγιο στην Πύλο: 79 νεκροί μετανάστες, εκατοντάδες επέβαιναν - Φόβοι για εγκλωβισμένους στο αμπάρι, 2023).

Πρώτο Θέμα 20/06/2023

Μία ακόμα σορός ανασύρθηκε από την θαλάσσια περιοχή όπου σημειώθηκε το πολύνεκρο ναυάγιο στην Πύλο. Η σορός μεταφέρεται από σκάφος του λιμενικού στο

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» *λιμάνι της Καλαμάτας. Πλέον ο αριθμός των θυμάτων του ναυαγίου έχει φτάσει τους 82 (Ναυάγιο στην Πύλο: Στους 82 οι νεκροί - Ανασύρθηκε ακόμα μία σορός, 2023)*

Η εφημερίδα των Συντακτών 07/07/2023

Να ανασυρθούν το πλοίο και οι νεκροί πρόσφυγες από τα βάθη της Πύλου ζητούν οι συγγενείς των αγνοουμένων με επίσημο αίτημά τους στις εισαγγελικές αρχές (Παπαδοπούλου, 2023)

Σύμφωνα με την Παπαηλία, (2019) το νεκρό σώμα χαρακτηρίζεται από μία θεμελιώδης αμφιθυμία όπως για παράδειγμα άνθρωπος/ απάνθρωπος, παρουσία/απουσία- δηλαδή το νεκρό σώμα συντίθεται από τις δυαδικές αναπαραστάσεις του θύματος και της απειλής. Επιπρόσθετα, τα νεκρά σώματα του ναυαγίου συνδέουν τον άνθρωπο με τον μη άνθρωπο, με το σώμα που είναι ανίκανο να θαφτεί. Επίσης, στη θέα αυτών των σωμάτων η κοινωνία έρχεται αντιμέτωπη με τις ευθύνες της απέναντι στο νεκρό- διαφορετικό άλλο. Όλα τα παραπάνω επιβεβαιώνονται μέσα από την τραγική κατάσταση που περιγράφεται στα άρθρα, διότι οι περισσότεροι πρόσφυγες ξεκίνησαν μόνοι τους το ταξίδι με αποτέλεσμα τώρα να μην έχουν κάποιο να θάψει τα σώματα ή να τους αναζητήσει. Επομένως, στη θέα αυτών των καταστάσεων, η κοινωνία ‘αναθεωρεί’ και κατηγορεί τον εαυτό της για την έκβαση των γεγονότων.

Τέλος, στις φωτογραφίες των προσφύγων παρατηρείται η αναπαράσταση τους ως μία μάζα (Batzίου,2011). Η συγκεκριμένη τεχνική εντοπίζεται στη πλειονότητα των άρθρων που χρησιμοποιούν φωτογραφίες που απεικονίζουν πρόσφυγες. Στο ναυάγιο της Πύλου, οι περισσότερες φωτογραφίες απεικόνιζαν μαζικά τους πρόσφυγες μέσα στη λέμβο και στο κατάλυμα όπου φιλοξενούνταν. Όπως για παράδειγμα καταγράφηκε σε κάποια Μέσα και αποτυπώνεται με φωτογραφίες:

i-eidiseis 14/06/2023

«το Λιμενικό Σώμα έδωσε στη δημοσιότητα φωτογραφίες-ντοκουμέντα από το ασφυκτικά γεμάτο αλιευτικό σκάφος με μετανάστες λίγο πριν την τραγωδία. Το σκάφος μοιάζει με καρυδότσουφλο να πλέει κυριολεκτικά με στοιβαγμένους τον ένα πάνω στον άλλον» (Ναυάγιο στην Πύλο: Φωτογραφίες - σοκ με το ασφυκτικά γεμάτο πλοίο με μετανάστες, 2023).

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

Εικόνα 6

Εικόνα 7

Η Εφημερίδα των Συντακτών 14/062024

«Υπάρχουν πληροφορίες ότι στο πλωτό φέρετρο επέβαιναν περίπου 750 άνθρωποι. Αυτό προκύπτει από τους ίδιους τους μετανάστες και αυτή την πληροφορία μετέδωσε και η Alarm Phone που είχε έρθει σε επαφή με το σκάφος που βυθίστηκε» [...] «Αυτό που αντίκρυσαν οι συνάδελφοί μου όταν πήγαν στο σημείο, αποδεικνύει ότι το πλοίο ήταν υπερφορτωμένο, αφού οι άνθρωποι ήταν στιβαγμένοι στο κατάστρωμα.

Πρώτο Θέμα 14/06/2023

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

«Ναυάγιο στην Πύλο: «Υγρός τάφος» η Μεσόγειος - Περίπου 600 μετανάστες στο σκάφος που βυθίστηκε σε διεθνή ύδατα ανοιχτά της Πύλου» (‘Ναυάγιο στην Πύλο: «Υγρός τάφος» η Μεσόγειος - Περίπου 600 μετανάστες στο σκάφος που βυθίστηκε σε διεθνή ύδατα ανοιχτά της Πύλου, 2023).

Στα παραπάνω παραδείγματα είναι έκδηλη η συναισθηματική φόρτιση των αριστερόστροφων Μέσων καθώς αναφέρονται στη λέμβο με αρνητικές παρομοιώσεις όπως για παράδειγμα «*φέρετρο, καρυδότσουφλο*». Απεναντίας, το δεξιόστροφο Μέσο «Πρώτο Θέμα», με την ίδια ημερομηνία δημοσίευσης, παρομοιάζει τη Μεσόγειο με υγρό τάφο, χωρίς να αναφέρεται στη λέμβο που ήταν υπαίτια, λόγω του όγκου των προσφύγων, για το θάνατο. Ωστόσο, ίσως να αποφεύγει την αναφορά σκόπιμα, διότι η λέμβος βυθίστηκε κατά τη διάρκεια πλαισίωση της από της ελληνικές αρχές.

Σε αυτή την περίπτωση και ειδικότερα στις παραπάνω φωτογραφίες, παρατηρείται η τεχνική λήψης από μακριά, με σκοπό να αποτυπωθεί μια μάζα ανθρώπων που δεν διακρίνεται η ιστορία τους και η ταυτότητα τους, με αποτέλεσμα να γίνονται αντιληπτοί από την κοινωνία υποδοχής ως διαφορετικοί (Chouliaraki and Zaborowski, 2017). Η ειδική αυτή λήψη είναι συχνή όπως αποδεικνύεται μέσα από τις φωτογραφίες και επιβεβαιώνει η βιβλιογραφία, όπου όπως αναφέρεται η μαζική αναπαράσταση των προσφύγων οδηγεί στο να αντιλαμβάνεται η κοινωνία τους πρόσφυγες ως μία ανώνυμη μάζα (Chouliaraki και Stolic, 2017).

Η απεικόνιση των προσφύγων ως απειλή στα Μέσα

Η εικόνα της «απειλής» για τους πρόσφυγες από το ναυάγιο της Πύλου, συντίθεται από μία μάζα προσφύγων που ‘περπατούν’ στα σύνορα της χώρας, στριμώχνονται μέσα σε βάρκες και φορούν ενδύματα που δηλώνουν το πολιτισμό τους. Όπως αναφέρεται και στη διεθνή βιβλιογραφία, η έννοια της απειλής αποτελείται και από τους σκουρόχρωμους αρσενικούς πρόσφυγες, όπως είναι και οι πρόσφυγες που πλαισιώνουν τις φωτογραφίες του ναυαγίου. Όλα αυτά συμβάλουν ώστε η κοινωνία να αντιλαμβάνεται και να αντιμετωπίζει τους πρόσφυγες ως ένα πρόβλημα, το οποίο διαταράσσει την ευημερία της χώρας και επιφέρει φόβο και ανησυχία (Chouliaraki & Stolic, 2017). Επιπρόσθετα, όπως παρατηρεί ο Gale (2004), οι άνθρωποι των σκαφών αναπαρίστανται ως παράνομοι εισβολείς και τρομοκράτες, που εισέρχονται στη χώρα με σκοπό να τη διαταράξουν, καθώς φέρουν μαζί τους τα εθνικά και πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά. Οι πρόσφυγες πιστεύουν σε ένα διαφορετικό Θεό από εμάς και ακολουθούν άλλα έθιμα και παράδοση. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, η πίστη να είναι εκείνη που ευθύνεται για το δίπολο ‘Εμείς’ vs ‘Αυτοί’ και να συμβάλει ώστε η ελληνική κοινωνία να αντιλαμβάνεται τους πρόσφυγες ως διαφορετικούς Άλλους (Beyer, 2013).

Το θεωρητικό εύρημα ότι οι πρόσφυγες αναπαρίστανται και ως απειλή επιβεβαιώνεται και μέσα από τα άρθρα του τύπου που χρησιμοποιούνται στην

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» παρούσα έρευνα. Συγκεκριμένα, τα κείμενα περιλάμβαναν εκφράσεις και λέξεις με σκοπό τη δημιουργία συναισθημάτων ανησυχίας και φόβου.

Εικόνα 8

Εικόνα 9

Καθημερινή 01/07/2023

Η τάση να μεταναστεύουν μαζί αρκετοί άνθρωποι από το ίδιο μέρος, να ταξιδεύουν σαν ομάδα άνθρωποι από το ίδιο χωριό ή την ίδια κομόπολη, δεν είναι κάτι νέο (Παπαδόπουλος, 2023).

Η Εφημερίδα των Συντακτών 01/02/2024

με συνέπεια τη βύθιση του πλοίου με θύματα 600 περίπου νεκρούς στις 14/6/23 ανοιχτά της Πύλου (Έγγραφο φωτιά της Frontex καίει τις ελληνικές αρχές για το ναυάγιο της Πύλου, 2024).

Η Εφημερίδα των συντακτών 15/12/2023

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

ένα υπερφορτωμένο πλοίο με περίπου 750 επιβάτες πρόσφυγες βρισκόταν σε κατάσταση κινδύνου στην ελληνική περιοχή έρευνας και διάσωσης έξω από την Πύλο (Αγγελίδης, 2023).

Επιπρόσθετα, η ιδεολογική τοποθέτηση των Μέσων είναι εμφανής και στη έννοια της «απειλής». Ειδικότερα, η εφημερίδα «Η Καθημερινή», κατά την περίοδο διεξαγωγής περαιτέρω ερευνών για το ναυάγιο της Πύλου και σε ένα άρθρο μεσαίας έκτασης αναφέρεται στο πολιτισμικά Άλλο μέσα από τις πληροφορίες που παρέχει για την καταγωγή των προσφύγων του ναυαγίου, όπως για παράδειγμα: *«είχαν καταγωγή από το Αλ Μπατανούν, Καταγόταν και εκείνος από το ίδιο μέρος στο Δέλτα του Νείλου»*. Τα στοιχεία αυτά που παρέχει, ενισχύουν το φόβο της κοινωνίας, διότι αντιλαμβάνεται τους πρόσφυγες ως διαφορετικούς, με έκδηλα δηλαδή τα πολιτισμικά και φυλετικά τους στοιχεία (σκούρο χρώμα, διαφορετική παράδοση). Απεναντίας, στα αριστερόστροφα Μέσα και συγκεκριμένα στην «εφημερίδα των Συντακτών» παρατηρείται ότι οι πρόσφυγες προβάλλονται περισσότερο ως θύματα, καθώς τα δημοσιεύματα που κυκλοφόρησαν στις 15 Δεκεμβρίου 2023 και 02 Φεβρουαρίου 2024 συνεχίζουν να αναφέρονται στα δράμα των προσφύγων και στους νεκρούς του ναυαγίου. Παρ' όλα αυτά όμως, και σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία το δράμα των προσφύγων – δηλαδή η κατάσταση ευαλωτότητας που βρίσκονται οι πρόσφυγες, μπορεί να αντιμετωπιστεί ως απειλή, καθώς οι πρόσφυγες μπορεί να στραφούν στο έγκλημα για να επιβιώσουν (Triandafyllidou, 2019).

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό που εντοπίζεται είναι η οπτική της μαζικοποίησης που χρησιμοποιείται και στην περίπτωση της απεικόνισης των προσφύγων ως απειλή, αυτό φανερώνεται μέσα από τις εξής λέξεις: *«μαζί αρκετοί άνθρωποι, ομάδα άνθρωποι, μαζικοποίηση των προσφύγων, θύματα 600 περίπου νεκρούς, ένα υπερφορτωμένο πλοίο»*, αλλά και μέσα από την Εικόνα 1 και Εικόνα 2. Με άλλα λόγια, αυτό συμβαίνει διότι, απεικονίζοντας τους μαζικά η κοινωνία αντιλαμβάνεται τους πρόσφυγες ως μία αδιαφοροποίητη μάζα, που δεν μπορεί να διακρίνει τα χαρακτηριστικά τους, ενώ τους καθιστά υποπολίτες της χώρας εξαιτίας της ευαλωτότητας τους. Τα σώματα τους είναι συχνά άρρωστα, ταλαιπωρημένα και αδυνατισμένα, με αποτέλεσμα η κοινωνία να τους αντιλαμβάνεται ως απειλή για την μετάδοση ασθενειών (Fotopoulos and Kaimaklioti, 2016). Με βάση αυτές τις ειδήσεις, ο κίνδυνος που βρίσκονται οι πρόσφυγες αντικαθίσταται από απεικονίσεις προσφύγων ως μία μάζα. Αυτή η πλαισίωση τυγχάνει μίας διαφορετικής συζήτησης στη δημόσια σφαίρα, όπου η μάζα προσφύγων ανάγεται ως απειλή για την κοινωνία υποδοχής (Chouliaraki & Stolic, 2017).

Ένα ακόμη στοιχείο που εντείνει την έννοια της απειλής είναι τα σύνορα. Το ζήτημα του συνόρου τόσο από τη μεριά της κοινωνίας υποδοχής όσο και από τη μεριά των προσφύγων αναφέρεται σε κάποια Μέσα. Αρχικά, οι εφημερίδες «Η Καθημερινή» και το «Πρώτο Θέμα», υποστηρίζουν ότι τα σύνορα αποτελούν κυρίαρχο εμπόδιο και εμποδίζουν τους πρόσφυγες να εισέλθουν στην ελληνική κοινωνία, αφουγκραζόμενοι

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» με αυτόν τον τρόπο και τα προβλήματα των προσφύγων, οι οποίοι αναζητούν μία καλύτερη ζωή. Ωστόσο, σε κάποια σημεία και στα δύο δημοσιεύματα, εντοπίζονται

φράσεις που ενισχύουν το δίπολο 'Εμείς' vs 'Αυτοί', όπως για παράδειγμα «*Χωρίς όρια θα είχαμε μια αδιαφοροποίητη, άμορφη μάζα. Η διαφοροποίηση συγκροτεί ταυτότητες*», αλλά και στο διαδικτυακό άρθρο του Πρώτου θέματος που δημοσιεύει ένα κείμενο της γαλλικής εφημερίδας Liberation εντοπίζονται λέξεις όπως «*το νεκροταφείο τους, η Μεσόγειος έγιναν ο τάφος για τουλάχιστον 79 ανθρώπους*». Σε αυτή την περίπτωση, όταν δηλαδή οι πρόσφυγες χάνουν την ιδιότητα του ανθρώπου που βρίσκεται σε έκτακτη ανάγκη, τυγχάνουν μιας διαφορετικής συζήτησης μέσα στη δημόσια σφαίρα (Wood & King, 2013). Συγκεκριμένα, τα παραπάνω βασίζονται σε αντικρουόμενες έννοιες τόσο της εθνικής ταυτότητας όσο και του Άλλου. Το πρώτο αναπαραστατικό θέμα αναδεικνύει τους πρόσφυγες των σκαφών που φεύγουν από τη φτώχεια και την καταπίεση και αναζητούν προστασία σε μία άλλη χώρα. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με το θέμα της προστασίας των συνόρων, των οποίων η κυριαρχία και τα δικαιώματα ανήκουν εξ ολοκλήρου στο ομοιόμορφο έθνος (Gale, 2004). Εντούτοις, η αριστερόστροφη ιστοσελίδα ieidiseis και με τίτλο «*Εναλλακτική Παρέμβαση για ναυάγιο Πύλου: Κρατικό έγκλημα που περιμένει να δικαστεί*» κάνει λόγο για κρατικό έγκλημα στο ναυάγιο της Πύλου και αναφέρεται σε όλους τους πιθανούς εμπλεκόμενους, συγκεκριμένα αναφέρει «*διερεύνηση ποινικών ευθυνών των κρατικών οργάνων, απόπειρα ρυμούλκησης του πλοίου από το σκάφος του ελληνικού Λιμενικού, που πιθανόν να είχε ως συνέπεια το αναποδογύρισμα και τη βύθισή του*».

Αυτό που παρατηρείται στα συγκεκριμένα δημοσιεύματα της υποενότητας, είναι ότι δύο εφημερίδες με ίδια ημερομηνία δημοσίευσης προσεγγίζουν διαφορετικά το ίδιο θέμα, εξαιτίας τις πολιτικής τους ιδεολογίας. Στο άρθρο της Καθημερινής υπάρχει αναφορά αποκλειστικά στην έννοια του συνόρου, ενώ η διαδικτυακή ιστοσελίδα προσπαθεί να ρίξει φως στο έγκλημα που διαδραματίστηκε στα σύνορα της Ελλάδας.

Καθημερινή 28/06/2023

Επιχειρούν να δραπετεύουν από αυτή τη μοίρα αναζητώντας μια καλύτερη ζωή και πέφτουν πάνω στους φράχτες, στα τείχη και τις κλειστές πύλες που προστατεύουν σύνορα και κλείνουν τις διελεύσεις [...] Χωρίς όρια θα είχαμε μια αδιαφοροποίητη, άμορφη μάζα. Η διαφοροποίηση συγκροτεί ταυτότητες. Εγώ συστήνομαι ως υποκείμενο χαράσσοντας όρια ανάμεσα σε μένα και στον Άλλο (Κιντή, 2023).

ieidiseis 28/06/2023

Το πολύνεκρο αυτό ναυάγιο είναι το μεγαλύτερο κρατικό έγκλημα στα σύνορα του ελληνικού κράτους (Εναλλακτική Παρέμβαση για ναυάγιο Πύλου: Κρατικό έγκλημα που περιμένει να δικαστεί, 2023).

Πρώτο Θέμα 15/06/2023

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
Πώς μπορούμε, ενώ κοιτάζουμε τον εαυτό μας στον καθρέφτη κάθε πρωί, να επιμένουμε να κλείνουμε τα σύνορα της Ευρώπης γνωρίζοντας ότι, αυτό ακριβώς το "κλείσιμο" ωθεί τους μετανάστες να παρακάμψουν τα εμπόδια και να ακολουθήσουν πιο επικίνδυνες

διαδρομές; (Ναυάγιο στην Πύλο: «Το νεκροταφείο τους» γράφει στο πρωτοσέλιδό της η Liberation, 2023).

Τα σύνορα διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο, καθώς ορίζουν τις γεωγραφικές περιοχές και τους πολίτες και εμποδίζουν τους διαφορετικούς. Ωστόσο, όπως προκύπτει και από τα παραδείγματα των άρθρων τύπου, τα σύνορα γίνονται συχνά η αιτία να χαθούν ζωές ή να αποτραπούν οι εισοδοί στη χώρα, για παράδειγμα «αναζητώντας μια καλύτερη ζωή και πέφτουν πάνω στους φράχτες, επιμένουμε να κλείνουμε τα σύνορα της Ευρώπης γνωρίζοντας ότι, αυτό ακριβώς το "κλείσιμο" ωθεί τους μετανάστες να παρακάμψουν τα εμπόδια και να ακολουθήσουν πιο επικίνδυνες διαδρομές» (Moen-Larsen, 2020). Μέσα από την έννοια του συνόρου διαπιστώνεται λοιπόν, το δίπολο 'Εμείς' vs 'Άλλοι' το οποίο καθορίζει τις ταυτότητες των πολιτών και συγκροτεί αντιλήψεις για τους ανθρώπους που δεν ανήκουν στο ομοιόμορφο έθνος (Hegde, 2016). Ωστόσο, η αναφορά στα σύνορα εντοπίζεται σε ελάχιστα άρθρα και χωρίς εκτενή αναφορά. Η μοναδική περίπτωση που η έννοια του συνόρου αναλύθηκε σε μεγάλο βαθμό είναι στο άρθρο με τίτλο «Άρθρο της Β. Κιντή στην «Κ»»: Τα σύνορα και η σημασία τους», το οποίο περιλαμβάνει πληροφορίες βασισμένες στη διεθνή βιβλιογραφία, παρέχοντας με αυτό τον τρόπο μία ολοκληρωμένη εικόνα για τα σύνορα και πως πραγματικά ορίζονται από τους μελετητές.

Τέλος, μέσα από την ανάλυση των άρθρων εντοπίστηκαν έννοιες που συνθέτουν το πλαίσιο της απειλής μέσα από την απεικόνιση των προσφύγων ως παράνομους πολίτες στην Ελλάδα. Όπως καταγράφεται στα Μέσα:

Πρώτο Θέμα 16/06/2023

Συνελήφθησαν για παράνομη είσοδο στη χώρα, για παράνομη διακίνηση αλλοδαπών, κατά παράβαση του Ν. 3386/2005 και του Ν. 4251/2014 όπως ισχύουν, καθώς επίσης και των άρθρων 187 (εγκληματική οργάνωση), 277 (πρόκληση ναυαγίου), 302 (ανθρωποκτονία από αμέλεια) και 306 (έκθεση ζωής σε κίνδυνο) του Π.Κ (Ναυάγιο στην Πύλο: Σύρος βρήκε τον αδελφό που πίστευε ότι ήταν νεκρός, 2023).

Πρώτο Θέμα 16/06/2023

Στο ίδιο πνεύμα η υπουργός Εσωτερικών της Γερμανίας Νάνσι Φέζερ αναφέρθηκε στη σημασία δημιουργίας νόμιμων οδών μετανάστευσης και σύναψης μεταναστευτικών συμφωνιών, επισημαίνοντας ότι «αν οι άνθρωποι έρχονται με ξεκάθαρα κριτήρια, αυτό καταστρέφει και τη δουλειά των διακινητών, οι οποίοι φέρνουν ανθρώπους στην Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω επικίνδυνων για τη ζωή οδών» (Ναυάγιο στην Πύλο - Σολτς:

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» Αναγκαίο να ληφθούν ευρωπαϊκά μέτρα ώστε να αποφεύγεται αυτή η διαδρομή, 2023).

Καθημερινή 03/07/2023

μία από τις 82 σορούς ανήκε σε άνθρωπο από το Πακιστάν, ο οποίος το 2011 είχε κρατηθεί για να απελαθεί από την Ελλάδα. Δώδεκα χρόνια μετά επιχείρησε να επιστρέψει στην Ευρώπη διασχίζοντας την Κεντρική Μεσόγειο (Παπαδόπουλος, 2023).

Πρώτο Θέμα 15/06/2023

Πιο συγκεκριμένα, η παρουσιάστρια της εκπομπής «T-Live» δήλωσε εκνευρισμένη: *«Επιβαρύνοντας την Ευρώπη και τη χώρα μας με αυτούς τους ανθρώπους, τους κατατρεγμένους ανθρώπους. Γιατί λέω επιβαρύνοντας; Διότι προχθές κάναμε την κουβέντα για τα ασθενοφόρα που δεν υπάρχουν. Τα ασθενοφόρα που δεν υπάρχουν διαθέσιμα στην Ελλάδα. Και εδώ έχουμε μια κολοσσιαία κινητοποίηση, έχουν πάει οκτώ-δέκα ασθενοφόρα, για να βοηθήσουν την κατάσταση. Εάν αυτή τη στιγμή κάποιος χρειαστεί ασθενοφόρο στον νομό Πελοποννήσου, αν κάποιος σε ένα χωριό πάθει καρδιακό επεισόδιο, πού θα βρεθεί ασθενοφόρο να τον μεταφέρει;» (Τατιάνα Στεφανίδου: «Δεν έχουμε ασθενοφόρα και έχουν πάει 10 για το ναυάγιο στην Πύλο» - Αντιδράσεις στο Twitter για τη δήλωση της παρουσιάστριας, 2023).*

Στις παραπάνω περιπτώσεις, οι οποίες αποτελούν αυτολεξεί αποσπάσματα από δύο δεξιόστροφα Μέσα, ο πρόσφυγας αναπαρίστανται ως εισβολέας που εισέρχεται παράνομα στο ομοιόμορφο έθνος και παραβαίνει τους νόμους (Bojadžijev and Mezzadra, 2015). Κρίνεται σημαντικό να αναφερθεί ότι δεν εντοπίστηκαν άρθρα σε Μέσα αριστερής κατεύθυνσης που να απεικονίζουν τους πρόσφυγες ως παράνομους πολίτες. Ωστόσο τέτοιου είδους αναφορές όπως για παράδειγμα *«είχε απελαθεί από την Ελλάδα, παράνομη είσοδο στη χώρα, παράβαση και διακίνηση»*, αποτελούν εκφράσεις που εγείρουν συναισθήματα φόβου στη κοινωνία υποδοχής. Επιπλέον και η δήλωση του υπουργού εσωτερικών ‘κρύβει’ ένα στερεοτυπικό σχολιασμό για τις προσφυγικές ροές που εισέρχονται στον Ελλαδικό χώρο, διότι εκφράζει μία υπόθεση με την έκφραση *«αν οι άνθρωποι έρχονται με ξεκάθαρα κριτήρια»*. Επιπρόσθετα, και στη περίπτωση με τα ασθενοφόρα, οι πρόσφυγες αντιμετωπίζονται ως απειλή, διότι η ελληνική κοινωνία κινητοποιείται να βοηθήσει εκείνους και παραμελεί τους πολίτες του ομοιόμορφου έθνους *«εδώ έχουμε μια κολοσσιαία κινητοποίηση, έχουν πάει οκτώ-δέκα ασθενοφόρα, για να βοηθήσουν την κατάσταση. Εάν αυτή τη στιγμή κάποιος χρειαστεί ασθενοφόρο στον νομό Πελοποννήσου, αν κάποιος σε ένα χωριό πάθει καρδιακό επεισόδιο, πού θα βρεθεί ασθενοφόρο να τον μεταφέρει;»*, ενώ και τα Μέσα καλύπτουν συνεχώς γεγονότα με πρόσφυγες και δεν προβάλλουν άλλα περισσότερο καίρια. Όπως παρατηρούν οι Blinder & Allen (2016), η κάλυψη γεγονότων που αφορά το μεταναστευτικό εγείρει αντιμεταναστευτικά συναισθήματα με αποτέλεσμα η κοινωνία να μην αποδέχεται τους πρόσφυγες και σε πολλές περιπτώσεις να τους αντιμετωπίζει ως απειλή. Η προβολή τέτοιου είδους ζητημάτων από τα μέσα ενημέρωσης πυροδοτεί επιχειρήματα υπέρ ή κατά της μετανάστευσης αλλά και

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» διαμορφώνει τις στάσεις του κοινού. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το μέσο προβάλλει την αρνητική στάση της παρουσιάστριας, η οποία αντιμετωπίζει τους πρόσφυγες ως απειλή.

Οι πρόσφυγες ως οι διαφορετικοί άλλοι

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, ο Άλλος γίνεται αντιληπτός ως ο διαφορετικός του κανονικού (Χρονάκη, 2018), ο οποίος διαφέρει φυλετικά, εθνοτικά και πολιτισμικά και επιφέρει τη διάκριση ανάμεσα στο ομοιόμορφο έθνος και στην εξωομάδα, δηλαδή τους πρόσφυγες (Khosravinik, 2009). Στην περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου εντοπίζονται οι διαφορετικοί Άλλοι.

Καθημερινή 16/05/2024

εννέα Αιγύπτιοι [...] φορτωμένο με ανθρώπους από την Αίγυπτο, τη Συρία, το Πακιστάν και την Παλαιστίνη (Παπαδόπουλος, 2024).

Πρώτο Θέμα 14/06/2023

Σύμφωνα με πληροφορίες οι μετανάστες - 104 εκ των οποίων έχουν διασωθεί - που επέβαιναν στο αλιευτικό που βούλιαξε κάτω από αδιευκρίνιστες μέχρι στιγμής συνθήκες, ήταν από το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, τη Συρία και την Παλαιστίνη, ενώ στο σκάφος φέρονται να επέβαιναν 700 άτομα (Τσαμώπουλος, 2023).

Καθημερινή 20/06/2023

«Οι υπήκοοι Πακιστάν ήταν κρυμμένοι, «γιατί αν το Λιμενικό βλέπει Πακιστανούς δεν βοηθάει» (Μπρατσιάκου και Κρίθαρη, 2023).

Καθημερινή 22/06/2023

Σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα της Ομοσπονδιακής Υπηρεσίας Ερευνών, απ' αυτά τα 209 «θύματα», 181 ήταν από το Πακιστάν και 28 από το διοικούμενο από το Πακιστάν τμήμα του Κασμίρ (Ναυάγιο στην Πύλο: Τουλάχιστον 209 Πακιστανοί ανάμεσα στα θύματα, σύμφωνα με την πακιστανική κυβέρνηση, 2023).

ieidiseis 19/06/2023

Υπενθυμίζεται, ότι προθεσμία για να απολογηθούν αύριο πήραν οι 9 Αιγύπτιοι - ηλικίας 20 έως 40 ετών - φερόμενοι ως διακινητές του πολύνεκρου ναυάγιο (Ναυάγιο στην Πύλο: Στους 81 οι νεκροί - Βρέθηκε άλλη μια σορός, 2023).

Στις παραπάνω περιπτώσεις και τόσο στα δεξιόστροφα Μέσα όσο και στα αριστερόστροφα, η υπογράμμιση της εθνικότητας των προσφύγων πραγματοποιείται με σκοπό την υπόδειξη της ετερότητας. Αυτό εντοπίζεται στις εξής περιπτώσεις: «εννέα Αιγύπτιοι, οι μετανάστες [...] ήταν από το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, τη Συρία και την Παλαιστίνη, και 28 από το διοικούμενο από το Πακιστάν τμήμα του Κασμίρ». Ωστόσο σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι οι διαδικτυακές εφημερίδες «Καθημερινή» και «Πρώτο Θέμα» χρησιμοποιούν την υπόδειξη της ετερότητας με σκοπό να παράσχουν πληροφορίες στους αναγνώστες για την προέλευση των

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» ανθρώπων που επέβαιναν στη λέμβο, ενώ η αριστερόστροφη ιστοσελίδα χρησιμοποιεί την καταγωγή των προσφύγων διακινητών και συνεχίζει την διερεύνηση του ζητήματος με σκοπό να ενημερώσει την κοινωνία, αλλά και να ευαισθητοποιήσει την κοινωνία απέναντι σε αυτό το γεγονός. Ωστόσο, αυτή η πλαισίωση του θέματος από τη μεριά των αριστερόστροφων Μέσων υποδηλώνει, θα μπορούσαμε να πούμε, και την εκπροσώπηση της μειονότητας. *Τα μέσα, ιδωμένα μέσα από το φακό αυτών των αμφισβητούμενων διαδικασιών, παρέχουν πλαίσια για ταυτότητα και κοινότητα, εξίσου*

αμφισβητούμενα φυσικά, αλλά σημαντικά διαθέσιμα ως συστατικά του συλλογικού φαντασιακού και πόρους για συλλογική δράση. Οι μειονότητες δεν παρουσιάζονται συχνά στα μέσα ενημέρωσης, ωστόσο, όταν το κάνουν, πρώτον παρέχουν στοιχεία για την κουλτούρα τους και δεύτερον παρουσιάζονται μέσα από στερεοτυπικές και αλλοτριωτικές εικόνες (Silverstone, 2005:434). Αυτό παρατηρείται στη περίπτωση της εφημερίδας «Η Καθημερινή», όπου προβάλλει μέσα στο κείμενο μία φυλετική τοποθέτηση «*αν το Λιμενικό βλέπει Πακιστανούς δεν βοηθάει*», καθώς είναι συχνή η τακτική των δεξιόστροφων Μέσων να αναφέρονται στους πρόσφυγες με βάση τα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά, διακρίνοντας τους ως φυλετικά Άλλους.

Ένας από τους παράγοντες που ευθύνεται συχνά για την ύπαρξη φυλετικών διακρίσεων είναι η φυλετική και εθνοτική καταγωγή. Σύμφωνα με τον van Dijk, (1991), οι μειονότητες κατηγοριοποιούνται με βάση τα ενοποιητικά τους χαρακτηριστικά, καθώς προέρχονται από διαφορετικό χρώμα δέρματος, διαφορετική καταγωγή και σωματική εμφάνιση. Στο παραπάνω παράδειγμα που χρησιμοποιείται για να επιβεβαιώσει τα όσα αναφέρονται στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας, παρατηρεί κανείς τη διάκριση και τη ρατσιστική συμπεριφορά απέναντι στους Πακιστανούς υπηκόους.

Ωστόσο, μέσα από την υπόδειξη της εθνοτικής προέλευσης των προσφύγων, η κοινωνία αντιλαμβάνεται τους πρόσφυγες ως διαφορετικά Άλλους, δεν τους αποδέχεται και τους αντιμετωπίζει ως απειλή. Αυτό συμβαίνει καθώς τόσο μέσα από τις φωτογραφίες των προσφύγων όσο και από τα κείμενα των διαδικτυακών Μέσων η κοινωνία υποδοχής αντιλαμβάνεται τον Άλλο ως μία διαφορετική ομάδα από εκείνη, με διαφορετική κουλτούρα και νοοτροπία (Orgad, 2014). Επιπλέον, η ετερότητα των προσφύγων είναι έκδηλη και μέσα από το χρώμα δέρματος και από τα ρούχα που φοράνε. Αρχικά, το διαφορετικό χρώμα των προσφύγων- δηλαδή το σκούρο καφέ χρώμα γίνεται αντιληπτό ως κακή ετερότητα (Alia and Bull, 2005) και το οποίο αποτελεί τροχοπέδη για την αφομοίωση των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία. Ένα ακόμη χαρακτηριστικό που προκύπτει μέσα από τις φωτογραφίες των Μέσων είναι τα ρούχα και τα είδη που φοράνε στα κεφάλια τους οι μουσουλμάνοι πρόσφυγες του ναυαγίου. Συγκεκριμένα, όπως διακρίνεται στην Εικόνα 6, κάποιοι από τους επιβαίνοντες φοράνε ισλαμικό Ραμαζάνι (δηλαδή καπέλο μουσουλμάνων ανδρών) το οποίο εκφράζει και τη θρησκεία τους.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

Εικόνα 10

Επομένως, η ετερότητα εκφράζεται τόσο μέσα από τη θρησκεία όσο και μέσα από τις ενδυμασίες των προσφύγων διότι διαφέρουν από εκείνα του ομοιόμορφου έθνους. Αρχικά, η ενδυμασία, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, ενδεχομένως να επιφέρει παρενόχληση και επιθετικότητα στην κοινωνία υποδοχής, καθώς δεν δέχονται όλοι οι άνθρωποι την ποικιλομορφία (Calavita, 2005). Επιπρόσθετα, και όσον αφορά τα είδη κεφαλιού των μουσουλμάνων αυτά αποτελούν σύμβολα της θρησκείας τους. Οι πρόσφυγες που προέρχονται από χώρες της Μέσης Ανατολής είναι κατά κόρον μουσουλμάνοι, πιστεύουν σε μία διαφορετική θρησκεία και ακολουθούν μία διαφορετική παράδοση από εκείνη της ελληνικής κοινωνίας, με αποτέλεσμα να δημιουργούν σκέψεις στο κοινό για το διαφορετικό Άλλο και να μην επιθυμούν της ενσωμάτωσή του (Ostrand, 2015).

Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι κατά την διαδικτυακή έρευνα δεν εντοπίστηκαν άρθρα τύπου που να αναφέρονται στο χρώμα, την ενδυμασία και τη πίστη των προσφύγων. Τα στοιχεία που αναλύθηκαν παραπάνω προέκυψαν έπειτα από τη διαδικτυακή αναζήτηση εικόνων για το ναυάγιο της Πύλου και την εξαγωγή συμπερασμάτων μέσα από τη visual analysis και τα μέχρι τώρα στοιχεία της βιβλιογραφικής έρευνας. Επιπρόσθετα, κάτι που αποτελεί έκπληξη είναι το γεγονός ότι δεν υπήρχαν δημοσιεύματα για τις γυναίκες και τα παιδιά που βρισκόταν στο πλοίο, πλην κάποιων αριστερόστροφων μέσω των οποίων αναφέρθηκαν ως εξής : «: Το γεγονός ότι δεν έχουν εντοπιστεί κανένα παιδί, καμία γυναίκα, γεγονός που ενισχύει τις φοβίες ότι στα αμπάρια βρίσκονταν δεκάδες γυναικόπαιδα. Παρόλο που υπήρχαν κλειδωμένοι για λόγους ασφαλείας στα αμπάρια και τελικά πνίγηκαν, κανείς δεν έδωσε περαιτέρω πλαισίωση για τις γυναίκες και τα παιδιά. Οι φωτογραφίες σχετικά με το ναυάγιο της Πύλου περιλάμβαναν μόνο άνδρες, χωρίς καμία γυναίκα και κανένα παιδί. Ενώ οι αναζητήσεις: «υπήρχαν γυναίκες στο ναυάγιο της Πύλου», «Μουσουλμάνες γυναίκες

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

από το ναυάγιο της Πύλου», «νεκρές γυναίκες από το ναυάγιο της Πύλου» και «τι απέγιναν οι γυναίκες του ναυαγίου της Πύλου» απέφεραν συγκεκριμένα αποτελέσματα.

Πρώτο Θέμα 15/06/2023

Σημειώνεται ότι σύμφωνα με νεότερη ενημέρωση, τα θύματα φτάνουν έως τώρα τα 79 και έχουν διασωθεί 104 εκ των οποίων κανένα δεν ήταν παιδί (Ναυάγιο στην Πύλο: Διασωθέντας υποστηρίζει ότι στα αμπάρια υπήρχαν περίπου 100 παιδιά, 2023).

iEidiseis 15/06/2023

Μέχρι αυτήν την ώρα έχουν διασωθεί 104 άνθρωποι, όλοι άνδρες, ηλικίας 16-40 ετών. Αυτό είναι και το παράδοξο της τραγωδίας: Το γεγονός ότι δεν έχουν εντοπιστεί κανένα παιδί, καμία γυναίκα, γεγονός που ενισχύει τις φοβίες ότι στα αμπάρια βρίσκονταν δεκάδες γυναικόπαιδα (Ναυάγιο στην Πύλο: Η τραγωδία που κρύβεται στα αμπάρια - Μαρτυρίες για 100 παιδιά κλειδαμπαρωμένα, 2023).

Καθημερινή 15/06/2023

104 μετανάστες που διασώθηκαν από το πλέον πολύνεκρο ναυάγιο μεταναστών στη χώρα. Ήταν όλοι τους άνδρες νεαρής ηλικίας [...] Σημειώνεται ότι όσοι έχουν διασωθεί είναι μόνο άντρες, ηλικίας 16-40 ετών (Σιουλιώτης, 2023).

Πρώτο Θέμα 15/06/2023

η γυναίκα του πήγαινε στην Ιταλία, ενώ σε επικοινωνία που είχε μαζί της του είχε πει ότι στο αλιευτικό πλοίο βρίσκονταν άλλες 20 γυναίκες, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν στα αμπάρια (Ναυάγιο στην Πύλο: Το «μυστήριο» με τον κυβερνήτη - Από τις πληροφορίες πως εγκατέλειψε, στον πνιγμό, 2023)

Τέλος, μία διαφορετική είδηση προσφέρει, κατά τη συνέντευξή της, η ακτιβίστρια Ναουάλ Σουφί, που κάνει λόγο για μία νεκρή γυναίκα. Στη διάρκεια της έρευνας μου, είναι η πρώτη φορά που γίνεται αναφορά σε νεκρή γυναίκα στα συγκεκριμένα Μέσα.

Η Καθημερινή 15/06/2023

«Επιβεβαίωσα την είδηση του θανάτου της κοπέλας που μου είχε τηλεφωνήσει από το καταραμένο πλοίο. Πέθανε κλειδωμένη στο αμπάρι μαζί με άλλες οικογένειες» (Ναυάγιο στην Πύλο: Οι επικοινωνίες της ακτιβίστριας Ναουάλ Σουφί με το μοιραίο σκάφος, 2023)

Οι στερεοτυπικές αναπαραστάσεις των προσφύγων

Οι στερεοτυπικές αναπαραστάσεις των προσφύγων στα Μέσα είναι σύνηθες, καθώς αρκετοί άνθρωποι σήμερα δεν δέχονται την πολυπολιτισμικότητα στη χώρα τους και εναντιώνονται στο διαφορετικό. Στην περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου, η άφιξη των προσφύγων και η συγκέντρωσή τους σε δομές και νοσοκομεία της Ελλάδας, προκάλεσε την εκδήλωση αρνητικών συναισθημάτων. Αυτό το φαινόμενο, άλλωστε, επιβεβαιώνεται και μέσα από τη βιβλιογραφία, όπου η συγκέντρωση των προσφύγων

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

στα Μέσα αναπαράγει στερεοτυπικούς χαρακτηρισμούς (Κουντούρη, 2008· Figgou et al., 2011).

Ένα χαρακτηριστικό των στερεοτυπικών αναπαραστάσεων που εντοπίζεται στην αρθρογραφία είναι η απόδοση ευθυνών για εγκληματικές πράξεις στους πρόσφυγες. Σύμφωνα με τον Καρύδη (2004), η στερεοτυπική απεικόνιση των προσφύγων ως εγκληματίες είναι σύνηθες, σαν η εγκληματικότητα να αποτελεί καίριο στοιχείο της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Αυτό το φαινόμενο καταγράφηκε και στις διαδικτυακές εφημερίδες «Η Καθημερινή» και το «Πρώτο Θέμα», δύο εφημερίδες δεξιάς κατεύθυνσης, που εξαιτίας της πολιτικής τους ιδεολογίας αναδεικνύουν τους πρόσφυγες ως πολιτισμικά Άλλους και επομένως ως απειλή. Από τα πρώτα κιόλας άρθρα που συγγράφηκαν για το ναυάγιο, υπήρξε η πληροφορία για τους 9 και αλλού για τους 8 διακινητές του ναυαγίου. Τα άρθρα με διαφορετικές ημερομηνίες κάθε φορά, απέδιδαν ευθύνες σχετικά με το ναυάγιο που προκλήθηκε και τις ζωές που χάθηκαν σε εννιά άτομα αιγυπτιακής καταγωγής. Συγκεκριμένα:

Πρώτο Θέμα 16/06/2023

Εντόπισαν εννέα ανθρώπους εκ των διασωθέντων ναυαγών, ως υπόπτους διακινητές και ως εκ τούτου, διαχωρίζεται η μοίρα τους από εδώ και στο εξής από τους υπόλοιπους ναυαγούς (Ναυάγιο στην Πύλο: «No help, go Italy» - Το Λιμενικό έριξε ένα σχοινί στο σκάφος και οι μετανάστες το πέταξαν πίσω, 2023).

Η Καθημερινή 16/06/2023

*Την εμπλοκή του στο κύκλωμα διακίνησης μεταναστών ομολόγησε ένας εκ των συλληφθέντων για το πολύνεκρο ναυάγιο στα διεθνή ύδατα ανοικτά της [Πύλου](#). [...] Ο άνδρας ομολόγησε πως εισέπραξε χρήματα προκειμένου να εκτελεί εργασίες πάνω στο σκάφος «Αντριάνα» κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Ισχυρίστηκε ωστόσο πως δεν αποτελεί «βασικό μέλος» του κυκλώματος διακίνησης. Οι υπόλοιποι οχτώ αρνούνται όλες τις κατηγορίες για σύσταση εγκληματικής οργάνωσης, πρόκληση ναυαγίου και έκθεση ζωής σε κίνδυνο. Οι κατηγορούμενοι, αιγυπτιακής υπηκοότητας (ηλικίας 20 έως 40 ετών), **θεωρείται πως αποτελούσαν το πλήρωμα του πλοίου και είχαν διακριτούς ρόλους στη διακίνηση των μεταναστών.** «Επρόκειτο για οργανωμένη προσπάθεια διακίνησης που προετοιμαζόταν επί 40, πιθανόν και 50 ημέρες», δήλωσε στην «Κ» στέλεχος του Λιμενικού (Ναυάγιο: Ομολόγησε ένας εκ των 9 συλληφθέντων για διακίνηση μεταναστών, 2023). [...] εννέα Αιγύπτιοι πρόκειται θα βρεθούν στο εδώλιο του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων Καλαμάτας, αντιμέτωποι με βαριές κατηγορίες (Παπαδόπουλος, 2024).*

Όπως παρατηρεί ο Γαρδικιώτης (2003) και επιβεβαιώνεται και από τα παραπάνω, τα Μέσα συχνά προβάλλουν τους πρόσφυγες ως εγκληματίες και αναφέρονται σε αυτούς μέσα από τα κείμενά τους με στερεοτυπικούς χαρακτηρισμούς. Τα κείμενα των παραπάνω διαδικτυακών εφημερίδων, αναφερόταν στους εννέα πρόσφυγες με

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» τους χαρακτηρισμούς «λαθρέμποροι», «διακινητές» και «δράστες». Μέσα από αυτούς τους

στερεοτυπικούς χαρακτηρισμούς αναδύονται οι ρατσιστικές και προκατειλημμένες απόψεις της κοινωνίας, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται διακρίσεις (Van Dijk, 2000). Ωστόσο, παρατηρούμε για ακόμη μία φορά την λανθασμένη απόδοση ευθυνών σε πρόσφυγες χωρίς να υπάρχουν τα απαραίτητα στοιχεία για την καταδίκη τους, ωστόσο αυτό συμβαίνει εξαιτίας των διαφορετικών πολιτισμικών, φυλετικών και εθνικών χαρακτηριστικών και της κουλτούρας που φέρνουν μαζί τους οι πρόσφυγες (Hegde, 2016).

Στόχος του κεφαλαίου αυτού ήταν να επιβεβαιώσει με ευρήματα από τη χρήση των διαδικτυακών άρθρων, τη διεθνή βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε στο θεωρητικό μέρος. Επομένως, το κεφάλαιο των αποτελεσμάτων επιβεβαίωσε την απεικόνιση των προσφύγων ως θυμάτων, ως απειλή και ως διαφορετικά Άλλους. Σημαντικό είναι να αναφερθεί το γεγονός ότι δεν έχουν εντοπιστεί άρθρα στις συγκεκριμένες διαδικτυακές πηγές που να παρέχουν απτές πληροφορίες για την ένταξη των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία- δηλαδή πού διαμένουν, αν εργάζονται αλλά και αν έχουν επίσημα ενταχθεί στην Ελλάδα και επομένως πώς έχει αντιδράσει η κοινωνία απέναντι σε αυτές τις ενέργειες. Μετά την διαδικτυακή έρευνα στα άρθρα τύπου, εντοπίζεται μόνο η δράση της ελληνικής κοινωνίας για ανθρωπιστική βοήθεια απέναντι στους πρόσφυγες του ναυαγίου, οι ενέργειες διάσωσης τους και αναλυτικές πληροφορίες για τις τραγικές στιγμές που βίωσαν οι πρόσφυγες μέσα στη λέμβο καθώς και οι προσωπικές ιστορίες των προσφύγων.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η παρούσα εργασία αποτελεί μία προσπάθεια προσέγγισης της αναπαράστασης των προσφύγων στα ελληνικά Μέσα. Προσπαθήσαμε να αναδείξουμε τις συγκρουσιακές αναπαραστάσεις του πρόσφυγα και την αναπαράσταση του πρόσφυγα μέσα από το αφήγημα της ετερότητας σε κείμενα με δεξιά και αριστερή πολιτική κατεύθυνση. Ξεκινήσαμε περιγράφοντας κάποια βασικά χαρακτηριστικά των αναπαραστάσεων των προσφύγων και κάναμε αναφορά στη κατασκευή του πρόσφυγα όπως διαμορφώνεται στην Ελλάδα. Αμέσως μετά προχωρήσαμε σε μία πιο στοχευμένη συζήτηση για τις διαφορούμενες αναπαραστάσεις των προσφύγων και την ετερότητα που τους χαρακτηρίζει. Ζητήματα όπως η απεικόνιση των προσφύγων ως απειλή και ως διαφορετικά ‘Άλλοι’, φαίνεται να είναι στη κορυφή της ακαδημαϊκής ατζέντας στα πεδία των σπουδών Μέσων και των σπουδών Μετανάστευσής (migration studies). Στη συνέχεια προχωρήσαμε στη θεματική καταγραφή των στερεοτυπικών και στερεοτυπικών οπτικών αναπαραστάσεων των προσφύγων στην Ελλάδα. Προσπαθήσαμε να κάνουμε μία περιγραφική και συνοπτική θεματική ανάλυση των στερεοτυπικών αναπαραστάσεων, ώστε να καταγραφούν και να παρουσιαστούν τα ευρήματα της έρευνας με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία.

Στη συζήτησή μας προέκυψαν τέσσερις θεματικές ενότητες που θεωρήσαμε ενδιαφέρον να παρουσιάσουμε: την αναπαράσταση του πρόσφυγα ως διαφορούμενη φιγούρα, που προκύπτει μέσα από την αντιμετώπιση της κοινωνίας, την απεικόνιση του πρόσφυγα ως ‘Άλλο’ εξαιτίας των εθνοτικών, πολιτισμικών και φυλετικών χαρακτηριστικών, την αναπαραγωγή στερεοτυπικών απόψεων που καταλογίζει η κοινωνία στους πρόσφυγες και τη πολυπολιτισμικότητα που υπάρχει στην Ελλάδα. Σε κάποιες από τις θεματικές ενότητες, προέκυψαν δύο και παραπάνω υποενότητες: στη περίπτωση των συγκρουσιακών αναπαραστάσεων προκύπτει το μοτίβο της θυματοποίησης των προσφύγων αλλά και της απειλής όπου οι αναπαραστάσεις των προσφύγων ως άνθρωποι αντικαθίστανται από απεικονίσεις ως μία άμορφη μάζα-δηλαδή χωρίς τα διακριτά τους χαρακτηριστικά. Στη δεύτερη περίπτωση, τα μοτίβα που προκύπτουν στο πλαίσιο της διαφορετικής καταγωγής, πίστης και κουλτούρας των προσφύγων τους ανάγαγε σε διαφορετικούς ‘Άλλους’ μέσα στην ελληνική κοινωνία. Στη τρίτη περίπτωση οι στερεοτυπικές αναπαραστάσεις γινόταν είτε μέσα από την απεικόνιση του πρόσφυγα ως εγκληματία και παράνομου είτε μέσα από στερεοτυπικές οπτικές αναπαραστάσεις που τους απεικονίζουν μαζικά ως άτομα που χρειάζονται βοήθεια και όχι ως ανθρώπους με δικές τους προσωπικές ιστορίες. Στη τέταρτη περίπτωση επιχειρήθηκε να αποτυπωθεί η πολυπολιτισμικότητα στην Ελλάδα, η οποία συγκροτείται από δύο κατηγορίες ανθρώπων: των εθνοτικά

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
Ελλήνων και των προσφύγων που εισήλθαν στην Ελλάδα από χώρες της Μέσης Ανατολής και της Αιγύπτου.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι οι αναπαραστάσεις των προσφύγων παραμένουν οι ίδιες και στη περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου. Αρχικά τα πλαίσια που συνθέτουν τη θυματοποίηση των προσφύγων εντοπίστηκαν μέσα στα ειδησεογραφικά άρθρα, αφού φανερώνεται η απεικόνιση των προσφύγων ως εν ζωή σώματα που αναζητούν βοήθεια και προστασία για να επιβιώσουν. Επιπλέον, μέσα από τα αφηγήματα και τις εικόνες που παρέχουν οι διαδικτυακές πηγές που επιλέχθηκαν για την παρούσα εργασία, εγείρονται συναισθήματα συμπόνιας και τρυφερότητας προς τους διαφορετικά 'Άλλους', διότι οι πληροφορίες για τις δραματικές καταστάσεις που βίωσαν μέσα στη λέμβο αλλά και ο θάνατος γυναικών και παιδιών προσφύγων συνθέτουν αυτό το πλαίσιο. Όσον αφορά, την έννοια της απειλής, αυτή εντοπίζεται σε μεγάλο βαθμό στην αναπαράσταση των προσφύγων μαζικά. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος, η κοινωνία εκφράζει το φόβο και την ανησυχία της, διότι δεν μπορεί να ξεχωρίσει τα χαρακτηριστικά των προσφύγων και τους αντιλαμβάνεται ως ίδιους. Επιπρόσθετα, οι φωτογραφίες που χρησιμοποιούνται στη παρούσα εργασία συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό ώστε να καταγραφούν οι λόγοι που η ελληνική κοινωνία αντιλαμβάνεται τους πρόσφυγες μέσα από το αφήγημα της ετερότητας. Συγκεκριμένα, οι φωτογραφίες απεικονίζουν ανθρώπους διαφορετικού χρώματος και καταγωγής και επομένως μιας διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης, κάτι το οποίο συνθέτει το πλαίσιο της διαφορετικότητας και του 'Άλλου'. Με βάση τα όσα προκύπτουν έως τώρα, τόσο η έρευνα όσο και η διεθνή βιβλιογραφία υποστηρίζουν τα ευρήματα σχετικά με την αναπαράσταση των προσφύγων στον ελληνικό Τύπο. Ευελπιστούμε, μέσα από τη παρούσα διπλωματική εργασία και τη προσπάθεια θεματικής κατανόησης των απεικονίσεων των προσφύγων και της πολυπολιτισμικότητας στην Ελλάδα να προσφέραμε μία εικόνα, έστω συνοπτική η οποία θα συμβάλει ώστε να διερευνηθεί περαιτέρω το παρών θέμα.

Κλείνοντας θα πρέπει να υπογραμμιστούν οι περιορισμοί της παρούσας έρευνας. Πρώτα από όλα, θα πρέπει να αναφερθεί ότι δεν υπήρχαν πληροφορίες σχετικές με την αφομοίωση των προσφύγων από την ελληνική κοινωνία, την ένταξη τους και την μετέπειτα διαμονή τους στην Ελλάδα (π.χ. εργασία, μόρφωση). Επιπλέον, δεν εντοπίστηκε αρθρογραφία που να αναφέρεται στις απόψεις των προσφύγων για την τελική έκβαση των γεγονότων, πλην κάποιων μαρτυριών που αναφέρονται στο κεφάλαιο των αποτελεσμάτων. Τέλος, θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο μέλλον να ερευνηθεί το παρόν θέμα με μεγαλύτερο δείγμα ειδησεογραφικών άρθρων και συνδυάζοντας τη ποιοτική και ποσοτική μέθοδο ανάλυσης. Όπως για παράδειγμα θα ήταν ενδιαφέρον να διερευνηθούν και επομένως να αποτυπωθούν τα συναισθήματα των προσφύγων απέναντι σε αυτές τις αναπαραστάσεις των Μέσων. Στοιχεία που εκ των πραγμάτων θα μπορούσαν να μελετηθούν και στη παρούσα έρευνα, αλλά λόγω της μικρής έκτασης και του περιορισμένου χώρου και χρόνου δεν πραγματοποιήθηκε.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- Alia, V. (2005). *Media and ethnic minorities*. Edinburgh University Press.
- Archakis, A., & Tsakona, V. (2019). Racism in recent Greek migrant jokes. *Humor*, 32(2), 267-287.
- Batziau, A. (2011). Framing 'otherness' in press photographs: The case of immigrants in Greece and Spain. *Journal of Media Practice*, 12(1), 41-60.
- Beyer, P. (2013). European Multiculturalisms: Cultural, Religious and Ethnic Challenges.
- Blinder, S., & Allen, W. L. (2016). Constructing immigrants: Portrayals of migrant groups in British national newspapers, 2010–2012. *International Migration Review*, 50(1), 3-40.
- Bojadžijev, M., & Mezzadra, S. (2015). "Refugee crisis" or crisis of European migration policies?. *Focaal Blog*, 12.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Braun, V., & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative research in sport, exercise and health*, 11(4), 589-597.
- Calavita, K. (2005). Law, citizenship, and the construction of (some) immigrant "others". *Law & Social Inquiry*, 30(2), 401-420.
- Chouliaraki, L. (2013). *The ironic spectator: Solidarity in the age of post-humanitarianism*. John Wiley & Sons.
- Chouliaraki, L., & Stolic, T. (2017). Rethinking media responsibility in the refugee 'crisis': A visual typology of European news. *Media, Culture & Society*, 39(8), 1162-1177.
- Chouliaraki, L., & Zaborowski, R. (2017). Voice and community in the 2015 refugee crisis: A content analysis of news coverage in eight European countries. *International Communication Gazette*, 79(6-7), 613-635.
- Della Porta, D. (2018). Solidarity mobilizations in the 'refugee crisis'. *London/New York: Macmillan Publishers Limited*. doi, 10, 978-3.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
Dobbernack, J., & Modood, T. (Eds.). (2013). *Tolerance, intolerance and respect: hard to accept?*. Springer.

Fabian, J. (1991), *Time and the Work of Anthropology. Critical Essays 1971–1991*, Chur, Ελβετία: Harwood Academic Publishers.

Fine, G. A., & Sandstrom, K. (1993). Ideology in action: A pragmatic approach to a contested concept. *Sociological theory*, 21-38.

Figgou, L., Sapountzis, A., Bozatzis, N., Gardikiotis, A., & Pantazis, P. (2011). Constructing the stereotype of immigrants' criminality: Accounts of fear and risk in talk about immigration to Greece. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 21(2), 164-177

Fotopoulos, S., & Kaimaklioti, M. (2016). Media discourse on the refugee crisis: On what have the Greek, German and British press focused?. *European View*, 15(2), 265-279.

Gale, P. (2004). The refugee crisis and fear: Populist politics and media discourse. *Journal of sociology*, 40(4), 321-340.

Gemi, E., Ulasik, I. & Triandafyllidou, A. (2013). Migrants and Media Newsmaking Practices. *Journalism Practice* Vol 7 (No 3), 266-28

Hatziprokopiou, P. (2005, June). Immigrants' integration and social change: Greece as a multicultural society. In *2nd LSE Symposium on Modern Greece, Current Social Science Research in Greece, LSE, European Institute, Hellenic Observatory*.

Hegde, R. S. (2016). *Mediating migration*. John Wiley & Sons.

Kalfeli, N., Frangonikolopoulos, C., & Gardikiotis, A. (2022). Expanding peace journalism: A new model for analyzing media representations of immigration. *Journalism*, 23(8), 1789-1806.

KhosraviNik, M. (2009). The representation of refugees, asylum seekers and immigrants in British newspapers during the Balkan conflict (1999) and the British general election (2005). *Discourse & Society*, 20(4), 477-498.

Kountouri, F. (2008). The immigrant on National Hellenic Press, 1950-2005. The case study of the daily Ta Nea. Research Papers, 15. Athens: National Center for Social Research.

Krzyżanowski, M., Triandafyllidou, A., & Wodak, R. (2018). The mediatization and the politicization of the “refugee crisis” in Europe. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 16(1-2), 1-14.

Kyriakidou, M. (2015). Media witnessing: Exploring the audience of distant suffering. *Media, Culture & Society*, 37(2), 215-231.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
Lacey, N. (2018). *Image and representation: Key concepts in media studies*. Bloomsbury Publishing.

Madianou, M., & Miller, D. (2013). *Migration and new media: Transnational families and polymedia*. Routledge.

Moen-Larsen, N. (2020). Brothers and barbarians: Discursive constructions of ‘refugees’ in Russian media. *Acta sociologica*, 63(2), 226-241

Modood, T., Triandafyllidou, A., & Zapata-Barrero, R. (2006). *Multiculturalism, Muslims and citizenship*. Taylor & Francis Limited.

More (about) Borders, less (about) Humans: Media coverage of Migration and Asylum Seekers in Greece (text 15)

Nakamura, L., & Chow-White, P. (Eds.). (2013). *Race after the Internet*. Routledge.

Ostrand, N. (2015). The Syrian refugee crisis: A comparison of responses by Germany, Sweden, the United Kingdom, and the United States. *Journal on migration and human security*, 3(3), 255-279.

Orgad, S. (2014). *Media representation and the global imagination*. John Wiley & Sons.

Papailias, P. (2019). (Un) seeing dead refugee bodies: Mourning memes, spectropolitics, and the haunting of Europe. *Media, Culture & Society*, 41(8), 1048-1068.

Park, Y. (2008). Making refugees: A historical discourse analysis of the construction of the ‘refugee’ in US social work, 1900–1957. *British Journal of Social Work*, 38(4), 771-787.

Siapera, E. (2010). *Cultural diversity and global media: The mediation of difference*. John Wiley & Sons.

Silverstone, R., & Georgiou, M. (2005). Editorial introduction: Media and minorities in multicultural Europe. *Journal of Ethnic and migration studies*, 31(3), 433-441.

Scharp, K. M., & Sanders, M. L. (2019). What is a theme? Teaching thematic analysis in qualitative communication research methods. *Communication Teacher*, 33(2), 117-121.

Triandafyllidou, A., & Veikou, M. (2002). The hierarchy of Greekness: Ethnic and national identity considerations in Greek immigration policy. *Ethnicities*, 2(2), 189-208

Triandafyllidou, A. (2003). *Immigrants and national identity in Europe*. Routledge.

Triandafyllidou, A., & Kokkali, I. (2010). *Tolerance and Cultural Diversity Discourses in Greece*.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
Triandafyllidou, A., & Kouki, H. (2013). *The Greek crisis and European modernity*. Springer.

Triandafyllidou, A., & Kouki, H. (2014). Naturalizing racism in the center of Athens in May 2011: lessons from Greece. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 12(4), 418-436.

Triandafyllidou, A., & Triantaphyllidu, A. (Eds.). (2016). *Routledge handbook of immigration and refugee studies* (p. 163). London: Routledge

Triandafyllidou, A. (2018). A “refugee crisis” unfolding: “Real” events and their interpretation in media and political debates. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 16(1-2), 198-216

Triandafyllidou, A. (2019). The migration archipelago: Social navigation and migrant agency. *International migration*, 57(1), 5-19.

Triandafyllidou, A. (Ed.). (2022). *Routledge handbook of immigration and refugee studies*. Taylor & Francis.

Van Dijk, TA (1987) *Communicating Racism: Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. Newbury Park, CA: SAGE.

Van Dijk, TA (2000). Νέος(οι) ρατσισμός: Μια αναλυτική προσέγγιση λόγου. Στο S. Cottle (επιμ.), *Ethnic minorities and the media* (σελ. 33–49). Buckingham: Open University Press

Wood, N., & King, R. (2013). Media and migration: An overview. *Media and migration*, 1-22.

Ελληνόγλωσση

Γαρδικιώτης, Α. (2003). Οι μειονότητες και το έγκλημα στον ελληνικό Τύπο: Χρησιμοποιώντας περιεχόμενο και λόγο αναλυτικές προσεγγίσεις. *Communications*, 28, 339–350

Καρύδης, Β. (2004). Θέμα δεύτερης γενιάς: Έγκλημα και μετανάστευση. Στο Μ. Παύλου, & Δ. Χριστόπουλος (Επιμ.), *Ελλάδα της Μετανάστευσης: Κοινωνική συμμετοχή, δικαιώματα και ιθαγένεια* (σ. 205–232). Αθήνα: Κριτική.

Μαυρίδης, Η. (2005). Για την " κατασκευή " της κοινωνικής πραγματικότητας: μεταφαινομενολογικές προοπτικές του κοινωνικού κονστρουξιονισμού. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 15, 197-228.

Χρονάκη, Δ. (2018). Δημοσιογραφική δεοντολογία και ηθική. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»

ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

The UN Refugee Agency (2016). Ανακτήθηκε από:
https://www.unhcr.org/gr/teaching_about_refugees

Το 58% των Ελλήνων θεωρεί τους μετανάστες “απειλή για την εθνική μας ταυτότητα”. (2020). NEWS24/7. URL: <https://www.news247.gr/ellada/to-58-ton-ellinon-theorei-tous-metanastes-apeili-gia-tin-ethniki-mas-taftotita/> Ανακτήθηκε στις 15 Φεβρουαρίου

Γεωργιοπούλου, Τ. (2022). Μεγάλη αύξηση Ουκρανών προσφύγων στην Ελλάδα. Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε από:
<https://www.kathimerini.gr/society/561958912/megali-ayxisi-oykranon-prosfygon-stin-ellada/>

Αϊβαλιώτης, Γ.(2023). Συρία: Δραματική κατάσταση μετά τον σεισμό. Euronews. Ανακτήθηκε από: <https://gr.euronews.com/2023/02/15/syria-dramatiki-katastasi-meta-ton-seismo>

Ναυάγιο στην Πύλο: «Ένα από τα χειρότερα στην Ευρώπη» - Τι γράφουν τα διεθνή ΜΜΕ. (2023). Lifo. Ανακτήθηκε από: <https://www.lifo.gr/now/world/nayagio-stin-pylo-ena-apo-ta-heirottera-stin-eyropi-ti-grafoyn-ta-diethni-mme>

Χιλιάδες μετανάστες πιέζουν για να περάσουν τα ελληνικά σύνορα – Αποστέλλονται ενισχύσεις στις δυνάμεις ασφαλείας. (2020). Τα Νέα. Ανακτήθηκε από:

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
<https://www.tanea.gr/2020/02/29/greece/xiliades-metanastes-piezoun-tis-dynameis-asfaleias-gia-na-perasoun-ta-ellinika-synora-apostellontai-enisxyseis-sta-synora/>

Διπλασιάζει την οικονομική ενίσχυση προς της Ελλάδα για τους πρόσφυγες το Βερολίνο. (2015). Η Ναυτεμπορική. Ανακτήθηκε από:
https://www.naftemporiki.gr/politics/841101/diplasiazei-tin-oikonomiki-enischysi-pros-tis-ellada-gia-tous-prosfyges-to-verolino/?is_wppwa=true&wpappninja_cache=friendly#

Γραμμή Βικτώρια - Πειραιάς – Ειδομένη. 2016. Athens Voice.Τεύχος 556. Ανακτήθηκε από: <https://www.athensvoice.gr/epikairotita/ellada/319546/grammi-viktoria-peiraias-eidomeni/>

Αμπντουλά Κουρντί: Ο γιος μου πέθανε για το τίποτα – Τον έλεγαν Άλαν, όχι Αϊλάν...(2016). NEWSIT. Ανακτήθηκε από:
<https://www.newsit.gr/kosmos/ampntoyla-koyrnti-o-gios-moy-pethane-gia-to-tipota-ton-elegan-alan-oxi-ailan/1266323/>

Προσφυγικό: Καταυλισμοί σε όλη τη χώρα - Περισσότεροι από 27.000 οι εγκλωβισμένοι πρόσφυγες. (2016). NEWSBOMB. Ανακτήθηκε από:
<https://www.newsbomb.gr/ellada/story/674595/prosfygiko-kataylismoi-se-oli-ti-xora-perissoteroi-apo-27-000-oi-egklovismenoi-prosfyges>

Γεωργιοπούλου, Τ. (2023). Μεταναστευτικό: Επέκταση του φράχτη στον Έβρο. Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε από:
<https://www.kathimerini.gr/politics/562005322/metanasteytiko-epektasi-toy-fracti-ston-evro/>

Έβρος: Πρόταση εισαγγελέα για ρατσιστικό έγκλημα «σερίφηδων» και απαλλαγή μεταναστών. (2023). Η Εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε από:
https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiosyni/414983_ebros-protasi-eisaggelea-gia-ratsistiko-egklima-serifidon-kai-apallagi

Μυτιλήνη: Δεν κρύβονταν μετανάστες πίσω από την διάρρηξη των 9.000 ευρώ – Η αλήθεια στο φως! (2019). NEWSIT. Ανακτήθηκε από: <https://www.newsit.gr/topikes-eidhseis/mytilini-den-kryvontan-metanastes-piso-apo-tin-diarrhxi-ton-9-000-eyro-i-alitheia-sto-fos/2907194/>

Fake News: Κατηγόρησαν μετανάστες για κλοπή κρέατος που αγόρασαν από μετανάστες. (2019). Alfavita. Ανακτήθηκε από:
https://www.alfavita.gr/koinonia/249752_fake-news-katigorisan-metanastes-gia-klopi-kreatos-poy-agorasan-apo-metanastes

Λιμενικό: Λέσβος και Σάμος «οι πρώτες επιλογές» των λαθρομεταναστών - Διασώθηκαν 463 το τελευταίο 24ωρο. (2023). Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από:
<https://www.protothema.gr/greece/article/1407627/limeniko-lesvos-kai-samos-oi-protos-epiloges-ton-lathrometanaston-diasothikan-463-to-teleutaio-24oro/>

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
Η μια χώρα μετά την άλλη απαγορεύουν την μπούρκα. (2018). ΤΟ ΒΗΜΑ.
Ανακτήθηκε από: <https://www.tovima.gr/2018/07/02/world/i-mia-xwra-meta-tin-alli-apagoreyoyn-tin-mpourka/>

Καβησός Έβρου: Σοβαρές καταγγελίες φαντάρων – “Κυνηγούν πρόσφυγες και τους αφαιρούν παπούτσια, κινητά και ρούχα”. (2023). NEWSIT. Ανακτήθηκε από: <https://www.news247.gr/ellada/kavisos-evrou-sovares-katangelies-fantaron-kinigoun-prosfiges-kai-tous-afairoun-papoutsia-kinita-kai-rouxa/>

Γεωργακόπουλος, Θ.(2020). Ερχονται να αλλοιώσουν τον πολιτισμό μας...Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/opinion/1062948/erchontai-na-alloiosoun-ton-politismo-mas/>

Ζευγάρι Σύριων παντρεύτηκε σε σκηνή στην Ειδομένη. (2016). HUFFPOST. Ανακτήθηκε από: https://www.huffingtonpost.gr/2016/05/04/metanasteytiko-prosfyges-gamos-eidomeni_n_9837812.html

Συγκίνηση για τον γάμο προσφύγων στην Ειδομένη – ΦΩΤΟ – BINTEO.(2016). Enikos.gr. Ανακτήθηκε από: <https://www.enikos.gr/society/sygkinisi-gia-ton-gamo-prosfygon-stin-eidomeni-photo-video/846489/>

Γεωργιοπούλου, Τ. (2020). Οι νησιώτες θεωρούν απειλή τους μετανάστες. Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/society/1065802/o-i-nisiotes-theoroun-apeili-toys-metanastes/>

Βέργκιν, Γ. (2024). Πώς ο ρατσισμός αρρωσταίνει τους ανθρώπους. DW. Ανακτήθηκε από: <https://www.dw.com/el/%CF%80%CF%8E%CF%82-%CE%BF-%CF%81%CE%B1%CF%84%CF%83%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%B1%CF%81%CF%81%CF%89%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%AF%CE%BD%CE%B5%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%BF%CF%85%CF%82/a-67945520>

Διονελλής, Μ. (2024). Ετοιμάζουν δύο δομές μεταναστών στην Κρήτη. Η Εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε από: https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/428181_etoimazoun-dyo-domes-metanaston-stin-kriti

Χάος στη Μυτιλήνη: Φωτιές και μπλόκα από μετανάστες. (2015). Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/greece/article/506581/epiheirisi-diasosis-metanaston-apo-ploio-tis-blue-star-anoihta-tis-mutilinis/>

Λιανός, Β. (2020). Β. Αιγαίο: Το 65% των κατοίκων θεωρεί τους μετανάστες απειλή (!!!). NAXOSPRESS. Ανακτήθηκε από: <https://naxospress.gr/koinonia/v-aigaio-65-ton-katoikon-theorei-toys-metanastes-apeili/>

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» Ο Τραμπ αποκάλυψε τους μετανάστες, «ζώα». (2024). Η Ναυτεμπορική. Ανακτήθηκε από: <https://www.naftemporiki.gr/kosmos/1631408/o-tramp-apokalese-toys-metanastes-zoa/>

Κυριάκου, Ν. (2024). Παράνομοι μετανάστες σε παράνομο «κράτος». Εθνικός Κήρυξ. Ανακτήθηκε από: <https://www.ekirikas.com/paranomoi-metanastes-se-paranomo-kr/>

Καμπάνια για το Άσυλο: Η ΕΥΠ δαιμονοποιεί τη μετανάστευση, στοχοποιεί τις οργανώσεις. (2023). Η Εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε από: https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiomata/414863_kampania-gia-asylo-i-cyp-daimonopoei-ti-metanasteysi-stohopoei-tis

Χάος στη Μυτιλήνη: Φωτιές και μπλόκα από μετανάστες. (2015). Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/greece/article/506581/epiheirisi-diasosis-metanaston-apo-ploio-tis-blue-star-anoihta-tis-mutilinis/>

Έβρος: 13 μετανάστες εντοπίστηκαν σε ρυμουλκά φορτηγών – 3 συλλήψεις. (2024). Η Ναυτεμπορική. Ανακτήθηκε από: <https://www.naftemporiki.gr/society/1619024/evros-13-metanastes-entopistikan-se-rymoylka-fortigon-3-syllipseis/>

Αλεξανδρούπολη: Αθώοι για τις κατηγορίες εμπρησμού οι 13 μετανάστες – θύματα των “αυτόκλητων σερίφηδων”. (2024). NEWS24/7. Ανακτήθηκε από: <https://www.news247.gr/ellada/alexandroupoli-athooi-gia-tis-katigories-emprismou-oi-13-metanastes-thimata-ton-aftokliton-serifidon/>

Σόμπολος, Γ. (2023). Γιατί οι 13 μετανάστες κατηγορούνται για «κατοχή και κατασκευή εκρηκτικών υλών». Athens Voice. Ανακτήθηκε από: <https://www.athensvoice.gr/epikairoti/ellada/813091/evros-gia-katohi-ekriktikon-ulon-katigoroudai-oi-metanastes/>

Έβρος: Στοίβαξε σε αυτή την πλαστική βάρκα 10 μετανάστες και ξεκίνησαν από την Τουρκία για την Ελλάδα. (2024). NEWSIT. Ανακτήθηκε από: <https://www.newsit.gr/topikes-eidhseis/evros-stoivakse-se-ayti-tin-plastiki-varka-10-metanastes-kai-ksekinisan-apo-tin-tourkia-gia-tin-ellada/4072812/>

Ελλάδα: Νέα τραγωδία με μετανάστες – Πνίγηκαν παιδάκια και ηλικιωμένοι. (2015). Euronews. Ανακτήθηκε από: <https://gr.euronews.com/2015/10/28/ellada-mitilini-lesvos-nea-tragwdia-metanastes-prosfyges-paidia>

«Δεν θα πάρουμε σύνταξη ποτέ». (2023). Το Βήμα. Ανακτήθηκε από: <https://www.tovima.gr/print/society/den-tha-paroume-cr-syntaksicr-pote/>

Αυξάνονται οι ροές μεταναστών στην Ειδομένη. (2021). Τα Νέα. Ανακτήθηκε από: <https://www.tanea.gr/2021/03/18/greece/ayksanontai-oi-roes-metanaston-stin-eidomeni/>

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» Κατεχάκη, Β. (2023). Το σχολείο που αγκάλιασε τα ελληνόπουλα του Πόντου, μετράει πληγές από την πυρκαγιά. Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/society/562582462/to-scholeio-poy-agkaliase-ta-ellinopouyla-toy-pontoy-metraei-pliges-apo-tin-pyrkagia/>

Λυκούδης, Δ. (2023). Ποντιακός Ελληνισμός, ο Πόντος της καρδιάς μας. TirnavosPress. Ανακτήθηκε από: <https://tirnavospress.gr/pontiakos-ellinismos-o-pontos-tis-kardias-mas/>

Καλτσίδη, Μ. (2023). Άννα Θεοφυλάκτου: Πλήθος κόσμου συνόδεψε την αρχόντισσα του Πόντου στην τελευταία της κατοικία. Ertnews. Ανακτήθηκε από: <https://www.ertnews.gr/video/anna-theofylaktou-plithos-kosmou-synodeyse-tin-arxontissa-tou-pontou-stin-teleytaia-tis-katoikia/>

Μπασκάκης, Ι. (2020). Τα χέρια που χαιρετούν Ναζιστικά είναι βαμμένα με αίμα. Η Εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε από: https://www.efsyn.gr/themata/thema-tis-efsyn/265702_ta-heria-poy-hairetoyn-nazistika-einai-bammena-me-aima

Τσαμώπουλος, Μ. (2023). Ναυάγιο στην Πύλο: Μαχαιρώματα με έξι νεκρούς πάνω στο πλοίο καταγγέλλουν διασωθέντες. Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/>

Σουλιώτης, Γ. (2023). Ναυάγιο στην Πύλο: Η ανατομία μιας τραγωδίας. Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/>

Καλαφάτης, Α. (2023). Ναυάγιο στην Πύλο: Η συγκλονιστική μαρτυρία 24χρονου που έχασε παιδιά και γυναίκα - «Βυθίστηκαν μαζί με το σκάφος». Ieidiseis. Ανακτήθηκε από: <https://www.ieidiseis.gr/ellada/202989/navagio-pylos-i-sygklonistiki-martyria-24xronou-pou-exase-paidia-kai-gynaika-vythistikan-mazi-me-to-skafos>

Κεκέση, Λ. (2023). Ναυάγιο στην Πύλο: «Εβλεπα μόνο άντρες στη θάλασσα, γυναίκες και παιδιά ήταν κλειδωμένοι. Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/greece/article/1382227/navagio-stin-pulo-sto-shisto-oi-78-soroi-kleidomena-sta-abaria-ta-gunaikopaida-meionodai-oi-elpides-fotografies/>

Ναυάγιο στην Πύλο: Φωτογραφίες - σοκ με το ασφυκτικά γεμάτο πλοίο με μετανάστες. (2023). I-eidiseis. Ανακτήθηκε από: <https://www.ieidiseis.gr/ellada/202423/navagio-stin-pylo-fotografies-sok-me-to-asfyktika-gemato-skafos-me-metanastes>

Ναυάγιο στην Πύλο: Στους 82 οι νεκροί - Ανασύρθηκε ακόμα μία σορός. (2023). Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/greece/article/1384157/navagio-stin-pulo-stous-82-oi-nekroi-anasurthike-akoma-mia-soros/>

Παπαδοπούλου, Ε. (2023). Να ανασυρθούν το πλοίο και οι νεκροί πρόσφυγες από τα βάθη της Πύλου ζητούν οι συγγενείς των αγνοουμένων με επίσημο αίτημά τους στις

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» εισαγγελικές αρχές. Η εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε από: https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiosyni/396677_zitoyn-anasyrsi-ton-soron-apo-nayagio-tis-pyloy

Τσαμώπουλος, Μ. (2023). Πύλος: Μυστήριο με τη βύθιση του σκάφους που αρνήθηκε βοήθεια - Μαρτυρίες ότι μετέφερε πάνω από 700 μετανάστες. Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/greece/article/1381737/tragodia-anoihta-tis-pulou-17-nekroi-metanastes-sto-nauagio-alieutikou-stous-104-oi-diasothedes/>

Παπαδόπουλος, Ι. (2023). Για να πάρουν οι νεκροί ξανά όνομα. Η Καθημερινή. Url: <https://www.kathimerini.gr/society/562499956/gia-na-paroyn-oi-nekroi-xana-onoma/> Ανακτήθηκε στις 15/05/2024

Παπαδόπουλος, Ι. (2023). Θέλω να μάθω τι του συνέβη. Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/society/562500772/thelo-na-matho-ti-toy-synevi/>

Κιντή, Β. (2023). Άρθρο της Β. Κιντή στην «Κ»: Τα σύνορα και η σημασία τους. Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/opinion/562487464/arthro-tis-v-kinti-stin-k-ta-synora-kai-i-simasia-toys/>

Ναυάγιο στην Πύλο: Τουλάχιστον 209 Πακιστανοί ανάμεσα στα θύματα, σύμφωνα με την πακιστανική κυβέρνηση. (2023). Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/society/562483852/nayagio-stin-pylo-toylachiston-209-pakistanoi-anamesa-sta-thymata-symfona-me-tin-pakistaniki-kyvernisi/>

Ναυάγιο στην Πύλο: Εντοπίστηκαν άλλες δύο σοροί, (2023). Ieidiseis. Ανακτήθηκε από: <https://www.ieidiseis.gr/ellada/203104/navagio-stin-pylo-entopistikan-alloi-dyo-soroi>

Ναυάγιο στην Πύλο: Συγκλονιστικά ηχητικά πριν την τραγωδία - «Μην πηγαίνετε δεξιά - αριστερά θα τουμπάρει το πλοίο». (2023). Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/greece/article/1382410/nauagio-stin-pulo-suglonistika-ihitika-prin-tin-tragodia-min-pigainete-dexia-aristera-tha-toubarei-to-ploio/>

Τατιάνα Στεφανίδου: «Δεν έχουμε ασθενοφόρα και έχουν πάει 10 για το ναυάγιο στην Πύλο» - Αντιδράσεις στο Twitter για τη δήλωση της παρουσιάστριας. (2023). Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/life-style/article/1382150/tatiana-stefanidou-den-ehoume-asthenofora-kai-ehoun-paei-10-gia-tous-metanastes/>

Έγγραφο φωτιά της Frontex καίει τις ελληνικές αρχές για το ναυάγιο της Πύλου. (2024). Η εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε από: https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/420854_eggrafo-fotia-tis-frontex-kaiei-tis-ellinikes-arhes-gia-nayagio-tis-pyloy

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου» Αγγελίδης, Δ. (2023). Πότε θα μάθουμε την αλήθεια για το ναυάγιο της Πύλου; Η εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε από:

https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/415366_pote-tha-mathoyme-tin-alitheia-gia-nayagio-tis-pyloy

Εναλλακτική Παρέμβαση για ναυάγιο Πύλου: Κρατικό έγκλημα που περιμένει να δικαστεί. (2023). iEidiseis. Ανακτήθηκε από:

<https://www.ieidiseis.gr/ellada/204519/enallaktiki-paremvasi-gia-navagio-pylou-kratiko-egklima-pou-perimenei-na-dikastei>

Ναυάγιο στην Πύλο: «Το νεκροταφείο τους» γράφει στο πρωτοσέλιδό της η Liberation. (2023). Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από:

<https://www.protothema.gr/greece/article/1382065/nauagio-stin-pulo-to-nekrotafeio-tous-grafei-sto-protoselido-tis-i-liberation/>

Ναυάγιο στην Πύλο: Διασωθέντας υποστηρίζει ότι στα αμπάρια υπήρχαν περίπου 100 παιδιά. (2023). Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από:

<https://www.protothema.gr/greece/article/1382067/nauagio-stin-pulo-diasothedas-upostirizei-oti-sta-abaria-upirhan-peripou-100-paidia/>

Ναυάγιο στην Πύλο: Η τραγωδία που κρύβεται στα αμπάρια - Μαρτυρίες για 100 παιδιά κλειδαμπαρωμένα. (2023). iEidiseis. Ανακτήθηκε από:

<https://www.ieidiseis.gr/ellada/202477/navagio-stin-pylo-i-tragodia-pou-kryvetai-sta-amparia-martyries-gia-100-paidia-kleidamparomena> Ανακτήθηκε στις 19/05/2024

Παπαδόπουλος, Ι. (2024). Ναυάγιο στην Πύλο: Η δίκη που ξεκινάει και τα αιτήματα που απορρίφθηκαν. Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε από:

<https://www.kathimerini.gr/society/563026945/navagio-stin-pylo-i-diki-poy-xekinaei-kai-ta-aitimata-poy-aporrifthikan/>

Ναυάγιο στην Πύλο: Το «μυστήριο» με τον κυβερνήτη - Από τις πληροφορίες πως εγκατέλειψε, στον πνιγμό. (2023). Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από:

<https://www.protothema.gr/greece/article/1382438/nauagio-stin-pulo-to-mustirio-me-ton-kuverniti-apo-tis-plirofories-pos-egateleipse-ston-pnigmo/>

Ναυάγιο στην Πύλο: Οι επικοινωνίες της ακτιβίστριας Ναουάλ Σουφί με το μοιραίο σκάφος. (2023). Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε από:

<https://www.kathimerini.gr/world/562473040/nayagio-stin-pylo-oi-epikoinonies-tis-aktivistrias-naoyal-soyfi-me-to-moiraio-skafos/>

Φραστικό επεισόδιο της ΠτΔ με πολίτες στο λιμάνι της Καλαμάτας. (2023). Η Εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε από:

https://www.efsyn.gr/politiki/393769_frastiko-epeisodio-tis-ptd-me-polites-sto-limani-tis-kalamatas

Ναυάγιο: Ομολόγησε ένας εκ των 9 συλληφθέντων για διακίνηση μεταναστών. (2023). Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε από:

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
<https://www.kathimerini.gr/society/562475773/navagio-omologise-enas-ek-ton-9-syllifhenton-gia-diakinisi-metanaston/>

Παπαδόπουλος, Ι. (2024). Νανάγιο στην Πύλο: Η δίκη που ξεκινάει και τα αιτήματα που απορρίφθηκαν. Η Καθημερινή. Ανακτήθηκε από:
<https://www.kathimerini.gr/society/563026945/navagio-stin-pyloy-i-diki-poy-xekinaei-kai-ta-aitimata-poy-aporrifhikan/>

Guardian για τη δίκη της τραγωδίας στην Πύλο: Οι αρχηγοί των κυκλωμάτων δεν κάθονται στο εδώλιο. (2024). IEidiseis. Ανακτήθηκε από:
<https://www.ieidiseis.gr/ellada/247551/guardian-gia-ti-diki-tis-tragodias-stin-pylo-oi-arxigoi-ton-kyklomaton-den-kathontai-sto-edolio>

Νανάγιο της Πύλου: Αναρμόδιο δήλωσε το Δικαστήριο, ελεύθεροι οι εννέα πρόσφυγες. (2024). IEidiseis. Ανακτήθηκε από:
<https://www.ieidiseis.gr/ellada/247636/navagio-tis-pylou-anarmodio-dilose-to-dikastirio-athooi-oi-ennea-prosfyges>

Καλλιμάνης, Χ. (2024). Νίκη για τους εννέα ναυαγούς της Πύλου: Κρίθηκαν αθώοι, αφέθηκαν ελεύθεροι. Η εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε από:
https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiosisyni/433548_niki-gia-toys-ennea-navagoys-tis-pyloy-krihikan-athooi-afethikan

Ανοιχτή Σύσκεψη Δράσης: Ένας χρόνος από το νανάγιο της Πύλου. (2024). Η εφημερίδα των Συντακτών. Ανακτήθηκε από:
https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/429908_anoihti-syskepsi-drasis-enas-hronos-apo-navagio-tis-pyloy

Νανάγιο στην Πύλο: Σύρος βρήκε τον αδελφό που πίστευε ότι ήταν νεκρός. 92023). Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από:
<https://www.protothema.gr/greece/article/1382557/nauagio-stin-pulo-suros-vrike-ton-adelfo-pou-pisteue-oti-itan-nekros/>

Νανάγιο στην Πύλο: «No help, go Italy» - Το Λιμενικό έριξε ένα σχοινί στο σκάφος και οι μετανάστες το πέταξαν πίσω. (2023). Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από:
<https://www.protothema.gr/greece/article/1382683/nauagio-stin-pulo-treis-ores-printi-vuthisi-petaxame-shoini-gia-liga-lepta-to-elusan-oi-metanastes-leei-to-limeniko/>

Νανάγιο στην Πύλο - Σολτς: Αναγκαίο να ληφθούν ευρωπαϊκά μέτρα ώστε να αποφεύγεται αυτή η διαδρομή. (2023). Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από:
<https://www.protothema.gr/world/article/1382733/nauagio-stin-pulo-solts-anagaio-na-lifhoun-europaika-metra-oste-na-apofeugetai-auti-i-diadromi/>

Νανάγιο στην Πύλο: 79 νεκροί μετανάστες, εκατοντάδες επέβαιναν - Φόβοι για εγκλωβισμένους στο αμπάρι. (2023). IEidiseis. Ανακτήθηκε από:
<https://www.ieidiseis.gr/ellada/202380/navagio-stin-pylo-dekades-nekroi-metanastes-ekaton-tades-epevainan-fovoi-gia-egklovismenous-sto-ampari>

«Σταματία Γκαραλιάκου», «Η κοινωνική Κατασκευή του πρόσφυγα στα ειδησεογραφικά Μέσα: Η περίπτωση του ναυαγίου της Πύλου»
Ναυάγιο στην Πύλο: «Υγρός τάφος» η Μεσόγειος - Περίπου 600 μετανάστες στο σκάφος που βυθίστηκε σε διεθνή ύδατα ανοιχτά της Πύλου. (2023). Πρώτο Θέμα. Ανακτήθηκε από: <https://www.protothema.gr/greece/article/1381947/nauagio-stin-pulo-ugros-tafos-i-mesogeios-gia-ekatodades-metanastes-peripou-600-atoma-epevainan-sto-skafos/>